

Theologia Scholastica

Mayr, Anton

MDCCXXXII

Disputatio I. De Moralitate Actuum Humanorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84303](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-84303)

TRACTATUS
THEOLOGICUS
In Primam Secundæ
D. THOMÆ AQUINATIS
De Actibus humanis.

Ideri posset præsens Tractatus potius ad Theologiam moralē spectare: at vel maximè speculativæ est proprius, cuius est, fundamenta moralis disciplinæ, num firma sint, examinare. Estque hoc magnum discrimen inter utriusque hujus scientiæ auditores, quod casum solorum notitiâ instructi discipuli sèpè credere debeant, quod speculativi Theologi sciunt: quod illi superiorem duntaxat structuram, & artificum, seu auctorum, nomina nôsse contenti, profundiora arcana sèpius non ingrediantur: hi verò intima, & infima, seu fundamentales etiam lapides, perscrutari doceantur. Agit autem Angelicus de actibus humanis in 1. 2. à questione 6. Nos Tractatum hunc in duas Disputationes dividimus: in prima universaliter de actuum moralitate agemus: in secunda peculiariter de conscientia tractabimus.

DISPUTATIO I.

De Moralitate Actuum Humanorum.

2. **T**heologi communiter, secuti Angelicum, Tractati de beatitudine subjungunt Tractatum de actibus humanis, seu moralibus; quippe isti sunt media, quibus ultimum finem consequi oportet. Per actus autem humanos non intelliguntur hic omnes illi, qui quomodocunque ab hominibus proficiscuntur: sed soli illi, qui morales, sive, ut infra dicemus, voluntarii, ac liberi sunt, & aliquo modo ad finem ultimum referuntur, hoc est, vel ad illum ducant, si boni, vel ab eo abducunt, si mali sint, vel, si indifferentes in individuo possibles sint, eum saltem, ut non prohibentem, respiciunt. Et de his modò ex professo agemus: quanquam sèpe incidenter facienda mentio erit de actibus etiam involuntariis, seu indeliberatis. Sit itaque

QUESTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Voluntarium,
& Involuntarium.

3. **A**ristoteles 3. Ethic. 1. ait, voluntari, um esse, cuius principium est in agente, cognoscere singula, in quibus est actus. Hæc definitio, licet, in plures alia ab eodem Philosopho traditæ, explicacione indiget, cum aliis tolerari potest; quia etiam S. Thomas 1. 2. q. 6. artic. 1. & alii communiter eam, saltem quoad substantiam, admittunt. Potest autem sic explicari, ut sensus sit: Voluntarium est, quod est à potentia appetitiva cum præcognitione finis. Et sic principium in agente erit potentia appetitiva in volente, at cognoscere singula est cognitio finis, seu eorum singulorum, quæ voluntaria sunt.

4. Requiritur itaque ad voluntarium primum, ut potentia appetitiva sit principium voluntarii; quia, in quod non influit voluntas, id non est voluntarium, quamvis possit esse volitum. Sic homicidium, quod quidem ego desideravi fieri, sed non jussi, nec suasi, néque inscio, & nec physicè, nec moraliter influente, ab alio patratum est, est mihi quidem volitum, sed non voluntarium, aut imputabile. Potest autem voluntas esse principium, vel metaphysicum tantum, quale est voluntas Divina, respectu volitionum contingentium, quæ sunt DEO voluntariæ, & sunt a voluntate Divina tantum ut potentia metaphysica, non verò physicæ; quia sunt voluntati Divina realiter identificatae, ut dictum in tract. de Deo à n. 521. Vel potest voluntas esse principium physicum, quale est voluntas hominis respectu suarum volitionum, quas physicè producit. Potest item esse principium tantum mediatum, quale est respectu actuum externorum, quos imperat, saltem, si fiant ab alio ex mandato volentis; si enim fiant ab ipso volente, cum potentia etiam externæ sint, saltem inadæquatae, identificatae cum anima, quæ altè relater voluntas, in aliquo sensu voluntas est principium immediatum istorum actuum:

5. Secundò. Voluntarium debet esse à voluntate affectivæ, sive cum inclinazione ad ipsum; nec sufficit, esse à voluntate tantum physicè; nec enim est voluntaria e. g. ad generatio strumæ, quam-

quamvis realiter fiat à voluntate, seu anima: nec est voluntaria generatio habitus, quem voluntas producit: neque etiam DEO sunt voluntaria nostra peccata, quamvis in ea physice influat ejus omnipotentia, quæ est realiter voluntas.

Tertio. Voluntarium debet esse *cum præcognitione finis*. Ubi notandum, creaturam rationalem, quandocunque operatur moraliter, intendere tempore aliquem finem, saltem negativè ultimum; debet enim intentio agentis in aliquo quietescere: & quicunque aliquam rem facit, vel facit illam propter se ipsam, & tunc ipsa est finis: vel facit eam propter aliud, & tunc hoc aliud est finis, ut est clarum. Hunc ergo finem debet voluntariè agens præcognoscere: imò non tantum debet præcognoscere finem negativè ultimum, sed etiam relationem, vel conducētiā, aut proportionem actus, vel illius rei, quæ sit, aut ordinatur, ad finem, ut ait Angelicus 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. nam nec actus voluntatis internus, nec actus externus imperatus, est voluntarius, nisi secundum id, quod est cognitum in objecto; non enim operatur quis voluntariè, nisi sciens, & volens: unde omnes excusant Jacobum Patriarcham ab adulterio, ex eo, quod ignorans accesserit ad Liam, tunc nondum suam.

6. Quartò. Voluntarium perfectum debet esse cum cognitione finis formalis; et si enim in bruis detur aliquod voluntarium imperfectum, scilicet inclinatio appetitus in suum bonum, non tamen est voluntarium perfectum, ut expressè tradit Angelicus 1. 2. quest. 6. artic. 2. in corp. quia, licet bruta finem cognoscant materialiter, hoc est, rem, quæ ipsis est bona, & quam appetunt, tamen non cognoscunt formaliter, seu per cognitionem comparativam finis cum mediis, & proportionis istorum ad illum. Quare voluntarium perfectum tantum datur in creaturis rationalibus: in inanimatis autem nec datur voluntarium imperfectum; eo quod omni prolsus cognitione careant.

7. Jam voluntarium multiplex ab auctoribus assignatur. Primum est voluntarium *formale*, seu *elicitum*, quod est ipse actus voluntatis, qui juxta quosdam formaliter vult se ipsum, etsi volitio sui ipsius: & hæc opinio videtur vera, saltem in aliquibus casibus, e. g., in volitione legislativa, donatione &c. debetque juxta hanc sententiam admitti, quod volitio, aliquo modo etiam formaliter, præcognoscatur: sed hæc controverbia non est hujus loci. Saltem negari non potest, quod volitio velit se ipsam interpretativè, & pariter ita cognoscatur, quatenus scilicet, qui cognoscit, & vult objectum, ut bonum suæ amplexioni (quæ est ipsa volitio) etiam interpretativè cognoscit, & vult ipsam amplexionem. Secundum est voluntarium *formaliter tale*, quod idem est, ac directum, de quo paulo post.

Tertium est voluntarium *objectivum*, quod est ipsum objectum, in quod tendit volitio. Quartum est voluntarium *actuale*, quando scilicet volitio actualiter adhuc existit. Quintum voluntarium *virtuale*, quando non amplius volitio existit in se, sed tamen in aliquo suo effectu, e. g. voluit quis recitare Breviarium: deinde sub recitatione involuntariè distrahitur, & tamen pergit: recitatio ista, involuntariè distracta, est voluntaria virtualiter; quia scilicet prior volitio

perseverat adhuc in effectu suo, scilicet in ipsa externa recitatione. Sextum est *habituale*, quando volitio præcessit, sed nec in se, nec in effectu existit, neque tamen etiam est retractata.

8. Septimum *interpretativum*, quod tunc datur, quando nulla volitio objecti revera data est, sed tantum habetur causa ita interpretandi voluntatem alterius, quod scilicet, si aliquid sciret de objecto, habiturus esset volitionem circa ipsum. Hinc ad actiones, que prærequirunt positivum actum superioris, non sufficit voluntarium interpretativum, e. g. non sufficit ad audiendas confessiones interpretativa tantum approbatio Episcopi, sed debet præcessisse actualis: at quando actio tantum exigit, superiorum non esse invitum, sufficit voluntarium interpretativum, e. g. ut sacerdos licet sacram dicat, sufficit, eum posse moraliter judicare, Episcopum, vel alium superiorum id volitum, si sciret circumstantias, quæ sacram exigunt. vide Suarez 1. 2. tract. 2. de voluntario disput. 1. sed. 4. num. 4.

Octavum *præsumptum*, quod non est idem cum interpretativo, sed tunc datur, quando non tantum præsumitur alter habiturus volitionem, ut sit in interpretativo; sed præsumitur, actu habere volitionem circa objectum, saltem universalē, & implicitam, quæ etiam hoc objectum complectatur. In hoc tamen convenienter ista duo, quod tam interpretatio, quam præsumptio, non sit in volente, sed in alio interpretante, vel præsumente de alterius voluntate.

9. Nonum *explicitum*, quando quis aliquid explicitè, & clare, in se vult. Decimum *implicitum*, quando quis habet voluntatem universalem, quæ se etiam ad hoc objectum, his vel illis circumstantiis vestitum, extendit. Undecimum *expressum*. Hoc, si non sumatur pro eodem cum directo, datur tunc, quando externo signo manifestatur. Duodecimum *tacitum*, quando non ita manifestatur: quamvis aliquando tacitum confundatur cum præsumpto, de quo paulo ante. Decimuntertium *voluntarium directum*, seu *voluntarium in se*, quando quis ipsam rem immediatè in se vult. Decimumquartum *indirectum*, quando quis vult causam, ex qua videt secuturum effectum; tunc enim effectus est indirectè voluntarius; si quis autem nullo modo præcognovit effectum secuturum, tunc hic est casualis. Hoc voluntarium directum, & indirectum, alii appellant *voluntarium in se*, & *voluntarium in causa*. Decimumquintum voluntarium *positivè tale*, quod causatur à volitione positivè. Decimumseximum voluntarium *negativè*, quod oritur ex omissione actionis, vel alterius rei, quam debuisset is ponere, cui effectus secutus imputatur. S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. & Thomistæ, hoc vocant *indirectum*, sicut voluntarium positivè vocant *voluntarium directum*: alii explicant, ut nos superius: sed de his iterum n. 21.

10. Decimumseptimum voluntarium *sponsaneum*, seu purum, quod non habet admixtam nolitionem inefficacem. Decimumoctavum voluntarium *mixtum*, quod adjunctam habet nolitionem inefficacem, adeoque secundum quid est involuntarium. Decimumnonum voluntarium *simpliciter tale*, quod vel est purum, vel habet adjunctam tantum nolitionem inefficacem. Vigesimum voluntarium secundum quid, quod habet

habet adjunctam nolitionem efficacem, adeo que est simpliciter involuntarium. Vigesimum primum voluntarium *in se ipso*, hoc est, in volente (nam si tantum esset voluntarium in objecto, non differret a directo) quando scilicet is, cui voluntarium objectum dicitur, habuit actum voluntatis. Vigesimum secundum voluntarium *in alio volente*, quando scilicet alius voluit, cuius volitus mihi imputatur: & sic Vaszquez, Torres, Salazar, & alii, volunt, nobis voluntarium fuisse peccatum originale: attamen Bellarminus, Toletus, Cornelius, Salmeron, aliisque apud Oviedo, volunt, peccatum originale nobis fuisse voluntarium in nobis ipsis; quia volitus, quo fuit physicè Adami, fuit moraliter nostra. Vigesimum tertium voluntarium *necessarium*, quando scilicet voluntas necessaria in objectum fertur: sic Beati necessariò amant DEUM. Vigesimum quartum voluntarium *liberum*, quando voluntas liberè objectum amplectitur, sicut amplectitur peccata, & opera meritoria.

11. Sicut autem hucusque locuti sumus de voluntario, ita proportionaliter discurrendum est de involuntario: circa quod tamen observandum, aliud dici *involuntarium negative*, aliud *privative*, aliud *positivè*: sed priores duo modi loquendi sunt improprii; nam in primis pura negatio volitionis non facit propriè involuntarium; datur enim etiam in lapide, cui nihil est involuntarium: sed nec sola privatio, seu negatio volitionis in subiecto capaci, facit strictè involuntarium; quamvis enim homo (qui est subiectum capax nolitionis) dormiens, aut non cogitans, vel etiam sponte non eliciens volitionem, quando eam elicere posset, seu quando illa pro libitu ipsius esset ipsi debita, quamvis, inquam, talis homo non habeat volitionem circa plurima, non tamen dicuntur illa ipsi involuntaria: quare propriè involuntarium est, quod est positivè tale, quando scilicet habetur positiva nolito objecti.

12. Hac autem nolito potest esse efficax, vel inefficax. Si est inefficax, adeo que *compossibilis* cum volitione efficaci, facit tantum *involuntarium secundum quid*. Si est efficax, tunc vel est *efficax effectivè*, hoc est, ut objectum re ipsa excludat, aut impedit: vel tantum est *efficax affectivè*, hoc est, ut objectum quidem non excludat, sed tantum omnem affectum, & inclinationem efficacem ad objectum. Si primum, non facit involuntarium, propriè dictum; quia non dicitur involuntarium, nisi objectum existens, & contrarium voluntati; atqui in hoc casu objectum non existit: si secundum, facit involuntarium simpliciter, ut patet consideranti.

Unde, licet volitus, & nolito, se eodem modo habeant ad denominandum volitum, aut nolitum, non tamen eodem etiam modo se habent ad denominandum voluntarium, & involuntarium; quia volitus efficax effectivè, utpote inferens existentiam objecti, denominat id voluntarium: non autem nolito efficax effectivè denominat id involuntarium, sed tantum nolitum; quia existentiam ejus excludit. Econtra volitus tantum affectivè efficax non denominat objectum voluntarium, sed tantum volitum; quia, vel non datur tunc objectum, vel non influit volitus; alias esset efficax effectivè: unde in hoc casu tantum volitus est voluntaria, sicut in

priori nolito. Nolito autem affectivè efficax denominat objectum involuntarium; nam haec non excludit existentiam objecti: neque debet esse incompossibilis cum absoluta permissione objecti; nam e. g. DEO sunt simpliciter involuntaria nostra peccata, quamvis ea permittantur: neque etiam debet esse incompossibilis cum omnibus affectu conditionato ad rem, si alia ellen circumstantiae; nam mercatori simpliciter est involuntaria retentio mercium, quas in periculo naufragii alius, ipso invito, retinet, quamvis eam retentionem velit conditionatè, si scilicet periculum abesset. Notandum etiam discrimen aliquod inter voluntarium, & involuntarium in causa: nam voluntarium *in causa* est, cuius unica tantum causa voluntaria est, et si reliqua sint nolitae; quia a qualibet potest effectus ponit: at involuntarium *in causa* est, cuius omnes causa sunt involuntaria, vel nolitae; si enim vel una est volita, jam haec effectum potest producere, con sequenter hic jam est in ista causa voluntarius.

13. Quæri hic solet, quidnam voluntarium sit perfectius, liberum, an necessarium. Resp. quæstionem intelligendam esse de inclinatione, seu adhæsione ad objectum, similius distinguendum esse, inter necessarium ex perfectione cognitionis, & necessarium ex imperfectione cognitionis; potest enim voluntas necessariè rapi ad objectum; quia perfectius illud cognoscit: & sic rapitur a visione beatifica ad amorem DEI: potest etiam voluntas rapi ex imperfectione cognitionis, quatenus fertur necessariè in objectum, non ita perfectè cognitum, ut etiam agnoscantur ejus imperfectiones, sed appareat objectum sub ratione puri boni: & sic rapitur voluntas ad actus, qui vocantur motus primi.

Jam dici solet, voluntarium, necessarium ex imperfectione cognitionis, esse minus voluntarium, quam liberum: at vero voluntarium, necessarium ex perfectione cognitionis, esse magis voluntarium, quam liberum. Ratio definiatur, tum ex amore beatifico, qui longè ardenter, & cum majori inclinatione adhæret DEO, quam quilibet alius amor alteri rei liberè amatur: tum ex motibus primi primis, a quibus longè faciliter cessamus, quam ab ullo amore, quem deliberatè, & liberè eliciimus; quippe statim, apparente alio novo motivo, desistimus: cum tamen, quando deliberatè egimus, plura jam absterrentia vicerimus: scilicet firmior est adhæsio voluntatis, quæ sequitur majorem illustrationem, & cognitionem intellectus.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

14. **O** B. I. Nolitiones non sunt voluntaria, & tamen convenienter ipsis definitio: ergo non est bona. Confirm. Actio, facta cum ignorantia aliquius circumstantiae, est voluntaria, licet non sit ex præcognitione: ergo. Resp. neg. antec. Nolitiones enim sunt voluntaria formaliter, & possunt etiam esse voluntaria objectivè, si reflexè imperentur. Quod autem non denominant objecta voluntaria, non refert; nam non denominant per convenientiam, sed per disconvenientiam. Sic etiam præceptum bonum denominat

nat rem prohibitam malam, & culpa injusta de-nominat peccatum justum; neque enim semper prædicatum, quod competit formæ, seorsim acceptæ, competit etiam subiecto, ut pater in al-latis, & aliis pluribus exemplis. Ad confirm. dist. antec. Actio talis est voluntaria quoad cir-cumstantiam invincibiliter ignoratam, neg. antec. quoad alia conc. antec. & neg. cons. Quid dicen-dum in casu ignorantia vincibilis, dicemus alibi.

15. Ob. 2. Submersio navis imputatur tan-quam voluntaria navarcho, præscio, & obliga-to, simûlque potenti eam impeditre, quamvis tan-tum habuerit puram omissionem liberam circa illam submersiōnem: ergo potest esse voluntaria, quod non est affectivè à voluntate. prob. cons. pura omissione non est positivus affectus voluntatis: ergo. Resp. dist. cons. potest esse voluntarium positivè tale. neg. cons. tantum ne-gativè tale. om. cons. ad probationem, conc. ant. & sub data distinctione. om. vel neg. cons. Dux omittit; nam, an possibilis sit pura omissione libera, decidendum est inferius: si autem ea dare-tur in hoc casu, esset peccaminosa, & æquivaleret, saltem quoad imputabilitatem, positivè voluntario: an autem pura omissione libera sit di-cenda stricte voluntaria, an tantum æquivalen-ter, quæstio est de nomine. Arriaga disp. 8. de-act. b. n. 36. & seq. fusè contendit, esse stricte voluntariam, ex eo etiam capite; quia est libera, & liberum includit voluntarium. Alii id ne-gant; quia voluntas non influit, nec est propriè omissionis principium, quod requirunt ad volun-tarium. Quidquid autem sit de hac quæ-stione nominis, saltem, si daretur pura omissione, esset voluntaria, si per hoc vocabulum tantum intelligitur, imputabilis ad culpam, & quoad hoc æquivaleret positivè voluntario.

16. Ob. 3. DEUS posset supernaturali-ter se solo producere volitionem in voluntate, ipla non concorrente: hæc esset voluntaria, & tamen non esset à voluntate affectivè: ergo eti-am, quod non est à voluntate, tamen est volun-tarium. Viciissim etiam DEUS potest co-gere hominem ad volendum, vel nolendum: talis volitio esset à voluntate; quia tamen esset violenta, non esset voluntaria: ergo etiam, quod est à voluntate, non est voluntarium: ergo esse à voluntate, nec requiritur, nec sufficit. Resp. ad 1. argum. om. ma. neg. mi. In eo casu voluntas recipere volitionem, tanquam qualitatem mortuam, sicut fermè eam recipere lat-pis: adeoque non esset voluntaria. Certè per eam homo non vellet; nam velle est vitaliter agendo erga aliquid affici. Ad alterum ar-gum. neg. ma. DEUS quidem potest hominem neccesitare ad volendum, non tamen potest co-gere, ut habet S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 4. in corp. vel enim tantum infunderet volitionem, tanquam qualitatem mortuam: & homo non vel-let: vel tantum necessitatet, ut necessitat Beatos ad se amandum: & hac ratione nondum cogerer; cogere enim est inferre violentiam: est autem impossibile, ut homo patiatur violentiam in eo, quod vult, vel ad quod habet pro-pensionem, vel inclinationem voluntatis; cùm omne violentum sit contra inclinationem: & hinc, si DEUS prædeterminaret Petrum, ad volendam sui ipsius occisionem, hæc non esset

violentia; quia non esset contra appetitum nobis-liorem, seu rationalem.

17. Ob. 4. Ponamus, quod Petrus sit physice necessitatus ad currendum, e. g. loris sit alligatus equo, vel currui &c. & videat, quod currendo necessariò sit protritus infantem: in-terim tamen liber sit, ut lubens currat, vel invi-tus: ponamus, quod volens currat, adeoque volens proterat infantem. In hoc casu habetur totum, quod juxta nos requirit definitio volun-tarii, & tamen protritio illa non est voluntaria: ergo. prob. antec. sive Petrus velit, sive nolit, tamen infans conculcabitur: ergo protritio non est imputabilis, aut voluntaria Petro. Resp. conc. casu nego secundam partem subsumpti. ad prob. neg. conseq. est enim in hoc casu conculcatio illa verè voluntaria; quia procedit à Petro ut volente, & cognoscente, atque vo-litio Petri verè influit, condeterminando tan-quam concausa, quamvis non necessaria; quia effectus jam esset aliunde sufficienter determi-natus: sicut sepe determinat alter finis, quamvis unus sufficeret. An autem imputabilis sit protritio infantis in hoc casu, ut Petrus contra-hat obligations ex injusta lœsione, vel homici-dio ortas, non spectat hoc, sed decidendum esset in tract. de justit.

18. Ob. 5. Potest contingere, quod quis habeat tantum nolitionem rei, affectivè ineffica-cem, & nullam positivam volitionem: in tali ca-su dabitur simpliciter involuntarium si e noli-tione efficaci: ergo dicta n. 12. non subsistunt. Confir. Nolitio affectivè efficax est incompossi-bilis cum existentia objecti: ergo non potest de-nominare involuntarium ex ibidem dictis: prob. antec. in eo casu, si voluntas potest, tunc impe-dit objectum: ergo non dabitur. Si non po-test impedit, non potest dari nolitio absoluta; quia non potest dicere: nolo: sed tantum: vol-lem: ergo.

Resp. neg. mi. nam per simpliciter involun-tarium intelligitur, non tantum negativè non voluntarium; sed positivè, ita, ut non sit compossibile cum volitione efficaci, quale non est objectum tantum inefficaci tali nolitione af-fectum: & in hac quæstione de nomine, aut intelligentia terminorum, standum est commu-niore. Ad confirm. neg. antec. ad prob. neg. 1. p. antec. DEUS abolutè affectivè efficaci-ter non vult nostra peccata, & tamen, quamvis possit, non impedit: dein neg. etiam secundam partem ant. quia nolitio affectivè efficax est il-la, quæ est incompossibilis cum volitione efficaci, qualis sœpe datur, quando objectum existit ex determinatione alterius, sive dein ex-plicetur per nollem, sive per nolo. Quamvis non videatur, cur talis non possit dicere: Quan-tum est in me, nolo hoc objectum: vel: Hoc est abso-lutè contra meam voluntatem.

19. Ob. 6. S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. vocat perfectum voluntarium, quando quis potest moveri, vel non moveri: sed hoc est liberum, & non necessarium: ergo illud est perfectius isto, contra dicta n. 13. Confir. 1. An-gelicus eadem quæstione a. 3. ait, voluntarium per-fectum esse, quod est imputabile, scilicet ad lau-dem, vel viuperium: sed hoc est liberum: ergo. Confir. 2. S. Doctor 1. p. q. 41. a. 2. & q. 42. a. 2.

ait, actus notionales in DEO non esse voluntarios: ergo non datur voluntarium necessarium, multò minus istud est perfectius libero. Resp. S. Doctor ibi querit, an etiam in brutis datur voluntarium: & responderet, dari imperfectum ob imperfectam cognitionem finis, tantum materialiter talis: unde duntaxat vult dicere, voluntarium liberum esse perfectum, seu perfectius, quam necessarium ex imperfectione cognitionis.

In forma dist. ma. vocat perfectum, seu perfectius, comparativè ad voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis. conced. ma. comparativè ad voluntarium necessarium ex perfectione cognitionis. neg. ma. & conc. mi. sub eadem distinctione. conc. vel neg. conseq. Ad 1. confirm. in primis neg. maj. quia ibi nil dicit S.D. de eo, an voluntarium sit perfectum, vel non: sed loquitur tantum de voluntario positivè, vel negativè tali, seu, ut ipse vocat, directè, vel indirectè tali. Resp. 2. dist. ma. aliquod voluntarium perfectum om. ma. omne, aut etiam perfectissimum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Ad 2. confir. dist. ant. S.D. ait, actus notionales non esse voluntarios, hoc est, non esse liberos. conc. antec. non esse ex inclinatione voluntatis. neg. ant. & conf. Legatur ipse S. Doctor, & apparebit clarè hic sensus: sèpè enim Scriptura, & PP. per voluntarium intelligunt liberum. Sic Jacobus v. 18. dicitur: *Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis.*

20. Ob. 7. Voluntarium liberum est magis ab intrinseco, & ex perfectioni cognitione, quam necessarium: ergo est perfectius. Confirm. 1. Voluntas liberè agens determinat se ipsam, & non determinatur ab extrinseco, sicut agens necessarium: ergo perfectius agit. Confirm. 2. Per modum agendi liberum distinguitur creatura rationalis ab irrationali: ergo est perfectior, quam necessarius. Resp. dist. antec. voluntarium liberum est magis ab intrinseco, quam voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis, conc. antec. quam omne voluntarium necessarium. neg. antec. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. Quando voluntas agit necessariò, circa objectum creatum, ordinariè adest imperfecta cognitionis; si enim penitus id objectum cognosceret, videret etiam aliquam imperfectionem in eo, nec necessitaretur. At, si voluntas agat circa objectum Divinum, res contrario modo se habet; nam, quò magis illud cognoscit, eo majus, & purius bonum esse videret.

Ad 1. confirm. neg. conseq. nam, quando voluntas agit necessariò ex perfectione cognitionis, tunc necessitatur ad id, ad quod sponte rapitur; adeoque fertur in objectum cum majori inclinatione, conatu, & intentione: unde operatio in hoc sensu est magis ab intrinseco, quam libera, scilicet est ex majori conatu, vel intentione, à voluntate sponte adhibita. Ad 2. confirm. dist. antec. per solum modum agendi liberum distinguitur creatura rationalis ab irrationali, neg. antec. etiam per modum agendi necessarium ex perfectione cognitionis. conc. antec. & neg. conseq. neque enim bruta possunt necessariò agere ex perfectione cognitionis. Unde præcisè ratione hujus differentiationis neutrum voluntarium est perfectius altero.

ARTICULUS III.

Quid sit voluntarium in causa.

21. Diximus n. 9. voluntarium indirectum esse idem cum voluntario in causa. Evidem, ut ibi notatum, Thomistæ voluntarium indirectum aliter exponunt. Suarez quoque in 1. 2. tr. 2. de voluntario sec. 4. n. 13. putat, omne id, in quod voluntas non immediate per aliquem actum tendit, moraliter tamen se ad id extendit, possit dici voluntarium indirectum, de qua quæstione nominis nolim multum litigare. Hic autem querimus, quidnam dici debeat voluntarium in causa, sive vocetur indirectum voluntarium, si-
ve non.

Diximus eodem n. 9. quod voluntarium indirectum, sive in causa, sit, quando quis vult causam, ex qua videretur secutum effectum. Et quidem necessarium esse, ut effectus aliquo modo prævideatur, à nemine negatur; nihil enim volitum, quin præcognitum. Unde, si quis effectum secutum invincibiliter ignoret, non potest censeri in eum influere. Dixi *invincibiliter*; nam si ignorantia vincibilis sit, censeri potest quis effectum sicut etenus cognoscere, vel scire, quatenus sit obligationem de eo inquirendi. Attamen non omnis effectus prævius voluntarius dici potest; cum multi, etiam præviri, sint pure permisivi.

22. Dico 1. Si causa voluntaria est tantum causa per accidens effectus, sive in genere physico, sive in genere morali (hoc est, si est tantum causa, quæ per se non est connexa cum effectu, aut ex sua natura ad eum tendens, quamvis hic & nunc, prævideatur, per accidens cum ea conjungenda, seu, ut ait Suarez in 1. 2. disp. 1. de voluntario sec. 4. n. 8. ex qua effectus non sequitur per se, & vi illius solius, sed ex aliis etiam adjunctis, quæ nota intenduntur) non ideo enim effectus est voluntarius in causa: sive, non ideo datur voluntarium in causa. Ita auctores communis. Prob. 1. Talis effectus non est voluntarius in se, ut ponitur: neque in causa; quia, cum causa ex se, & antecedenter ad actionem productivam, non habeat connexionem cum eo, nec illum per se prætineat, non potest censeri intentio, immedieate tendens in causam, etiam medieate tendere in effectum: ergo.

23. Confirm. Effectus pure permisivi opponitur voluntario: sed effectus, ortus ex causa per accidens, est pure permisivi: ergo opponitur voluntario: consequenter non est voluntarius. prob. min. si talis effectus non est, pure permisivi, tunc nullus potest assignari pure permisivi: hoc est contra communem: ergo, prob. min. non potest assignari effectus non prævius; quia non dicitur permisivi, quod non est præcognitum, ut est ex se clarum: non effectus prævius, & impeditus; nam hic, ut iterum est clarum, non est permisivi: non prævius, & ortus ex causa per se, ac voluntaria, & tamen non impeditus; hic enim est voluntarius, ut mox probabimus: non prævius, & ortus ex causa involuntaria; hic enim est involuntarius in causa: er-

go effectus pure permisus non potest assignari alius, quam ille, qui ortus est, ex causa quidem voluntaria, sed quae tamen sit tantum causa per accidens.

Prob. 2. conclusio ab exemplis. Superior e. g. prævidet, subditum iratum futurum, forte etiam blasphematurum, si eum pro meritis castiget ad aliorum exemplum: si tamen hoc faciat, non censetur ei voluntaria ira subdit, sed pure permisus. Puella videt, scandalizandum lubricum juvenem, si ipsa exeat domo: etiamsi hoc faciat ad lucrandum panem, vel ad templum adeundum, non est voluntarius ei lapsus juvenis, sed permisus. Fabri armorum prævidet, abusuros multos armis ad homicidia &c. quin ista sint ipsis voluntaria &c. DEUS prævidet, multos homines, quos creat, peccaturos, quin eorum peccata ipsis sint voluntaria &c.

23. Dico 2. Ut talis effectus sit voluntarius in causa, requiritur, & sufficit, ut positio causæ sit præcepta ideo, ut habeatur effectus: vel ut sit prohibita ideo, ut impediatur effectus, ita Suarez, Vasquez, Gormaz, & Theologi sat. communiter. Favet etiam S. Thomas. 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. quatenus docet, quod effectus, non impeditus in causa, e. g. submersio navis, in omissione gubernationis, non sit voluntarius, in ea causa, sive in ea omissione, nisi navarchus debuerit (hoc est, ei aliquatenus præceptum fuerit) navem gubernare, vel (quod idem est) ei prohibitus fuerit, ponere causam submersione, seu omissionem gubernationis. Præceptum autem hic latius sumitur pro omni eo, quod præbet morale fundamentum judicandi, causam intendi in ordine ad effectum, vel moraliter cum eo connecti. Tale fundamentum etiam est consilium, votum &c.

Probatur conclusio. Illud est voluntarium, quod est affectivæ, & effectivæ à voluntate: atqui ita se habet effectus dictus: ergo, prob. min. talis effectus est effectivæ à voluntate; quia revera producitur dependenter à voluntate, utpote mediata physice in eum influente: sed est etiam affectivæ, saltem moraliter, à voluntate: quia, quando quis ponit causam, quæ illi prohibita est, ne sequatur effectus, vel ipsi præcepta, aut saltem sua est, ut sequatur effectus, tunc iudicio prudentum censetur velle effectum: adeoque hic est etiam affectivæ à voluntate; ipsum enim præceptum, vel consilium, est moralis unio effectus cum causa, ut, qui vult unum, censetur moraliter velle alterum, & hoc ei etiam imputetur: sicut voluntas superioris, vel consilii communitatis, est connexio hederæ, vel alterius signi, cum vino vendibili, ita, ut, qui vult hederam, vel tale signum suæ domui præfigere, eo ipso censetur velle significare, se habere vinum vendibile.

24. Duo tamen addenda sunt 1. Non sufficit, causam esse prohibitam quoconque modo: sed debet esse prohibita eo fine, ne sequatur hic effectus; nam, licet e. g. fornicatio prohibita sit; quia tamen non est prohibita, ne sequatur peccatum originale, istud non est voluntarium in fornicatione. Item, licet prohibitum sit, die festo ligna cædere; quia tamen non est prohibitum, ne ipse cædens, vel alius lœdatur, aut mutiletur, si casu securi sibi pedem abscedat,

vel ea, à stylo excusa, alterum lœdat, non sunt voluntarii. hi effectus: quamvis in secundo casu voluntarium etiam ex alio capite desicere videatur; quia scilicet effectus non sicut prævisus; licet enim non requiratur certa prævisio effectus, tamen requiritur prævisio moralis periculi, quod etiam debet caveri ex præcepto non occidendi: & si hoc non fieret, jam non agetur tantum contra præceptum tertium, sed etiam contra quintum decalogi.

Secundò. Ut rectè notat Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de volunt. sec. 4. num. 12. etsi quis effectum, ex causa prohibita consequentem, in seipso nolit, vel displicentiam de eo habeat, tamen hic est moraliter voluntarius; quia sibi non opponuntur, involuntarium in se, seu nolitum, objective, & voluntarium in causa: sive intentionis formalis causa, quæ moraliter etiam censetur esse intentio effectus, & nolitio ipsius effectus. Sic, licet directè nolis occidere hominem, si tamen, animadverso periculo, velis, non adhibita sufficienti diligentia ad cavendum homicidium, explodere sclopètum, & homicidium ex ea explosione sequatur, erit hoc tibi voluntarium in causa, & tibi imputabitur.

25. Dico 3. Si causa voluntaria est causa per se effectus in genere physico, vel morali, si mûlque est affecta præcepto, vel prohibitione, utique effectus est in ipsa voluntarius. Hanc conclusionem omnes recipiunt, & non tam opus habet probatione, quæ terminorum explicatio. *Causa per se in genere physico* est, quæ ex natura sua est determinata ad effectum, & ex qua effectus, physica saltem necessitate, sequitur. Sic ignis applicatus materia combustibili, est causa per se physica combustionis, quamvis supernaturaliter posset impediri. Qui ergo à directè applicatus in justè ignem contra præceptum naturale, ei utique voluntaria est, ac imputatur combustio.

Causa per se in genere morali est illa, quæ ex natura sua tendit ad productionem effectus, quamvis hic non necessariè sequi debeat. Talis causa sunt preces, consilia, præcepta, mina &c. quorum intrinsecus finis est, movere, quantum est in ipsis, ad positionem talis effectus, quamvis lœpe non permoveant. Qui itaque voluntariè præceptum, aut consilium injustum dat, vel preces, aut minas prohibitas, adhibet &c. quamvis effectum nolit, tamen censetur velle effectum in causa; si enim censetur effectum velle is, qui tantum causam per accidens, prohibitat tamen, vult, quantum magis, qui causam per se?

Quamvis autem, qui ponit causam per se, præsertim moralem, sàpissime effectum directè in se velit, non tamen id semper fieri necesse est. e. g. aliquis corruptus pecuniâ, vel motus alia spe, aut timore, dat alteri consilium, ut placeat tertio, quamvis interius cuperet, ut id non admitteretur (qua ratione satisfecisset tertio illi, & tamen obligationem e. g. restituendi damnum, vel similem, evitâsset) interim tamen talis in testimoniis moralis censetur intendisse effectum, & esse ejus causa moralis; esset enim valde ridiculum, dicere: Ego hortor, & suadeo, ut hoc facias, non tamen te ad id volo inducere, sed tantum id permittere. Hinc positio talis causa in

in estimatione morali est inseparabilis ab intentione effectus, saltem moraliter imputabili. Unde, si effectus licet intendi non potest, hoc ipso est prohibitum, dare consilium in ordine ad illum.

26. Dico 4. Si causa physica per se effectus, non est precepta, aut prohibita, & intenditur, non in ordine ad hunc effectum, sed ad aliud; tunc ille prior effectus non est moraliter voluntarius, seu imputabilis. ita Gormaz, & alii communiter, saltem quoad rem, in quantum scilicet intelligitur, talis effectus non esse imputabilis ad culpam. Probatur. Sæpe causa physica simul producit duos effectus, & aliquis habet jus ad unum, non vero ad alterum, tunc, si quis tantum intendat priorem, secundus est moraliter purè permisus, nec imputabilis: ergo probatur antec. voluntas in tali casu, juxta moraliter estimationem, censetur tantum tendere in causam formaliter talem, seu ut in causam effectus sibi licet, ab altera vero formalitate praescindere: ergo non censetur alterum effectum mediare intendere.

Probatur exemplis. Sic, (quod est exemplum allatum à Gormaz n. 163. de act. hum.) si quis habens jus, riget suum hortum, quamvis hæc irrigatio, simul cum fecunditate hosti proprii, afferat damnum horto alieno, in quem aqua defluit, damnum hoc est purè permisum. Sic, si in gravi, ac periculo morbo medicus videns, medicinam, unicè potenter mederi, allaturam ex altera parte aliquod documentum minus ægroti, attamen in his circumstantiis non curandum, adhibeat eam medicinam, istud damnum in moraliter estimatione purè permittit. Sic confessarius sciens ex, auditione turpissimorum adhuc orituros naturaliter in se motus quosdam in honestos, si tamen sacramentum illud administret, moraliter eos motus tantum permittit: imò satis communiter solent ii vocari involuntarii. Sic, si quis, ut salvet vitam, fugiens conculceret necessariò dormientem in via infantem, moraliter tantum permittit ejus necem, certè non peccat, ut communiter docent cum Layman l. 3. tr. 3. p. 3. c. 3. n. 1. sub finem. Plura alia exempla exhibent Theologi morales.

27. An autem in talibus casibus effectus illi, e. g. damnum alterius, vel motus in honestos, dicendi sint voluntarii saltem physice, quæstio videtur de nomine, in qua autores discrepant. Et quidem tales effectus esse indirectè voluntarios, volumen Suarez, Vasquez, Layman l. 1. tr. 2. c. 3. n. 5. & alii multi, dicuntque, eis convenire totam definitionem indirectè voluntarii; cum sint mediæ, sive indirectæ, ab intrinseco, quatenus scilicet causa per se cum iis connexa est immediate à voluntate, seu ab intrinseco, & consequenter ipsi sunt mediæ ab intrinseco, seu à voluntate, tanquam principio: insuper etiam sunt præcogniti, adeoque cum præcognitione.

Gormaz vero, & alii, id negant; quia videtur ipsis illi motus in honesti, vel alius turpior effectus in confessario ortus, aut conculatio infantis, non esse dicendi voluntarii; cum videatur mirabile, e. g. voluntariam occisionem innocentis non esse peccaminosam. Sed hi autores debent, vel aliter explicare definitionem communem, vel aliquid in ea subintelligere, e. g.

quod sit ab intrinseco ita, ut voluntas, vel physice, vel moraliter, intendat causam ut causam huius effectus, seu causam, quæ etiam respectivè ad agentem (quemadmodum ait Gormaz) sit causa per se effectus, nec agens, habeat jus ad ponendam eam causam propter aliud effectum juxta dicta n. 26. si enim ita causam intendat, quamvis physice effectum nolit, tamen eum in estimatione morali velle censemur, ut dictum num. 24. Questio hæc de nomine non est magni momenti: unde sentiat quisque, quod lubet.

28. Quæ hucusque diximus de effectu indirectè voluntario in causa positiva, cum proportione accipienda sunt de effectu voluntario in causa negativa, seu in omissione; nam si omissione est prohibita, ne sequatur effectus, hic erit voluntarius in ea omissione. Sic (quod est exemplum S. Thomæ 1. 2. q. 6. a. 3.) submersio navis est voluntaria gubernatori, in omissione debitæ diligentia, ad illam conservandam, ad quam obligatur præcepto naturali, vel positivo iustitiae. Si quis autem non teneretur ad impediendam submersione ullo præcepto, etiam charitatis, tunc talis submersio ei non est voluntaria, saltem moraliter; quia tunc haberet jus ad omissionem, non ut causam submersionis, sed e. g. ad servandam vitam aliorum, qui alibi periclitantur. An autem sit in physico sensu aliquo modo voluntaria, explicandum est juxta dicta num. 27. de voluntario in causa positiva. Addendum etiam, si omissione sit pura, hoc est, absque ullo actu voluntatis, tunc utique effectum non tunc positivè voluntarium, sed tantum negativè, sicut ipsa pura omissione. An autem talis omissione sit possibilis, dicemus infra.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

29. O B. f. contra i. concl. DEO peccantem nostra peccata, sunt illa voluntaria: sed non sunt ei præcepta, neque prohibita: ergo non requiritur prohibitio, vel præceptum, ad voluntarium in causa per accidens. Confirm. Si peccata non efficiunt DEO voluntaria, tunc ideo; quia DEUS non determinat ad illa: sed causa per accidens determinat ad effectum: ergo. Resp. Arriagè quidem de act. hum. disp. 8. sec. 6. n. 45. admittit, peccata esse DEO aliquo modo indirectè voluntaria: sed hic modus loquendi non videatur sine gravissimis rationibus admittendus. Aliud est, quod permisum sit voluntaria: aliud, quod peccatum permisum: illud est verum, hoc fallitur: nec plus vult S. Aug. quando dicit, nihil fieri præter voluntatem DEI; nam ait, nihil futurum, si DEUS non sineret: non autem sinere nolentem, sed volentem. In forma. neg. ma. Ad confirm. neg. ma. Determinare, vel non determinare refertur ad liberum; quia liberas existit, ut indifferenter determinetur: at voluntarium non existit, aut supponit indifferens; cum amor necessarius DEI, & beatificus Beatorum, sit maximè voluntarius.

30. Dices i. DEO saltem sunt voluntaria peccata

peccata in omissione, vel negatione auxiliorum efficacium: ergo. Resp. neg. antec. tum, quia, DEUS non tenet auxilia efficacia dare, tum, quia ex inefficacibus non sequuntur necessarii peccata. Dices 2. Saltem motus in honesti concupiscentia, necessariò surgentes in natura humana, sunt DEO voluntarii. Resp. Gormaz n. 172, de aet. hum. neg. antec. & putat, eos provare debere, vel à dàmone, vel à liberis causis, aut actionibus hominum. Respondeo, motus illos, si qui naturaliter oriuntur ab ipsa natura, ex se non esse malum morale, seu moraliter in honestos, aut culpabiles; nam, si sint prorsus indeliberati, se habent ut motus brutorum, qui moraliter mali non sunt. Adde, quod in statu matrimoniali coherentur; unde tantum sunt moraliter mali, si extra hunc statum deliberatè, vel saltem semideliberatè, admissi sint: hæc autem admissio, vel consensus in eos, non est à DEO.

31. Dices 3. Motus illi moraliter inclinant ad peccandum. Resp. non videri, eos inclinare per se ad consensum, in quo stat ratio peccati: minus, moraliter ad eum necessitare, nisi accedit negligencia, aut malitia voluntatis: & docet idem Gormaz loc. cit. moralēm necessitatem peccandi probabilius non oriri ex natura pura, sed ex peccato originali, cuius causa DEUS non est. Si autem omittere velis, orituram fuisse, etiam in statu puræ naturæ, istam necessitatem peccandi, dicere debes, quod ea non tollat libertatem physicam, adeoque DEUS sit tantum caula per accidens peccatorum: item debes negare paritatem cum causis moralibus, precibus, consilio; quia harum finis intrinsecus est, tendere ad id, quod suadent: non autem illorum motuum finis est peccatum, sed dispone re ad propagandam speciem humanam in suo statu, & modo. Item debes negare paritatem cum habitibus vitiosis, quos DEUS iuxta communem, contra Arriagam, non potest infundere; quia etiam istorum finis intrinsecus est inclinare ad peccatum &c.

Dices 4. Naturæ humana per se inclinat ad peccatum veniale. Resp. neg. sed per se tantum est infirma, ut moraliter non possit resistere omnibus omnino tentationibus, vel allicientibus ad peccandum: quæ allicientia &c. non proveniunt à DEO, tanquam causa per se. Addo tandem, quod ex his motibus non tam impugnetur prima conclusio (quia isti motus essent, ad mentem adversiorum, causa per se) quam dicta n. 27.

32. Ob. 2. Martyr voluntariè moritur, quin detur præceptum moriendi (licet enim fugeret). & simul est tantum causa per accidens mortis: ergo. Confir. 1. Effectus omnis causa voluntaria est voluntarius: ergo etiam effectus causæ voluntariae per accidens. Confir. 2. Effectus talis mediare causatur à voluntate: ergo est mediare voluntarius. Resp. 1. Martyr ordinariè directè vult pati martyrium: scilicet ex suppositione, quod tyrannus illud velit inferre: quam suppositionem ille tantum permituit. Si contendas, posse martyrem etiam velle martyrium indirectè in causa, e. g. in omissione fugæ, vel in prædicatione Evangelii, respondeo, posse dici, has causas, licet non sint rigorose præcepta, esse tamen suatas, vel per modum consilii

propositas, quod sufficit. In forma neg. suppositionis antecedentis, quod martyr tantum indirectè voluntariè moriatur: vel, si hoc evincas, neg. 2. p. ant. datur enim præceptum moriendi latius dictum ex n. 23. Ad 1. confir. neg. antec. alias etiam esset voluntarius effectus, qui neque esset prævisus. Si dicas, requiri prævisionem, dicimus nos, requiri præceptum &c. Idque ob nostras rationes. Ad 2. confir. dist. antec. talis effectus causatur effectivè, conc. antec. effectivè, neg. antec. & conseq. Reratio iterum adest in effectu non præcognito.

33. Ob. 3. contra 2. conclusionem. Effectus non magis procedit à voluntate, sive detur præceptum, aut prohibito, sive non: ergo propterea non est magis voluntarius. Confir. 1. Præceptum se habet extrinsecè ad effectum: ergo non facit eum voluntarium. Confir. 2. Præceptum non est processio effectus à voluntate: ergo ipsum non facit voluntarium. Resp. dist. antec. Effectus non magis procedit à voluntate, ut præcisè agente physicè, conc. antec. non magis à voluntate, ut antecedenter conexa cum effectu, neg. antec. & conseq. Præceptum quidem non tribuit voluntati majores vires physicas ad producendum effectum, tamen superaddit moralēm aliquam connexionem, vi cuius effectus magis imputatur voluntati: unde, cum ad denominationem voluntarii, requiratur connexionis causa cum effectu, ut dictum n. 22, hæc autem possit esse physica, vel moralis, præceptum tribuens connexionem moralēm, jam aliquid facit ad voluntarietatem.

Ad 1. confir. neg. conseq. licet enim præceptum non sit quid intrinsecum effectui, potest tamen eum denominare; nam denominatione voluntarii potest partialiter esse extrinseca, sicut denominatio liberi. Si contrariam opinionem de libertate actuum tenere velis, poteris, inquit debet dicere, talem actum voluntarium, vel liberum, habere essentialēm respectum ad præceptum, vel saltem ad ejus cognitionem; cum ista constituat actum primum liberum, essentialiter ab actu secundo respectum: & iste saltem respectus intrinsecus reddet actum intrinsecè voluntarium. Ad 2. confir. conc. vel om. antec. neg. conseq. Sufficit, si præceptum sit connexionis antecedens effectus cum causa; sic enim jam denominat eum voluntarium.

34. Ob. 4. Votum fugiendi causam per accidens, non facit effectum voluntarium in causa: ergo neque præceptum: consequentia videtur clara; quia præceptum non magis, quam votum, connectit causam cum effectu, & voluntionem, seu voluntarietatem unius cum voluntarietate alterius: neque etiam est minor vis in obligatione voti, quam in obligatione præcepti. prob. antec. si votum faceret effectum voluntarium, tunc, si quis voveret, virtutum se causam per accidens e. g. in honestorum motuum, & tamen postea eam non vitaret, sed adhiberet, ei essent motus illi voluntarii: & consequenter, si alicubi voluntaria procuratio talium motuum esset casus reservatus, sicut esse potest, talis incideret in casum reservatum: hoc videtur nimis durum: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. min. ex suppositione, quod omnis voluntaria procuratio talium motuum

tuum esset reservata: an autem reservata sit omnis, vel an tantum illa, cuius voluntarietas oritur ex obligatione, omnibus, illum statum amplexis, communis, defumendum est ex statutis, vel declarationibus superiorum. Gormaz n. 178. de ad. bim. putat, tantum hanc posteriorem procreationem esse reservatam.

35. Ob. 5. Ex nostra doctrina sequetur, quod gubernatori urbis, qui obligatur ex justitia ad impediendas turbas, & cædes, si ex culpabili ejus negligentiâ oriretur homicidium, istud ipsi esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. min. hac ratione, vel ipse fieret irregularis, tanquam voluntaria causa homicidii, vel talis causa non subjaceret irregularitati: utrumque est absurdum: ergo. *Contir.* Etiam obligatio præcepti charitatis faceret homicidium, ex negligentia ortum, voluntarium: ergo etiam, qui tantum obligaretur ex charitate ad illud impediendum, & negligenter, fieret irregularis: hoc est durissimum: ergo. *Resp. conc.* ma. neg. min. ad prob. neg. min. Utrumque defendant graves auctores, & quidem, talem incurre re irregularitatem, docent Suarez de censuris disp. 45. sec. 4. n. 5. qui ait, hanc esse communem. Eandem tenet Navarrus, Leander à SS. Sacramento, Layman l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 4. n. 7. Molina, Gormaz. de ad. bim. n. 181. & 183. la Croix l. 7. n. 499. & plures alii, ab his citati.

36. Oppositum tenent alii citati apud eosdem, ex hac ratione, quod irregularitas non debet imponi, nisi clare eam canon quidam imponat: nullum autem canonem eam imponere, tantum non impediens homicidium. Sed non malè respondeat Suarez, canones loqui morali ter, adeoque etiam de illo, qui in estimatione morali est homicida, qualis est non impediens culpabiliter homicidium, si ex justitia id impedit tenebatur: & addit, talem etiam in jure civili puniri, ac si ipse homicidium commisisset. Hæc ratio videtur firmior, quam illa ab aliis allata, scilicet, sententiam excommunicationis ferri contra non impedites percussionem clerici. *Quante.* 47. de sententia excom. consequenter censendum, eam etiam ferri contra non impedites homicidium; nam (ut Suarez, non sententiam, sed rationem refellens, reponit) non est firmum argumentum ab uno casu statuta pœna ad alterum; in hujusmodi enim rebus ostendendum est jus expressum.

Ad confirm. neg. conseq. nam, ut ait Layman, & Suarez loc. cit. homicidium propriè est peccatum contra quintum præceptum, & contra justitiam, non tantum contra charitatem: nec talis est propriè homicida, licet ei aliquo modo, in ea omissione, sit voluntaria mors alterius. Quod si aliquando canones talem vocant homicidam, e. g. illum, qui pauperem non pavit, sed fame mori permisit, loquuntur in sensu latiore, ut ait Eximius, accipiuntque homicidium pro omni culpa commissa, circa debitam conservationem vita proximi: & addit Suarez, in hoc ferè convenire auctores, quos multos etiam citant Gormaz, & La Croix. Quamvis igitur talis sit aliquo modo causa voluntaria homicidii, tamen non est talis causa, quæ accipiat in estimatione morali denominationem homicidæ; ad hanc enim non sufficit, ut sit causa

voluntaria, sed requiritur, ut sit causa contra justitiam peccans.

37. Ob. 6. contra dicta num. 27. Quoniam nullum adsit præceptum, tamen effectus, in causa per se physica, jam virtualiter continetur, & cum ipsa connectitur: ergo jam datur voluntarium in causa. prob. conseq. intentio causa, quæ videtur connexa, & virtualiter continere effectum, est virtualiter intentio effectus: ergo. *Resp.* ad mentem auctorum, qui negant, tunc dari voluntarium. om. antec. neg. conseq. non enim sufficit hoc ad voluntarium; quia per hoc tantum habetur, ut effectus procedat aliquo modo à voluntate physice effectivè, sed non effectivè; ad hoc secundum enim requiritur, ut causa, in estimatione morali, intendatur, tanquam causa hujus effectus: & non ex jure aliquo ita in ordine ad alium effectum intendatur, ut ratione juris ad istum, in sensu morali non censeatur tendere in priorem.

38. Dices 1. Juxta dicta posset DEUS prædeterminare ad peccatum, quin istud ei esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. prædeterminatio, licet esset causa per se physica peccati, non tamen esset DEO prohibita: ergo non esset in ea voluntarium peccatum. *Resp.* Etiam Arriaga, qui admittit, peccata posse DEO esse aliquo modo indirectè voluntaria, tamen non admittit talem prædeterminationem. In forma. neg. ma. ad prob. neg. antec. non enim DEO foret præcisè aliquo modo voluntarium peccatum in sensu aliquo physico, sed etiam in morali; quia, licet non detur præceptum rigorosè dictum respectu DEI, datur tamen obligatio nam DEUS multiplicem habet obligationem, quæ potest dici præceptum in sensu lato, in quo sumimus hic præceptum ex dictis num. 23. vi cuius obstringitur, ad non ponendam prædeterminationem ad peccatum. Prima est: orta ex fidelitate, vel certè ex immutabilitate, aut veritate, vi cuius DEUS homini debet relinquere libertatem, quam ei promisit, vel certè dixit, le ei dedisse, ac reliquise; cum igitur prædeterminatione tollat libertatem, ut hic suppono, ex tracto de DEO à num. 448. non potest DEUS eam immittere. Hæc quidem obligatio non pugnat potius contra prædeterminationem ad actum malum, quam ad actum bonum: at pugnat potius sequens, seu secunda obligatio DEUS ratione suæ æquissima voluntaris obligatur, ad non præcipienda impossibili, quod tamen faceret, & quidem sub gravissimis pœnis, si prædeterminando ad peccatum, præcipieret simul ejus omissionem. Tertia obligatio orta ex sanctitate Divina, vi cuius DEUS tenetur, ad nihil determinare, quod est contra honestos mores, vel virtutes: ergo non potest prædeterminare ad peccatum, & nec ad materiale, nec ad formale peccati, quia vel non distinguuntur realiter, vel unum ex altero indispensabiliter sequitur, ut probatum tract. de DEO à num. 451.

39. Dices 2. Ex his principiis sequeretur, quod non daretur obligatio, orta ex sanctitate Divina, ad non prædeterminandum ad peccatum: ergo. prob. ant. non est obligatio in DEO ad non permittendum peccatum: sed, si etiam prædeterminaret, tantum permitteret peccatum: ergo.

ergo. ma. est certa. mi prob. posset dici, quod DEUS intenderet prædeterminationem ex jure primæ causæ, & primi liberi: peccatum autem purè permetteret: ergo. Resp. neg. antec. nam prob. neg. mi. ad hujus prob. neg. antec. nam ipsa prædetermination ad materiale peccati repugnat sanctitati Divina; huic enim repugnat imponere, sub gravissimis, & æternis poenis, præcepta impossibilia: ergo vi sanctitatis sua DEUS obligatur ad non ponendum id, quod reddit impotibilem impletionem præceptorum. Secundo. Cum prædeterminationis ad peccatum unicus effectus, & finis, sit ipsum peccatum, non potest à DEO intendi ad alium effectum, ad quem DEUS habeat jus. Nec potest dici, quod finis DEI tantum sit, exercere suam libertatem, vel jus causa primæ: sicut homo non potest aliquid ponere, ex quo necessariò sequitur aliquid malum, dicendo, se non querere illud malum, sed tantum suam recreationem, vel libertatem: sed debet illud, quod ponit, esse utile ad duos effectus, ita, ut unus permitti, alter intendi dicatur, ut dictum supra num. 26.

40. Dices 3. Ex hoc tantum sequitur, quod DEUS sit obligatus ad omittendam prædeterminationem, ratione sui, non verò ratione peccati subsequentis, sicut quilibet homo est obligatus ad vitandam fornicationem, ratione sui, non verò ratione peccati originalis subsequentis. Resp. nego paritatem. Fornicatio non est causa per se peccati originalis; nam, quamvis Adam non peccasset, tamen fornicatio fuissest prohibita, & probabilius etiam commissa, quin secutum fuissest ex ea originale peccatum. insuper non magis causatur peccatum originale à fornicatione, quam à copula matrimoniali: at verò prædetermination est causa per se, & quidem metaphysicè conexa cum peccato. Dices 4. Licet prædetermination sit causa per se peccati, in genere physico, non est talis in genere, vel estimatione moralis. Resp. esse in utroque; nam, ut causa per se in genere physico, non sit talis in genere moralis, debet esse causa duorum effectuum, quorum unus ab agente ex suo jure possit intendi: atqui prædetermination, ut modo dictum, non est causa duorum effectuum; sed tantum unus, scilicet ipsius peccati, quod DEUS nequit intendere: & consequenter neque ex illo alio capite potest intendere prædeterminationem: sed hæc etiam debet ab eo odio haberi propter metaphysicam connexionem cum peccato.

Secundo, si dantur duo effectus cause per se, tunc alius etiam, qui permittitur, non debet esse peccatum formale, vel indispensabiliter conexus cum peccato formaliter: sed debet esse actus aliquis, saltem ut plurimum, extremus, ex natura sua indifferens, qui hoc ipso, quod non intendatur, non sit peccatum. Sic e. g. concupitio infantis in casu num. 26. est actus tantum externus, indifferens ad peccatum, & hoc ipso, quod non intendatur, non est formaliter peccaminosus, neque metaphysicè connexus cum peccato; alias tam parum posset poni concupitio illa ad salvandam vitam, quam parum negotio fidei, vel cultus eriam tantum externus idoli, ad eandem servandam, poni potest. Prædeterminationis autem dictæ effectus est formaliter peccaminosus, vel certè metaphysicè cum peccato connexus.

Tertio ipsa sanctitas Divina obligat DEUM ad omittendam hanc prædeterminationem; quia obligat ipsum, ne committat, ut ex sua determinatione sequatur aliquid contra honestatem morum, & oppositum rectissimæ sua voluntati, quodque necessariò ipse debeat odisse: & consequenter ad tale quid ponendum non se extendit jus primi liberi, sicut non se extendit ad odio habendum DEUM, vel puniendos bonos, & præmiandos malos.

41. Ob. 7. Si non omnis causa per se reddit effectum voluntarium indirectè, sive in causa, tunc neque illi, qui igni apponit ligna, erit combustio voluntaria, sine præcepto: item neque apponenti media, ad consequendum finem, erit voluntarius finis: hæc videntur paradoxa: ergo. Respondeo ad 1. dist. ma. si apponat ligna in ordine ad alium effectum, ad quem habet jus. conc. ma. secus. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. sicut, qui accendit ignem, ut se calefaciat, tantum permittit fumum, sic etiam admovens ligna, in ordine ad alium effectum, posset tantum permittere combustionem.

At quia difficulter assignatur alius effectus, quam nutritio, vel conservatio ignis, in qua imbibitur combustio, aut calefactio, in ordine ad quam combustio est medium, hinc ista ordinariè directè intenditur, tanquam medium ad finem. Posset tamen in aliquo casu combustio non intendi. e. g. fusores campanarum, dum trabe lignea gyrant æs liquefactum (quo casu videntur lignum concepturum ignem) tamen non videntur intendere ejus combustionem. Quod ad 2. p. neg. ma. Ponere media propter finem est directè intendere finem: imo intentio finis directa, est prior ad positionem mediiorum: unde finis est directè voluntarius. Aliud est, si medium, aptum ad duplice finem, intendatur propter unum; tunc enim potest alius tantum permitti: & hoc sit in casibus medicinae, irrigationis, conculationis, de quibus num. 26.

ARTICULUS V.

Quomodo ad voluntarium se habeant metus, & concupiscentia.

42. **V**oluntas, aut incitatur ad fugam mali, aut ad prosecutionem boni: hæc autem incitamenta S. Thomas videtur comprehendisse, sub metu, & concupiscentia. *Concupiscentia ex La Croix l. 5. part. 1. num. 67, & 71.* habet multas significations, & præseruum sœpe per eam intelligitur *formæ peccati*: hæc autem intelligitur *appetitus boni delectabilis, non perfectè subordinatus rectæ rationi*, & quidem *appetitus actualis, seu actus potentia ita appetentis*: sicut etiam *metus sumitur pro metu actuali*. *Metus autem ex Ulpiano definitur mentis trepidatio, instantis, vel futuri periculi causa*, vel ex eodem *La Croix part. 2. n. 63.* est *actus voluntatis fugiens malum imminens*.

Alius autem est *metus absolutè gravis, sive cadens in constantem virum*, scilicet quo, quamvis aliquis corripitur, non amittit nomen viri fortis, vel constantis; vocatur etiam à Juristis *metus*

metus probabilis. & *justus*, quando scilicet nemo improbare potest, quod quis in illis circumstantiis timeat, & hinc merito, ac justè timet. *Talis* est metus mortis, mutilationis, longi carceris, exilii, atrocis cruciatus, stupri inferendi, servitutis, &c. si hac sibi ipsi vel arctissimè sanguine conjunctis imminent. vide *La Croix loc. cit.* Alius est *metus respectivè gravis*, propter quem non quidem vir fortis, sed tamen persona, cui inicitur, valde trepidare potest; utique enim minus malum merito terrere potest: feminam, puerum, senem &c. quam virum fortem. Alius est *metus levis*, qui scilicet non vehementer conturbat, sed facile potest excuti: & de his, scilicet metu, & concupiscentia, queritur, an, & quomodo causent, augeant, vel minuant voluntarium.

43. Prænotandum autem, terminum *simpliciter additum voluntario*, vel *involuntario*, posse in diversa significatione accipi; ut adverterit Suarez in 1.2. tr. de voluntar. disp. 3. sec. 1. n. 2. Primo, ut *simpliciter* appelleat super *objectum*, atque significet, *objectum simpliciter*, hoc est, purè, & nudè in se consideratum, præscindendo à circumstantiis: & sic *projectio mercium* in mare, præcisa à circumstantiis imminentis naufragii, est *simpliciter involuntaria*; quia scilicet præcisa à circumstantiis necessitatis, vel utilitatis, ad evitandum naufragium, causaret positivam nolitionem, affectivè saltem efficacem, *juxta dicta n. 12.*

Secundo, ut *simpliciter* appelleat super *actum voluntarii*, atque idem significet, ac, purè voluntarium absque mixtione involuntarii, etiam secundum quid; & in hoc sensu loquitur S. Thomas 2. 2. q. 142. a. 3. in corp. dicens de factis ex timore: *Non sunt simpliciter voluntaria, sed mixta, ut dicitur in 3. ethicorum.* Tertio, ut *simpliciter* significet præalentiam, atque adeò *simpliciter voluntarium* significet id, quod efficaciter volumus, quamvis inefficaciter nolimus: & in hoc sensu loquitur S. Thomas. 1. 2. q. 6. a. 6. in corp. dicens de factis ex metu: *Sunt enim voluntaria simpliciter, involuntaria autem secundum quid.* Atque in hoc sensu etiam locuti sumus n. 9. imo etiam hic loquimur.

44. Dico 1. Quæ ex metu fiunt, sunt *simpliciter voluntaria*. ita SS. PP. Augustinus, Nisenus, Damascenus, Anselmus, citati à Suarez in 1.2. tr. 2. de voluntar. disp. 3. sec. 1. n. 3. & sec. 2. n. 1. S. Thomas citatus n. præc. Suarez, Goraz, & alii plurimi. Probatur. Quæ ex metu fiunt, verè fiunt ab ipsa voluntate, adeòque ab intrinseco: insuper fiunt cum præcognitione; supponimus enim, metum non auferre usum rationis: ergo sunt voluntaria ex n. 3. & seq. Confirm. 1. Plurima, quæ ex metu fiunt, sunt peccata: adeòque libera: ergo sunt voluntaria; quia simpliciter voluntarium in positivè libero, includitur. Confirm. 2. & magis explicatur. Aliud est, operari tantum cum metu, ita, ut metus non sit causa, sed tantum comes actionis: sicut e. g. Christus timuit mortem: at non ex timore eam obicit, sed ex amore DEI, ad hominum. & in hoc casu metus nihil causat, sed vincitur: & de hoc casu non agimus. Aliud est, operari ex metu, siue ita, ut metus impellat ad volendum efficaciter aliquam actionem, e. g. projectionem mer-

cium in mare, quam in aliis circumstantiis metator nollet: atqui impellere ad simpliciter voluntarium est causare simpliciter voluntarium, ut patet ex terminis: ergo, quod agitur ex meo, tanquam causâ, est simpliciter voluntarium.

45. Dico 2. Metus, qui causat simpliciter voluntarium, non causat formaliter involuntarium secundum quid, sed tantum materialiter. Prob. Metus hic non est causa nolitionis circa objectum, hinc, & nunc simpliciter quidem voluntum, sed inefficaciter simul nolitum: ergo non est causa formæ denominantis involuntarium secundum quid. verbo: res non est inefficaciter nolita, propter metum, propter quem est simpliciter volita, sed propter aliam rationem, vel alium metum. e. g. *projectio mercium* non est nolita propter metum naufragii, sed propter metum paupertatis: ergo non metus naufragii, sed metus paupertatis causat, vel reddit eam projectionem involuntarium secundum quid. Hinc metus naufragii tantum causat materialiter involuntarium; quia movet voluntatem ad volendum aliquid objectum, seu aliquam materiam, quæ ex alio capite, scilicet ex metu paupertatis, ad involuntaria secundum quid.

Neque tamen hoc semper contingit; nam, quando causa metus non est nolita, neque voluntas ullo modo amplectitur motiva abstinencia, tunc actus ex metu est purè voluntarius absque mixtione involuntarii. Sic, qui ex metu gehennæ dolet, se DEUM offendisse, habet dolorem simpliciter voluntarium; non enim dillicet ei gehenna, nec DEUS peccata punient illo igne: neque habet hunc actum conditionem: *Peccarem iterum, si non esset gehenna; alia non doleret salutariter, sed iterum peccaret;* ergo nihil est ei nolitum, adeòque nihil involuntarium secundum quid. Sic etiam homo honestè abstinet à furto ex metu infamiae, vel legis, fura punientis, quin velit abesse infamiam à furto, vel, non esse legem punientem: aut quin vellet furari, si infamia, aut lex non esset. Quia tamen frequentius, quando agitur ex metu, odio habetur causa metus, vel voluntas inefficaciter amplectitur motiva abstinencia, hinc, denominatione delupta à potiori, dicitur metus causare involuntarium secundum quid.

46. Quæ de metu dicta sunt, eadem de vi, seu violentia, intelligenda sunt, si vis non omnino cogat ad actum externum contra voluntatem; nam, si hoc fieret, actus esset simpliciter involuntarius, ob nolitionem saltem affectivè efficacem. Dixi, ad actum externum; quia ad ipsam voluntatem internam nemo cogi potest ex num. 46. Dicitur tamen, voluntati interni violentia, quando adducitur ad consensum per aliquid, cui ipsa valde renititur. Ubi etiam nota discrimen inter violentum, coactum, & involuntarium. *Violentum* est, quod est contra appetitum innatum, & datur etiam respectu inanimatorum. *Coactum*, seu *invitum* est contra appetitum elicium, & ita quidem, ut appetitus, quantum in se est, excludat permissionem effectus. *Involuntarium positivè* (de quo est rem) est etiam contra appetitum elicium, sed tamen per se non excludit permissionem effectus.

47. Dico 3. concupiscentia auget intensivè volu-

voluntarium. ita S. Thomas I. 2. q. 6. a. 7. & Thomistæ, Suarez, & alii plurimi. Probatur. Concupiscentia, cæteris paribus, est causa, ut voluntas majore conatu, & intensiore affectu, velit, ut experientia monstrat: hoc est augere voluntarium: ergo. An autem concupiscentia causet pure voluntarium, an mixtum, potest esse qualio de re, potest esse quæstio de nomine. Prima est, an actus ex concupiscentia non simul compatiatur aliquam inefficacem nolitionem, vel aversionem, si non circa objectum, nude in se ipso spectatum, saltem circa id, ut vestrum certis circumstantiis: & ad hanc responde affirmativè, ac puto, discurrentem ferme, sicut de metu n. 45. & dicendum, concupiscentiam formaliter causare pure voluntarium, quamvis possit etiam causare materialiter involuntarium secundum quid; nam ratione concupiscentia voluntas fertur in objectum cum sola inclinatione, nec concupiscentia est ratio ullius aversionis ab eo: at vero possunt esse alias rationes, quæ displicantiam aliquam, vel aversionem inefficacem circa objectum causant. Sic, qui ex concupiscentia actu fertur in voluptates carnis, potest tamen simul habere remorum conscientia, eò quod sciat, annexas esse penas æternas, quæ connexio ei causat aliquam displicantiam inefficacem in iis voluptatibus.

48. Altera est quæstio de nomine, an non tamen actus, ex concupiscentia ortus, stante illa inefficaci aversione, possit dici pure voluntarius: & resp. si per pure voluntarium intelligatur actus, qui sponte sit cum desiderio iplus actionis per se, & non tantum ratione circumstantiarum, seu ad vitandum majus malum, si ne renitentia voluntatis, vi cuius actionem omittetur, si non majus malum metueret &c. Quæ non quidem semper, sed tamen frequenter occurrere solent in actibus ex metu factis, ubi quis non amplectitur actionem propter se ipsam, sed tantum propter circumstantiam majoris mali vitandi, & agit cum renitentia) si, inquam, per pure voluntarium hoc tantum intelligatur, tunc concupiscentia semper causat pure voluntarium. Sic ex concupiscentia luci mercator, insuperhabitis periculis, navigat per mare, & peccator sponte, & cum desiderio actionis obsecræ, ruit in flagitium. Si autem intelligatur per pure voluntarium id, quod excludit quacumque renitentiam &c. tale, saltem non semper, causat concupiscentia. At, quia Aristoteles, & D. Thomas, sentiunt, concupiscentiam causare pure voluntarium, admittendus videatur prior sensus, vel prior explicatio pure voluntarii. Addo etiam, sermonem hic esse debere de concupiscentia antecedente actum; alias non potest eum causare, si primum sequatur, e.g. si posita jam volitione primum exicitur, aut sponte, vel per naturalem redundantiam, postea oriatur.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

49. **O**b. 1. contra 1. conclus. Quæ ex metu sunt, sunt juxta S. Thomam, & Aristotelem sim-

pliciter involuntaria: ergo. Confir. 1. Juxta nos transgressio legis, ex metu facta, esset peccaminosa: hoc est nimis durum: ergo. Confir. 2. Etiam contractus, metu extorti, essent validi: hoc est falsum: ergo. Resp. dist. antec. Sunt involuntaria in eo sensu, in quo nos hic non loquimur, conc. antec. in nostro sensu, neg. antec. & conf. vide n. 43. ubi citatus est S. Thomas, etiam loquens in nostro sensu. Ad 1. confir. conc. ma. neg. min. Utique peccat, qui metu, etiam am mortis, negat fidem &c. Addo tamen, quod, si metus omnino turbaret rationem, non maneret cognitione necessaria requisita, adeoque nec voluntarium, nec liberum, nec peccatum. Addo secundò, quod, si metus sit gravis, sive excusat ab observatione legis, & tunc actio, etiam voluntaria, non est amplius contra legem: quæ de re de la Croix I. 1. n. 775. breviter tradit has tres regulas.

Prima est, si actio, contraria legi, est intrinsecè mala, metus excusare non potest, ut est clarum. 2. Si est contra bonum commune, non excusat metus mali particularis; quia illud prævalit. 3. Si actio, vel omissione, non est intrinsecè mala, neque præjudicat bono communem, metus damni gravis excusare poterit à peccato; quia legislator non censetur, velle obligare cum tanto incommode. Quis autem metus sit gravis in particularibus casibus, desumendum est ex objecto metus, ex persona timente, ex aliis circumstantiis prudenter examinatis.

Ad 2. confir. dist. ma. Essent validi aliqui contractus ex metu facti, conc. ma. omnes, neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. De hac re vide la Croix I. 3. à n. 634. aliqui enim contractus ex metu facti, sunt validi, sed possunt rescindi: alii neque sunt validi, ut matrimonium: non autem ex defectu voluntarii, quod sufficenter adest, sed ex defectu plenæ libertatis, aut ob injuriam, ob quam jus positivum aliquos contractus omittit nullos, alios annullando decernit.

50. Ob 2. contra 3. conclus. Actio facta ex concupiscentia, seu fragilitate, est minus peccaminosa, quam facta sine concupiscentia: ergo ista minuit voluntarium. Confir. Concupiscentia minuit cognitionem; quia perturbat, & aliquo modo obcæcat intellectum: ergo minuit voluntarium. Resp. dist. conf. concupiscentia minuit voluntarium in specie, hoc est liberum. conc. conseq. voluntarium in genere, neg. conf. Sic etiam amor in patria est minus liber, quam amor in via: in illo omnino non est liber, & tamen est multo magis voluntarius, quam iste.

Si dicas, non posse minui formaliter prædicatum specificum, nisi minuatur etiam genericum, falsum dicis, ut patet in exemplo modò allato. Ratio autem est. Si prædicatum specificum, formaliter tale, exigit participare genericum, in certa mensura, & proportione, tunc potest utique, generico crescente ultra illam mensuram, minui specificum: atqui liberum exigit participare voluntarium in certa mensura, seu intra certos limites inclinationis; exigit enim principia in utramque partem moventia, quibus retardatur inclinatio voluntatis ad unam partem: unde ablatis, vel omnino, vel ex parte, motivis in contrarium alientibus, potest decrescere.

re liberum, crescente voluntario, seu inclinatio-
ne in unam partem.

Ad confirm. dist. antec. Concupiscentia mi-
nuit cognitionem rationum retrahentium. conc.
antec. allicientium, neg. antec. & cons. Con-
cupiscentia facit, ut viviūs repräsententur moti-
va allicientia, e. g. voluptas in comedione car-
nis prohibita: & sic auget inclinationem, seu vo-
luntarietatem: motiva autem retrahentia e. g. ra-
tio offendit Divinæ, turpitudi, brevitas, vel
caducitas voluptatis &c. facit, ut obscurius
repräsententur: & sic minuit renitentiam, atque
etiam libertatem: quamvis has rationes non
omnino abscondat; alias omnino tolleret liber-
tatem. Hoc tamen concedo, actum peccati-
norum secundum rationes, seu formalitates ob-
scurius propositas, esse minus voluntarium; nam
ratio, vel formalitas offendit Dei &c. non est ita
voluntaria in dicta comedione, quam ratio, vel
formalitas voluptatis. Imò, si aliqua talis ratio,
formalitas, aut prædicatum, omnino invincibili-
ter ignoretur, etiam omnino est involuntaria.
Ex quo sequitur, quod concupiscentia causet
aliquando involuntarium secundum quid, saltem
juxta explicationem datam num. 48.

§ 1. Ob. 3. Potest quis rem concupiscere
ex aliquo motivo, timere ex alio: ergo etiam
agere involuntariè: ergo potest concupiscentia
causare involuntarium. Confirm. Potest quis
agere ex metu, & concupiscentia simul: sed
tunc agit voluntariè, & involuntariè: ergo.
Resp. neg. conseq. si enim vincat concupiscentia
(alias enim non ageret) tunc vincit moti-
vum metus, & non curatur, nec facit rem, aut
actionem secundum se nolitam, nec agentem
tristem &c. sed ad summum aliquo modo retu-
dit intensionem voluntarii: hoc autem non est
facere involuntarium strictè in significatione ex-
posita num. 47. Et 48. sic etiam, non quæcumque
motio in oppositum, facit strictè involun-
tarium; alias quilibet actus liber esset involun-
tarius, itemque omnis actus supernaturalis,
qui cum difficultate elicitur. Ad confirm. Vel
metus retrahit, dum concupiscentia attrahit, &
jam responsum est, ut patet consideranti: vel
etiam metus impellit ad actum, & neg. mi. non
enim omnis metus reddit involuntarium ex num.
45. & nullo modo iste; quia causa metus nullo
modo est nolita. Sic latro imperans sicuti-
ut bibat vinum bonum, ac sanum, non reddit
potum involuntarium.

§ 2. Ob. 4. S. Thomas I. 2. q. 77. a. 6. in
corp. ait. *Passio minuit peccatum, in quantum mi-
nuit voluntarium*: ergo concupiscentia, quæ est
maxime passio, minuit voluntarium. Confirm.
Concupiscentia non est principium intrinsecum,
sed est passio extrinseca voluntati: ergo non po-
test augere voluntarium. Resp. dist. am. & S.
Thomas intelligit voluntarium in specie, seu li-
berum. conc. antec. intelligit voluntarium in ge-
nere. neg. ant. & conseq. Cum S. Thomas citat-
us n. 47. expresè dicat, concupiscentiam magis
facere voluntarium, utique hæc non intel-
ligit idem voluntarium, ne sibi manifestè con-
tradicat. Accedit, quod S. Doctori non sit in-
usitatum, per voluntarium intelligere liberum
ex n. 19. Rursus ibidem dicit, in tantum actum
aliquem esse peccatum, in quantum est volun-

tarius: quod falsum esset, nisi per voluntarium
intelligeretur liberum; nam ad peccatum requi-
ritur non quæcumque voluntarietas, sed libera:
ergo de ista est sermo S. Doctori.

Ad confir. neg. antec. Per principium ex-
trinsecum hæc intelligitur illud, quod non tan-
tum est distinctum à voluntate; sed vim, & vio-
lentiam, ei infert ab extrinseco; nam, licet à vo-
luntate distinctum sit, si tamen eam moveat, pro-
positis talibus motivis, quibus illa ita excitatur,
ut ex inclinatione sua intrinseca, & motu, ut ita
dicam, proprio, assentiat, censetur principium
moveare sufficienter ab extrinseco: & sic iuxta
Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 3. sec. 3. n. 14. qui mo-
vet per consilium, vel preces, non dicitur mo-
vere extrinsecè: at verò, qui moveret per metum,
quia impellit ad aliquid contra intrinsecam incli-
nationem voluntatis, dicitur mouere extrinsecè.
Quando igitur S. Thomas loco objecto dicit:
Est autem aliquid in nobis dicitur per rationem, &
voluntatem: intelligi non potest, nisi de inex-
istentia in ordine ad libertatem, de qua ibi agi-
tatione peccati, ad quod requiritur libertas.

ARTICULUS VII.

Quomodo ad voluntarium se habeat
Ignorantia.

§ 3. A Liud est pura Nescientia, aliud
Ignorantia: illa est pura negatio
scientiæ, vel cognitionis, quæ eti-

am datur in lapide, qui non dicitur propriè
ignorans: ista est negatio scientiæ in subjecto
capaci, sive, cui competit illa scientia, & quam
si non habeat, censetur imperfectum. e. g. filo-
logicus nesciat syllogisticas regulas, vel Christia-
nus articulos fidei. Vocatur hæc etiam igno-
rantia privationis, cui opponitur à quibusdam
Ignorantia prava dispositionis, quæ tamen non
tantum est negatio scientiæ, sed error positivus,
contrariè oppositus vera de re aliqua notitia
e. g. heres quælibet, quæ contrariè opponitur
veræ de rebus fidei scientiæ.

§ 4. Jam verò ignorantia privationis, seu
proprie dicta, dividitur in ignorantiam juris &
facti. Ignorantia facti est, quando quis ignorat al-
iquam rem particularem, quæ est objectum ali-
cujus actionis moralis, e. g. nescit, esse clericum,
quem percutit: vel nescit, esse diem festum,
quo laborat. Ignorantia juris est, quando quis
nescit, quid lege, vel quasi lege, sit præceptum,
aut prohibitiū. e. g. si quis nescit, percussione
clericis annexam esse excommunicationem: vel
exercitium hujus, aut illius artis, esse die festo pro-
hibitum. Cum autem detur triplex Jus, Natu-
rale, Divinum positivum, & Humanum; hinc eri-
am ignorantia juris subdividitur in Ignorantiam
Juris, Naturalis, Divini, & Humani, quorum elati-
or explicatio petenda ex tractatu de justitia
& jure.

Dividitur 2. ignorantia, in genere ac-
cepta, in ignorantiam Invincibilem & Vincibilem.
Prior, seu invincibilis est, quæ morali diligenter
superari, aut tolli non potest: vel quia tali igno-
ranti nunquam in mentem venit dubitare, aut
cogitare de opposito: vel quia, etsi dubium ortum
fue-

fuerit, tamen adhibita diligentia inquisitione, ejus solutionem obtinere non potest. *Vincibilis* autem ignorantia est, quando quis, adhibita moraliter diligentia, oppositam scientiam, seu dubii solutionem, acquirere potest.

Et, si quidem sit obligatio rem sciendi (sicut semper est obligatio ad suo modo scientiam, actionem esse licitam, casu quo quis eam ponere velit) debet adhiberi moralis illa diligentia, quae pro diversitate circumstantiarum, quandoque requiritur major, quandoque sufficit minor. Quodsi adhibeatur diligentia aliqua, sed non per obligationem, aut circumstantiam rei &c. ignorantia remanens dicitur adhuc *vincibilis*. Si nulla, vel modica tantum diligentia, adhibeatur, dicitur *ignorantia crassa*, vel *lata*; & talis ordinari est solet ignorantia earum rerum: quae communiter ab ejusmodi conditionis hominibus sciuntur. Si quis autem omnino data operâ velit ignorare, vel non inquirere, ut liberius agere, vel ignorantia excusationem praetexere possit, dicitur *affectata*. vide plura apud Layman l. 1. tr. 2. c. 4. His positis

55. Dico 1. Ignorantia vincibilis non tollit voluntarium. Ita communissime omnes; cum nemo dicat, istam ignorantiam excusare operantem ex ea à peccato, sicut tamen excusaret, si voluntarium tolleret. Prob. Qui ex tali ignorantia operatur, vult ipsam actionem prohibitam ponere; si enim non vellet, eam omittet. Neque dici potest, quod eam non velit, ut prohibitam; quia, cum ipsi subortum saltem sit dubium de prohibitione, & ipse nolit, hujus solutionem morali diligentia sibi procurare, operatur cum dubio pratico, seu implicite est ita constitutus, ut actionem velit ponere, sive sitlicita, sive prohibita (ut omnes loquuntur agentes de dubio pratico) adeoque actionem etiam vult, quamvis prohibita sit: consequenter hæc quoque ut talis, est ei voluntaria. Certè si serio eam nollet, ex hypothesi prohibitionis, tunc in dubio, vel eam omittet, vel saltem serio in licentiam, aut prohibitionem inquireret. Hucusque dicta, vera quidem sunt de omni ignorantia vincibili: at multò magis locum habent in ignorantia omnino affectata, quæ in se directe voluntaria est, de quo vide S. Thomam. 1. 2. q. 76. a. 3. in corp. Quare, ut jam dictum, omnes autores agentem male ex ignorantia vincibili condemnant peccati.

Nec dicas, posse contingere, ut quis actionem malam ponat, dum vincibiliter, non tamen affectata, ignorat, eam esse malam, e. g. si ob tandem laboris nolit veritatem inquirere, cum posset: eam tamen actionem non ponere, si prohibitam sciret. Resp. enim, talem agere cum dubio pratico, & consequenter actionem, etiam ut prohibitam, sufficienter ei voluntarium est. Saltem negari non potest, in hoc casu ignorantiam ipsam indirecte voluntariam esse; quia operans voluntariè omittit diligentiam inquirendi, quæ omissione est causa ignorantie ut perseverantis. Et hinc actio quoque est voluntaria in causa, seu in ignorantia, consequenter adhuc peccaminosa, ut omnes docent de actibus illicitis, in causa voluntarii.

56. Dico 2. Ignorantia invincibilis tollit voluntarium. ita communissime omnes. Prob.

Voluntarium, ut dictum n. 3. juxta Aristotalem 3. ethic. 1. est: *Cujus principium est in agente cognoscente singula, in quibus est actus*, sive ut explicatum. n. 4. quod est ab intrinseca potentia appetitiva, affectivæ in aliquid tendente: tale autem non potest esse sine cognitione; ut enim communis fert parceria: *Nihil volitum, quin precongitur*. Dein debet esse à cognoscente singula, scilicet illa, quæ voluntaria sunt: ergo, ubi datur aliorum ignoratio, ea voluntaria esse non possunt. Imò, sicut res secundum se cognoscantur, si non cognoscantur omnes ejus circumstantiae, vel omnia ejus prædicta, non possunt ea circumstantiae, vel prædicta dici voluntaria. e. g. si invincibiliter ignorem, aliquem esse clericum, & eum quacunque de causa percutiam, et si mihi voluntaria sit percutio ut sic, vel hominis tantum, non est mihi voluntaria percutio clerici: vel, si ignorem esse diem Veneris, & comediam carnes, et si voluntaria sit mihi ea consumptio, non tamen est voluntaria ut prohibita.

Et hoc videtur omnibus ita clarum, ut in eo autores omnes consentiant. Etiam si, qui negant, ignorantiam invincibilem à peccato excusare; quippe isti (quamvis male, ut videbimus) docent, non requiri ad peccatum, ut sit voluntarium in se, aut in causa peccanti voluntaria, sed sufficere, ut sit voluntarium in causa, peccanti non voluntaria, e. g. in Adamo peccante: hinc illa propositio inter Bajanis damnatas 44. *Ad rationem peccati non pertinet voluntarium*, item illa nonnullorum (ut ait: *Viva p. r. Trutinae Theol. in primum Propositionem ab Alexandro VIII. damnatam*) Bajanorum, ac Jansenistarum assertio, inter triginta & unam proscriptas, prima. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale*, & dementitum, sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adami peccantis. Cum autem ipsa hæc quæstio, an ignorantia invincibilis à peccato excusat, sit in se gravissima, & post Jansenii Ypresis tempora valde celebris, meretur specialem hic locum. Quare

57. Dico 3. Ignorantia invincibilis, sive facti, sive juris, tam naturalis, quam Divini positivi, aut humani, operantem ex ea excusat à peccato. De hac assertione Jansenius, et si ejus adversarius, tamen sic scribit l. 2. de statu nat. laps. c. 2. *Generale Scholasticorum pronuntiatum est*, quod, quidquid ex invincibili sit ignorantia, hoc ipso culpæ vacat. Et sane in hoc communissime omnes consentiunt. Probatur 1. auctoritate irrefragabili Alexandri VIII. damnantis hanc inter 31. propositiones secundam: *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali*: ergo etiam ignorantia juris naturalis excusat. Si autem ista, multò magis ignorantia juris positivi, ut adversarii facile concedunt, & nulla est ratio hanc excipiendi.

Probatur 2. auctoritate S. Augustini, qui adversarii Jansenianis sere solus præ omnibus Patribus testimatur, & clare pro nobis stat; sic enim habet. l. 3. de lib. arb. c. 19. *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis querere, quod ignoras*. Rursus eod. lib. c. 22. *Non enim, quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc anima deputatur in reatum*, *sed*

sed quod scire non studuit, & quod dignam facultatem comparanda ad recte faciendum operam non dedit. Similia habet hinc inde alibi, ex quibus patet, S. Augustinum docere, quod omnis ignorantia, quam quis invitus patitur, vel que non est libera, sed naturalis, hoc est, invincibilis, excusat a reatu, & culpa; nullam enim excipit: & si aliquando dicat, peccari ab ignorantibus, eum semper loqui de vincibiliter ignorantibus, saltem quando peccatum sumit in proprio, & non tantum in metaphorico sensu, ut magis ex solutione objectionum patebit.

58. Confir. ex S. Thoma 1. 2. q. 76. ubi pluribus articulis, nempe 1. 2. 3. 4. idem docet, & quidem a. 3. in corp. sub finem licet ait. Si vero sit talis ignorantia, que omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenet, talis ignorantia omnino excusat a peccato & a. 4. in corp. sub initium sic habet: Manifestum est autem, quod ignorantia, que totaliter a peccato excusat, quia totaliter voluntarium tollit, peccatum non minuit, sed omnino afferit. Pariter Magister Sententiarum l. 2. dist. 22. lit. k. vel s. 11. ait: Est enim ignorantia triplex, & eorum scilicet, qui scire nolunt, cum possint, que non excusat; quia & ipsa peccatum est: & eorum, qui volunt, sed non possunt, que excusat, & est pena peccati, non peccatum: Et eorum, qui quasi simpliciter nesciunt &c. de quibus ultimis verbis plurimum. 71. Interim ex his habetur, juxta hos Doctores omnem ignorantiam (nam nullam exceptiunt) si invincibilis sit, excusare a peccato, adeoque falsum esse, quod antiqui Scholastici negarent universaliter, ignorantiam juris naturalis excusare a peccato.

59. Prob. conclusio 3. ratione. Ad rationem peccati necessarium requiritur voluntarium, vel in se, vel saltem in causa peccanti libera: atque, quod invincibiliter est ignorantum, non est voluntarium: ergo non est peccatum. major partim patet ex damnatis propositionibus, n. 56. adductis, partim ex eo, quod sine voluntario non potest esse liberum, & sine libertate nequit esse peccatum: min. probata est conclusio secunda: ergo. Confir. Ad libertatem, sine qua peccatum esse non potest, juxta omnes requiritur cognitio indifferens de objecto, vel amando, vel fugiendo, & quidem non tantum de objecto realiter sumpto, sed de sumpto sub ea formalis ratione, sub qua eligitur; non enim possum illud libere eligere, quod non cognosco: adeoque, si aliquam rationem formalem, e.g. malitiam, in objecto invincibiliter ignoro, eam non libere eligo, consequenter neque libere eligo objectum sub ea ratione: si autem objectum non libere eligo sub ratione malitiae, non pecco: ergo a primo ad ultimum, sine cognitione tali indifferente non pecco: atqui ignorantia manifeste excludit eam cognitionem: ergo.

60. Probatur conclusio 4. Si ignorantia invincibilis non excusat, sapientis quis necessarium peccaret, quod juxta omnes recte sentientes est impossibile, & damnatum est a S. Pio V. in propositione Bajana 67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessarium facit: ergo, prob. ant. Si quis invincibiliter ignorat, aliquid esse prohibitum, non potest se ab ea ignorantia libe-

rare; unde, si actionem eam faciat, necessario peccat. Nec dicas, posse eum actionem illam omittere; nam praeterquam, quod intolerabile onus imponeatur hominibus, si obligarentur ad omittendas actiones, de quibus nec dubium ipsis incidi, ne forte sint malae, saepe tales actiones proponuntur ut praecepta; e.g. potest faciliter contingere, ut rudi cuidam homini videatur praeceptum mendacium, etiam conjunctionem cum gravi sua, & alterius tertii infamia, ad salvandam proximi vitam; talis juxta adversarios necessario debet peccare; quia, si non mentiatur, agit contra conscientiam erroneam, ex jure naturali graveriter obligantem: si vero mentitur, agit contra praeceptum naturale non mentiendi, nec infamandi, quamvis ignorantum, tamen obligans. Unde, si talis, etiam amore DEI, & proximi, vinceret magnam repugniam, quam sentit in se, vel in terro, amico suo, infamando, & mentiretur; quia invincibiliter putaret, id esse praeceptum, mereretur poenas inferni: quod dicere prorsus est horridum, & misericordia DEI omnino dissonum. Aliud est, si ignorantia, vel error sit invincibilis, de quo infra a. n. 41.

61. Dico 4. Datur ignorantia invincibilis, non tantum juris Divini positivi, aut humani, sed etiam juris naturalis. Equidem prior conclusio, quae tantum conditionalis est, & procedit ex suppositione, quod talis ignorantia deatur, certior est: & hinc, si qui antiquiores Scholastici visi sunt docere, quod ignorantia juris naturalis non excusat a peccato, potius judicandi sunt contrarii huic quartae, quam priori tertiae conclusio, seu, potius negasse possibiliter in hac providentia talis ignorantiae, quam ei actu existenti negasse vim excusandi a peccato. Attamen hæc quartæ conclusio est quoque receptissima, & etiam quantum agit de jure naturali, est S. Thomæ 1. 2. q. 94. a. 4. & s. item clariss. q. 100. a. 1. in corp. vide infra a. n. 272. ubi fulsis de mente S. Doctoris. Probatur autem hæc conclusio. In primis, quod attinet ad jus humanum, negari non potest, plurimas leges tam Ecclesiasticas, quam civiles ignorari invincibiliter, non tantum a plebe, sed etiam a doctis; aliis, qui Juri Civili tam Communi, quam Patrio, itemque Juri Canonico, operam non dedissent, omnes culpabilis ignorantia tenerentur: imo, eum in dies edantur novæ Constitutiones &c. etiam Juris utriusque peritie eas sapientissime invincibiliter nesciunt, ut nihil dicam, de inculpata ignorantia veri sensus plurimarum legum, que toti iudiciis diversis, etiam inter Jurisconsultos, aniam præbet, quæque in ordine ad actiones morales eodem modo se habet, ac ignorantia legum ipsatum.

Pariter etiam Jus Divinum positivum, quo ad aliqua saltem præcepta inculpabiliter ignoratur, nam multi etiam docti negant aliqua esse jure Divino præscipta, quæ ab aliis affirmantur. Certè ex variis propositionibus damnari circa administrationem, vel usum Sacramentorum, quæ jus Divinum positivum porissimum attingunt, immotuere multa, quæ antiquos Doctores invincibiliter latuerunt: & latent adhuc multa modernos, quæ futuris temporibus immotescerent. Hinc, nec Jansenius, nec alii adverari, in admittenda ignorantia ista difficiles stant: at in admitt-

tenda invincibili ignorantia juris naturae diffici-
lores se præbent, non tantum Janseniani, sed
etiam aliqui alii: quamvis & isti planè sint nimis
negidi, si plus velint, quām nos sponte damus.

62. Damus enim, non dari ignorantiam in-
vincibilem juris naturae plenam, seu totalem, id
est, totius juris naturalis: imò damus, etiam
non dari ignorantiam invincibilem primorum ju-
ris hujus principiorum, qualia sunt, e. g. DEUM
et colendum, parents honorandos, non faci-
endum alteri, quod tibi non vis fieri &c. quin
nec veritatum, facilimè inde fluentium, quales
sunt, e. g. proximum non esse necandum, pa-
rentibus in necessitate subveniendum &c. ista
enim, ex communis SS. Patrum, non possunt ho-
mines inculpabiliter ignorare: id quod etiam de-
sumitur ex psal. 4. v. 7. *Signatum est super nos
lumen vultus tui Domine: hoc est: ratio natu-
ralis animo nostro indita est, cuius in luce omnia
ista clarescunt.* Conclusio autem nostra proce-
dit de veritatibus, à primo illo lumine paulò re-
motioribus, quarum multas sanè invincibiliter
ignorari posse censemus.

63. Probatur autem sic. Si nihil potest in-
vincibiliter ignorari, quod spectat ad jus naturae,
tunc viri sanctissimi, ac doctissimi, peccātum
formaliter, quoties assertions contradicitorias
in materia juris naturalis tradiderunt, quod sa-
pius factum: hæc sequela est per se absurda, &
sine iniuria tantorum virorum admittit non potest:
ergo, ma. quoad, 1. p. aperte sequitur ex doctrina
adversariorum: quoad 2dam verò etiam negari
non potest, nisi ab eo, qui maximorum illorum
virorum scripta, & vastas lucubrations, non vi-
dit; nam in his crebrò occurruunt doctrinæ con-
tradictoriae, etiam circa jus naturale. Sic S.
Bonaventura judicavit, hominem ex lege natu-
rali charitatis teneri, statim post admissum grave
peccatum, ad poenitentiam: at S. Thomas id ne-
gavit. Idem Anglicus cum plurimis sequaci-
bus tradit, quod Judex, eti privata notitia ali-
quem sciat innocentem, tamen in foro externo,
debeat eum, juxta allegata & probata, condemnare
ad mortem. At Scotti asseclæ contrarium te-
nent: & tamen hæc controversia jus naturale
concernit.

Similiter Doctores hinc inde negarunt, juri
naturali opponi, quæ tamen ei adversari modo
certissimum est. Sanè inter propositiones, ab
Alexandro VII. & Innocentio XI. damnatas, plu-
res longè erant contrariae juri naturali, quām
tantum positivo: & adhuc in pluribus aliis Do-
ctores circa jus naturale sibi oppositi sunt. Opus
est tantum, inspicere Theologorum, præsertim
moralium, vasta volumina, & dubitari de hoc
nullatenus poterit. Nec dicas, istos auctores
non deduxisse in praxi suas opiniones, adeoque
contra jus naturale haud peccasse; nam utique
est contra jus naturale, culpabiliter errorem
docere, & sic alios in eundem inducere. Jam
verò, quod in minori positum est, scilicet sine
injuria tantorum virorum dici non posse, eos
formaliter peccasse, negari non potest, nisi per
imprudentiam, & irreverentiam.

64. Confirm. 1. Est experientia certissi-
mum, plures, præsertim pueros, vel pueras, ad
usum rationis accedentes, multa ignorare, esse
peccata, quæ juri naturae adversantur: & quis
R. P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

dicat, ignorantiam fuisse semper vincibilem;
cūm sèpe, nec dubium, nec scrupulus ullus iis
inciderit, ut interroganti confessario sèpe ase-
runt, etiam ii, qui poitea de his ipsis scrupulose
se accusant? Et quo magistro sèpe id didicis-
sent; cūm sèpe talia taceantur, ne doceantur
peccare? Imò etiam adulti multa talia ignorant,
etiam, quæ ad ipsorum statum pertinent: quin
multi difficulter capiunt, aliqua esse semper ma-
la, e. g. mendacium in omnibus circumstantiis.
Sanè tertur Plato id non credidisse, atque Si-
nenses (populi alias minimè barbari) id ægerri-
mè credere. Confir. 2. Sicut admittitur invin-
cibilis ignorantia juris positivi; quia sunt innu-
mera ejus partes, seu leges, ita debet admitti
etiam ignorantia juris naturalis; quia & hujus
leges, mediæ ex primis principiis deductæ,
sunt etiam plurimæ: & experientia est æquale
de utroque.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

65. **O**b. 1. contra 3. conclus. Est in-
negabile, dari peccata ignoran-
tia, ob quæ debeamus cum
Psalista DEUM orare: *Delicta juventutis meæ,
& ignorantias meas ne memineris. psal. 24. v. 7.*
ergo ignorantia non excusat. Confir. 1. Christus
oravit Patrem pro crucifixoribus suis: *Pater di-
mitte illis; non enim sciant, quid faciunt. Luc. 23.
v. 34.* ergo etiam nescientibus, seu ex ignorantia
operantibus, opus fuit veniam, adeoque peccâ-
runt. Confir. 2. S. Paulus 1. ad Timotheum, v. 13.
de se ait: *Sed misericordiam DEI conjectus sum;
quia ignorans feci; ergo peccavi, quamvis igno-
rantia laboraveti.* Confir. 3. Christus Joan.
16. v. 2. prædicti, arbitraturos homines, se ob-
sequium præstare DEO, si interficiant Aposto-
los: & tamen, horum perfecutores peccârunt:
ergo nec ignorantia, nec existimatio falsa, de
bonitate sua actionis, excusat, adeoque etiam
is, qui, in casu nostræ probationis, pro salute pro-
ximi, mentiretur, peccare.

66. Resp. conc. ant. dicit. conf. Non ex-
cusat ignorantia vincibilis, conc. cons. non excu-
sat invincibilis, neg. conf. Ignorantia Davidis, sal-
tem aliquæ, absque dubio fuerunt vincibles,
Sanè non facile capitur, omnes ejus ignorantias, de filiorum suorum, Ammonis, Absalonis, &
Adonæ, gestis, ac dictis, expertes fuisse omnis
negligentia, cuius veniam postea peterer. Nec
magis credibile est, omnes ejus ignorantias fuisse
invincibilis, quām omnia ejus delicta juven-
tutis, fuisse patrata ante septennium. Similiter
ad omnes tres confirmationes respondet, sci-
licet ignorantias, de quibus ibi est sermo, fuisse
vincibles. Cetè Judæi, atque Gentiles, qui ne-
cèm Christo Domino intulerunt, oppidò crastæ
ignorantia laborârunt; nam viro plurimis pro-
digis claro, morum, ac doctrinæ sanctitate
celeberrimo, se Messiam esse afferenti, eo tem-
pore, quo hunc sacræ paginæ venturum signa-
bant, utique potuissent, ac debuissent credere,
& nullatenus eum morte afficere. Unde, cūm
Christus ignorantiam eorum Patri allegavit, tan-
tum

tum innuere voluit, eos aliquantò minus peccasse, quām si plena cum scientia, atque a deo animo magis obstinato, necem sibi intulissent. Pariter S. Paulus, tunc adhuc Saulus, vincibiliter erravit; quia & ipse ex prodigiis Christi, & Apostolorum, itēmque ex S. Scriptura, quam Gamaliel magistro didicerat, poterat veritatem doctrinæ Christianæ agnoscere. Nec minus sequentes Christianorum persecutores, si mente bona ad prodigia, ad sanctitatem fidei, ac mortum, ad fortitudinem martyrum, ad alia signa voluissent attendere, facile Religionis nostræ veritatem agnoscere, & non DEO, sed dia-bolo, per cædem Christianorum præstari obsequium, intellexissent.

67. Dices 1. Tamen Abimelech Rex Geraræ Gen. 20. invincibiliter ignorantia, Saram esse uxorem Abrahæ, & bona fide existimans, ejus esse sororem, sibi assumendo eam in uxorem, peccavit, ut S. Augustinus acriter adversus Julianum l. 3. c. 19. defendit: ergo. Resp. In primis ignorantia hæc non fuit juris, sed facti; non enim Abimelech ignoravit, illicitum esse, uxorem alienam sibi assumere: sed ignoravit, Saram esse uxorem, quod erat facti. Unde, cūm etiam adversarii admittant, ignorantiam facti excusare à culpa, ipsimet objectionem hanc solvere debent. Resp. 2. juxta S. Augustinum loc. cit. peccatum illius regis valde modicum fuisse; vocat enim Sanctus hic Doctor quantulumcunque peccatum. Hinc juxta Hugonem à S. Charo in c. 20. Gen. & Henricum Gandavensem quodl. 12. q. 25. Abimelech aliquam parvam negligentiam admisit in inquirendo: vel juxta Menochium in c. 20. Gen. v. 6. peccavit auferendo invitam, non autem adulterium attentando: à quo eum excusat DEUS, ibidem v. 6. aiens: *Et ego scio, quod simplici corde feceris.*

Dices 2. Ipsum etiam Jus Canonicum asserit, ignorantiam juris naturalis non excusare; nam c. Turbatur. 1. q. 4. sic habetur: *Ignorantia juris alia naturalis, alia civilis. Naturalis omnibus adultis damnable est: ergo.* Resp. 1. dist. antec. Jus Canonicum docet, non omnem ignorantiam juris naturalis excusare. conc. ant. docet, omnem non excusare. neg. antec. & cons. videtur enim ibi agi de primis omnino principiis; quia agitur de honore habendo patronis: vel tantum agi de foro externo, in quo excusatio petita ab ignorantia sæpe non admittitur. Si hoc non placeat dicere, respondeo, textum S. Ambrosii, ex quo caput illud in Gratiani decretum translatum est, hæc verba non habere, compilatorem autem, vel glossatorem, qui ea addidit, non habere majorem autoritatem, quām habeat author privatus, quæ non prævalet auctoritati aliorum, sine numero nobiscum sententium.

68. Ob. 2. ex Jansenio. l. 2. de stat. nat. laps. c. 6. Etsi ignorantia juris positivi à peccato excusat, non tamen excusat ignorantia juris naturæ: ergo. prob. ant. Ignorantia juris naturæ est poena peccati originalis, non autem ignorantia juris positivi: ergo illa non excusat, sed, quod ex ea fit, est peccatum, & simul ipsa est poena peccati, ut habet S. August. ep. 105. post medium. *Ipsa ignorantia in eis, qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est: in eis autem,*

qui non potuerunt, poena peccati. prob. ant. illa sola ignorantia est poena peccati originalis, cui opposita scientia fuit connaturalis statui iustitiae originalis: sed sola scientia juris naturæ fuit ei statui connaturalis, seu debita (quia non debuit tunc dari ollum jus positivum, seu expeditivum; his enī potuisset carere ille status) ego. Hoc argumentum Jansenius vocat radicem arcanae doctrinæ: melius dixisset, false.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. 2. p. ant. non omnis ignorantia, immo amentia, & omne corporis, ac animæ malum, quo nunc universaliter affligit humana natura, est supplicium peccati originalis. Ad prob. ant. dist. ma. cui oppo-sita scientia fuit statui iustitiae originalis, tantum absolute debita. neg. ma. etiam debita pro omni hypothesi, illi statui convenienti, supposita purificatione conditionis. conc. ma. & dist. min. fuit sola debita absolute. conc. min. fuit sola debita pro omni hypothesi, illi statui convenienti &c. neg. min. & conf. Si DEUS voluisset tunc homini tantum imponere præcepta naturalia, fuisse ipsi absolute debita tantum notitia istorum: & quidem absolute potuisset id fieri. At supposito, quod DEUS voluerit, homini imponere præcepta positiva, quæ illi statui etiam conveniebant, (nam tale fuit præceptum, non comedendi pomum ex arbore scientia boni, & malii) erat quoque debita notitia hujus præcepti, sicut & aliorum, si DEUS plura positiva, ut potuisset, voluisset imponere. verbo: ex perfectione illius statutis infertur, non potuisse in eodari ignorantiam illius præcepti obligantis, sive naturalis, sive positivi: unde ex modo arguendi Jansenii ignorantia cuiuscunq; talis præcepti est poena peccati originalis.

69. Ob. 3. S. Augustinus clare docet, ignorantiam omnem juris naturæ non excusare ergo. Resp. neg. ant. Quando enim afferit, peccari, ex, vel cum ignorantia, ordinari in exemplum adducit peccata ignorantia, à Davide, vel Paulo, vel ab Abimelecho admisita, cuius ultimi fuit ignorantia facti, ut suprà ostendimus. n. 67. S. Paulus (cujus, ut & Davidis l. 3. liber. arb. c. 18. meminit) laboravit ignorantia juris Divini positivi, seu Legi Evangelica: Davidem autem ex nulla alia, quām juris naturalis, ignorantia peccasse, nemini persuadebitur; & verosimiliter etiam peccavit ignorantia facinorum à filiis (de quibus suprà n. 66.) admissorum. Dein S. Doctor, quandocunque ait, per ignorantiam peccari, aut loquitur de ignorantia vincibili, aut de peccato improprie dicto: quod probatur, tum ex textibus, in probatione secundæ conclusionis allatis, tum ex eo, quod in exemplum ignorantiae adducat, aut ignorantiam Pauli, aut Davidis, aut Iudeorum, Christo, & Apostolis infensorum, quæ vincibilis fuit. Ulterius S. Doctor l. de grat. & lib. arb. c. 3. de seruo Domini sui voluntatem nesciente, & tamen vapilante, loquens, ait: *Nec tamen ideo configendum est ad ignorantia tenebras, ut in eis quaque requirat excusationem; aliud enim est nescire, aliud scire noluisse; voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur: Noluit intelligere, ut bene ageret.* Ubi manifestè sentit, ignorantiam servilius vincibilem fuisse:

70. Alias vero, ut diximus, non loquitur

ur de peccato proprio dicto, ut l. 3. de lib. arb. c. 19. ubi, cum dixisset: *Nam illud, quod ignorans quisque non recte facit, & quod recte volens facere non potest, ideo dicuntur peccata; quia de peccato illo libera voluntatis originem ducunt; illud enim precedens meruit ista sequentia:* explicat de in duplice conceptionem vocis peccatum, similitudine vocis lingua. Ut enim non tantum illud membrum, quo voces formamus, sed & ipsa verba dicuntur lingua; unde alia vocatur lingua Graeca, alia Latina: sic (ait S. Augustinus) non solum peccatum illud dicimus, quod proprio vocatur peccatum (libera enim voluntate, & ab scientie NB. committitur) sed etiam illud, quod jam de brevis supplicio consequatur, necesse est. Quibus simillima habet l. 1. de nuptiis, & concupis. c. 23. Item in exposit. epist. ad Galat. in c. 5. ait: *Aliud est enim non peccare, aliud non habere peccatum; nam, in quo peccatum non regnat, non peccat, id est, qui non obedit desideriis ejus: in quo autem non existunt omnino ista desideria, non solum non peccat, sed etiam non habet peccatum.* Ex quibus patet, S. Doctorem, quando forte quædam, ex ignorantia invincibili facta, appellat peccata, non loqui in proprio, sed in latiore sensu, in quo ad Rom. 7. concupiscentia appellatur peccatum.

71. Dices. Tamen S. Augustinus l. de grat. & lib. arb. c. 3. verbis supra adductis subiectis sequentia: *Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanguam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propriea non creditur; quia non audit omnino, quod crederet: sed fortassis, ut minus ardeat: ergo etiam, qui tantum simpliciter nesciunt, damnantur.* Resp. om. totum & neg. suppositum, quod nescire simpliciter sit idem, ac nescire invincibiliter. Triplicem ignorantiam, ut supra n. 58. diximus, distinguit Magister Sententiarum, inter quas tertiam sic describit: *Eorum, qui quasi simpliciter nesciunt, non reuidentes, vel proponentes scire, que neminem plenè excusat, sed fortassis, ut minus puniatur.*

Ecce simpliciter nescire est non reuenere quidem, sed neque etiam proponere, vel curare, ut scias, hoc est, non quidem est aperte scientiam fugere, sed neque illam labore congruo procurare, seu, non quidem affectata, sed tamen crassâ ignorantia laborare. Et certè expositio hæc S. Augustino maximè conformis est; cum utique inter scire nolle, & inculpabiliter, seu invincibiliter nescire, seu inter ignorantiam affectatam, & invincibilem, medium detur, scilicet simplici ignorantia laborare ex negligentia. Obiectum quidam hic etiam textum Angelici quodl. 8. a. 13. *Quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusat per hoc, quod est secundum conscientiam.* Sed de hoc agemus loco magis proprio, quando examinabimus, an in dubio legis semper sequendum sit tutius. n. 271.

72. Ob. 4. contra 4. conclus. Si datur ignorantia invincibilis juris naturæ, tunc præcepta taliter ignorata, vel obligant ignorantem, & sunt impossibilia: vel non obligant, & sunt frustranea: neutrum potest dici: ergo. Resp. neg. ma. & dico, quod obligant scientes, quibus non sunt impossibilia, non autem in actu secundo obligant ignoratos; nec tamen propterea sunt frustranea, et si non omnes omnino homines pro-

ximè obligant; quia finem sufficientissimum habent, si obligant plures scientes. Hoc ipsum adverfari debent respondere de plurimis legibus positivis: consequenter non erit absurdum, idem dicere de quibusdam legibus naturalibus.

73. Ob 5. DEUS facienti, quod est in se, non denegat gratiam: ergo, si homines diligenter orarent, vel facerent, quæ DEUS ab ipsis requirit, nil juris naturalis ignorarent: ergo, si aliquid hujus ignorant, vincibiliter ignorant. Confir. S. August. l. 3. de lib. arb. c. 20. de DEO ait: *Negligentibus autem, & peccata sua de infirmitate defendere volentibus, non ipsam ignorantiam, difficultatemque pro crimen obijceret, sed quia in eis potius permanere, quam studio querendi, atque discendi, & humilitate confitendi, atque orandi, ad veritatem, ac facilitatem, peruenire voluerunt, justo supplicio vindicaret. & c. 22.* Quod ergo ignorat, quid sibi agendum sit, ex eo est, quod nondum accepit: sed hoc quoque accepit, si hoc, quod accepit, bene usa fuerit: accepit autem, ut pie & diligenter querat, si volet: ergo ex S. Augustino diligenter orantes, & quarentes, accipient scientiam, nec patientur ignorantiam.

74. Resp. Hæc objectio injuriam facit sanctissimis viris, Thomæ, Bonaventuræ, Scoto, ac innumeris aliis, quasi non piè orâissent: vel necessariam ex parte sua diligentiam, & inquisitionem veritatis, omisissent; cum tamen plures eorum doctrinam suam magis orationis, quam studiorum assiduitate, adepti sint, & veritatis indagandæ gratiâ, dies noctesque laborârint. In forma. neg. conseq. DEUS quidem facienti, quod est in se, nil negat necessarii ad salutem ipsius: at negat sèpius alia, non necessaria, inter quæ merito computanda venit scientia aliorum, juris quidem naturalis præceptorum, sed hic, & nunc, proximè non obligantium, quibus proin etiam non observatis, adhuc patet recta in cœlum via, sicut juxta adversarios eadem patet, non observatis quibusdam juris positivi præceptis, inculpabiliter ignorantis.

Ad confirmationem eadem servit responsio. Ex objectis textibus S. Augustini titulè quidem probatur, ignorantiam, ex qua peccatur, vincibilem esse oratione, aut fideli inquisitione: at non probatur, omnem ignorantiam esse vincibilem; cum DEUS orantibus quidem concedat notitiam illorum, sine quibus peccatum vitati non potest, aut ad quæ hic, & nunc, proximè obligat; quia talis scientia ad salutem necessaria est: at non concedit DEUS, etiam orantibus, notitiam aliorum omnium, ad salutem non necessariorum, ut jam dictum. Tadmod adverto, quod S. Augustinus citatis textibus loquatur de negligentibus, quales non sunt plurimi, qui tamen multa, quæ etiam ad ius naturale spectant, ignorant, ut jam ostensum, & experientia insuper quotidiana demonstrat.

QUESTIO II.

De Libero.

ARTICULUS I.

Quid, & quotplex sit Libertas.

75. **L**ibertas, ut videre est apud Magistrum Sententiarum l. 2. dist. 25. quasi

quaæ per totam, à Patribus, maximè à S. Augustino, assignatur triplex, prima à necessitate, secunda à peccato, tertia à miseria. Prima etiam vocatur libertas naturæ, de qua Apostolus 7. Cor. 7. v. 37. ait: Non habens necessitatem, potestatem autem habens sue voluntatis. Altera vocatur libertas gratiæ, de qua idem Apostolus ad Rom. 6. v. 18. ait: Liberati autem à peccato, servi facti estis justitiae. Tertia dicitur libertas gloriæ, de qua iterum Paulus ad Rom. 8. v. 21. Ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum DEI.

Ad nostrum autem scopum, hic propositum, tantum facit libertas naturæ, agimus enim de libertate omnibus communis: cùm tamen libertas gratiæ, seu à peccato, detur in solis iustis: libertas autem gloriæ reperiatur in solis Beatis. Item agimus de liberrate, in ordine ad merendum, vel demerendum, ad quod non servit libertas gloriæ: libertas autem gratiæ sanctificantis (quæ hic potissimum intelligitur) non est necessaria, saltem ad demerendum, vel tantum de congruo merendum: quamvis ad meritum supernaturale utique requiratur gratia actualis.

76. Libertas autem naturæ alia dicitur libertas à coactione, alia libertas à necessitate. Prima datur, quando quis non cogitur invitus per vim, aut violentiam, ad aliquid faciendum, etiæ necessariò agat. Hac libertate Beati amant DEUM; quia non amant coacti, aut inviti: hac ratione etiam infantes liberi sunt, in modo & bruta. e. g. canis non invitus comedit, vel currit: & hæc libertas vocatur etiam spontaneitas.

Altera vero, & magis propriè dicta, libertas à necessitate (quæ etiam vocatur libertas indifferentiæ) datur, quando quis non tantum sponte aliquid agit, sed quando ita agit, ut posset non agere: & de hac maximè hic queritur. Subdividitur autem hæc ipsa iterum in libertatem contrarietatis, & libertatem contradictionis. Libertas contrarietatis datur, quando quis potest agere duo positiva, e. g. amare DEUM, vel eum odire, vel actum cum amore incompromissibilem elicere, vel saltem locò unius actus alium, vel specie, vel intensione, differentem ponere. Libertas contradictionis non eodem modo explicatur ab omnibus. Qui admittunt, possiblē esse puram omissionem liberam, dicunt, libertatem contradictionis esse libertatem ad actum, & puram ejus omissionem; qui hanc possiblē negant, dicunt, libertatem contradictionis esse ad actum, & puram ejus nolitionem: e. g. ad actum amoris, & ad puram nolitionem amoris. His præmissis

77. Dico. Libertas indifferentiæ, seu à necessitate, est potentia, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis potest agere, & non agere. ita communissimè Theologi. Prob. I. Deuter. 30. v. 19. ait Moyses: Testes invoco hodie cælum, & terram, quod proposuerim vobis, vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem: elige ergo. Josue 24. v. 15. Optio vobis datur: eligite hodie, quod placet. agitur autem ibi de cultu veri DEI, vel fallorum Deorum 2. Reg. 24. v. 12. dicit DEUS per Nathan ad David: Trium tibi datur optio, elige unum, quod volueris. Ecclesiastic. 15. v. 14. DEUS ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui: adjectis mandata, & pre-

cepta sua: si volueris mandata servare, conferunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit ei, dabit illi. & iterum c. 31. v. 10. Qui potuit transgreedi, & non est transgressor: facere mala, & non fecit: Hi textus, & plures alii similes, qui possent adduci, ut cuique obiter considerantiparet, exponi nequeunt, nisi dicatur, quod libertas in potentia, quæ, habitis omnibus prærequisitis, potest agere, & non agere, non quidem potentia simulatis, sed similitate potentia: ergo,

78. Prob. concl. 2. ex Conciliis. Tridentinum sess. 6. c. 5. ita babet: Ita, ut tangente DEO cor hominis per Spiritum Sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens; quippe qui illam & abjecere potest: & can. 4. Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à DEO motum, & excitatum, nihil cooperari, sentiendo DEO excitanti, atque vocanti, quo ad obtainendam justificationis gratiam se disponat, ac preparat: neque posse dissentire, si velit: sed velut in anime quoddam nihil omnino agere, merè passivè se habere, anathema sit.

Concilium Senonense in Gallia anno 1528. sub Clemente VII. in Decretis fidei. Decreto 15. sic habet. Cùm igitur reliquerit DEUS hominem in manu consilii sui, apposueritque coram eo ignem, & aquam, bonum & malum, ut, ad quodcumque voluerit, porrigit manum suam: nec abs re beatus ille dicatur, qui potuit transgreedi, & non est transgressor, & facere mala, & non fecit: quod sub eo sit appetitus ejus, & dominetur illius: ac denique percurrenti Sacram Scripturam passim obvium sit, quod liberum, utramvis in partem, hominis arbitrium asseveret, satis esse visum est &c. Ex quibus verbis habetur, tum textus suprà allatos rectè à nobis adducet: tum hominem liberum posse utrumvis agere, adeoque libertatem esse potentiam in conclusione nostra expositam.

79. Prob. conclusio 3. ex Pontificum definitionibus. S. Pius V. & Gregorius XIII. damnarunt, inter propositiones 79. Bajanæ, etiam istas: scilicet 39. Quod voluntariè fit, etiam necessariò fiat, liberè tamen fit. 41. Is libertatis modus, qui est à necessitate, sub libertatis nomine non reperiatur in Scripturis, sed solum nomen libertatis à peccato. 66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. 67. Homo peccat etiæ damnabiliter in eo, quod necessariò facit. Inter quinque famosas propositiones Jansenii, ab Innocentio X. & Alexandro VII. damnatas, tercia est ista: Ad merendum, & demerendum in statu nature lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione: ergo ad libertatem non sufficit tantum absentia violentiæ, sed requiritur etiam absentia necessitatis spontaneæ: adeoque dari debet potestas ad utrumque: similique, præterim ex propositione 41. Baji damnata, roboratur explicatio textuum S. Scripturæ num. 77. allatorum

80. Prob. conclusio 4. ex Patribus: S. Augustinus pluribus locis, præsertim l. de gratia, & libero arbitrio, item tribus libris de libero arbitrio docet, in hominis liberi potestate esse librum, bonum, vel malum eligere: adduco unum, aut alterum

trum textum. l. 3. de liber. arbit. c. ait: *Si enim natura, vel necessitate iste motus aversionis a DEO existit, culpabilis esse nullo pacto potest. & inferius: Ita eoque similis est motus liber illi motu, quo deorsum versus lapis fertur, quod, sicut iste proprius est lapis, sic ille animi; veruntamen in eo dissimilis, quod in posestate non habet lapis cobibere motum, quo fertur inferius: animus verus, dum non vult, non ita movetur, ut superioribus deservit inferiora deligit. & sub finem capit. Motus autem, quo hoc, atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra positis posestate, neque laudandus, cum ad superiora, neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet, quasi quendam cardinem voluntatis.* Eccl. Homil. 12. inter 50. ait: *Cum per DEI adjutorium in posestate tua sit, utrum consentias diabolo: quare non magis DEO, quam ipsis obtemperare deliberas? & post pauca: Cum DEUS posuerit homini in posestate non consentire Satanae: & iterum: Nostrum est, vel eligere, vel repudiare, quod suggerit.*

S. Hieron. l. 3. Dialogorum contra Pelagianos c. 4. Hoc est, quod tibi in principio dixeram, in nostra esse positum voluntate, vel peccare, vel non peccare: & vel ad bonum, vel ad malum extenderem manum, ut liberum servetur arbitrium. S. Joan. Damascenus l. 2. de fide c. 26. In nobis autem sunt ea, quorum sicut liberam adepti potestatem, & facere & non facere: S. Optatus Millevitanus l. 7. aduersus Parmenianum, sub initium. Quidquid de voluntate potest ab homine fieri, hoc meruit prohiberi: quidquid necessitas peccat, non potest magnis viribus accusari. Denique voluntas habet priorem, necessitas veniam. Homicida scelus, dum nemo cogit, potest & facere, potest & non facere: adulterium machus, dum desoris nemo compellit, potest admittere, potest & non admittere: & cetera hujusmodi, in quibus liberum habetur arbitrium. S. Irenaeus aduersus haereses lib. 4. cap. 71. ait de DEO: *Consilium quidem bonum dat omnibus: posuit autem in nomine potestatem electionis, quemadmodum & in Angels. Similia habent alii SS. Patres, quos vide apud Bellarminum. tom. 4. de gratia, & liber arbitrio. l. 4. c. 9.*

81. Prob. conclus. 5. etiam ex communis sensu, & notione nominis, communissime recepta. Libertas, de qua hic agitur, seu libertas, ut dicimus, natura, opponitur ex communissimo omnium sensu necessitatibus; nullus enim censet, liberum esse eum, qui est necessitatis ad unum, aut eum, qui non potest facere, vel omittere, vel contrarium facere, si sit libertas contrarietatis: ergo debet esse potentia ad utrumque expedita, seu, quod idem est, debet esse potentia, quae, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere, & non agere, simultate potentiarum, ut jam diximus, non potentia simultatis, hoc est, ut simul habeat utramque potentiam, non tamen possit utramque simul exercere (aliás contradictrictio, vel contraria faceret) sed divisi, hoc est, pro libitu, unam, vel alteram. Alii dicunt, hominem liberum posse agere utrumque in sensu diviso, non composito: intellige, non in sensu diviso potentia; quia utraque simul datur: sed in sensu diviso exercitii, seu actus; quia non potest conjungere actum utrumque.

Confirm. In definitionibus, vel primis notiōibus nominum, & rerum, debet stari auctoritate: atqui est innegabile, quod communis sensus per libertatem intelligat talem potentiam: ergo, minor patet cuique, præserium legenti paulo antiquiores auctores; quod enim pauci adacti consequentia doctrina, cum libertatem aperte negare non auderent, aliam definitiōnem voluerint configere, non obest communis aliorum sensu, præserim, cum illorum explicatio non stet cum Pontificum definitionibus, & Conciliorum decretis &c. Hi tamen ipsi pauci causa sunt, ob quam haec definitio fuisse probanda, ne scilicet libertas, dum nomine tenus asseritur, re ipsa impunè negetur.

82. Respondet quidam Recentior libertatem tantum exigere, ut omissione actionis possit compōni cum potestate ad agendum, seu cum prærequisitis ad posse: non vero cum omnibus prærequisitis ad agere. Sed contra. Vel intelligitur potestas completa, & proxima: & est potestas constituta ex omnibus prærequisitis ad agendum; aliter certè intelligi nequit, me posse completere, & proximè agere, quam, si habeam omnia prærequisita ad agendum. Dico prærequisita; nam, cum ipsa actio formaliter etiam requiratur ad agendum, & ipsa non constitutat libertatem in actu primo, haec non constituitur ex omnibus requisitis ad agere, sed tamen ex omnibus prærequisitis.

Vel intelligitur potestas tantum incompleta, aut remota: & haec ad libertatem non sufficit. Sanè nemo ex hereticis negavit homini potestatē aliquam incompletam, & remotam ad utrumque libertatis extreum: & tamen negārunt libertatem, atque propterea ab Ecclesia damnati sunt. 2. Quando tantum datur potestas incompleta ad unum extreum, hoc ipso non potest istud fieri, ut videtur tam clarum, quam clarum, quod habens optimos oculos, & objecta proxima, non possit videre sine luce: ergo in hoc casu datur necessitas ad alterum; consequenter nulla electio. 3. Tridentinum citatum n. 78. docet, quod voluntas illi gratiæ, cui hic, & nunc, consentit, possit diffentire, possit eam abiciere: ergo cum omnibus prærequisitis ad agendum (hac enim necessariō dantur, quando voluntas consentit) potest non agere, sive etiam oppositum agere.

83. Resp. quidam Lovaniensis, ad libertatem sufficere, quod sit actus a voluntate nostra; cum enim voluntas sit in potestate nostra, etiam actus, qui ab ea profluit, erit in potestate. Hec valde ambiguè dicta sunt; nam voluntatem esse in nobis, vel in nostra potestate, varie exponi potest. Primo enim voluntas in se ipsa, & formaliter accepta, pro potentia volenti, necessariō est in nobis, sicut intellectus; unde sic accepta non est in nostra potestate. Secundo, si voluntas, accipiatur pro actu voluntatis, dicitur in nostra potestate, denominatione accepta a potiori; quia ut plurimum actus sunt liberi, quamvis utique etiam aliqui sint necessarii, ut actus indeliberati in via, amor beatificus in patria. Tertio, voluntas, si subintelligatur, ut liberē determinans se ipsam, etiam est in nostra potestate, quatenus scilicet est in nostra potestate, ut detur hoc concretum liberē

determinans, quamvis non sit in potestate nostra ut detur ejus subjectum.

Jam quocunque in sensu accipiatur voluntas, consequentia, vel illatio adversarii, quod omnis actus à voluntate profluens, sit eo ipso in nostra potestate, ac liber, est nulla; nam in primo sensu etiam antecedens est falsum: in secundo sensu negatur, quod omnis actus voluntatis, si non profluat ab ea, ut proximè expedita ad utrumque, sit liber: & in tertio negatur, quod voluntas ad omnem actum se liberè determinet. Quod si adversarius, ut videtur, velit, omnem actum à voluntate, quomodounque profluentem, eo ipso esse liberum, manifestè contradicit definitionibus S. Pii V. & Gregorii XIII. citatis num. 97. Sed nec hæretici unquam negarunt, actus necessarios plurimos à voluntate produci: & tamen negarunt libertatem, atque ut eam negantes damnati sunt, nec tantum; quia nomen, sed; quia ipsam rem negarunt.

84. Respondet alius Lovaniensis, se, negando hanc definitionem, tantum illud docere, quod docent Thomistæ, dum ajunt, stantibus omnibus requisitis ad agendum (inter quæ etiam est prædeterminatio physica) non posse dari omissionem actus. Sed in primis Thomistæ Recentiores nunc satis communiter negant, prædeterminationem se tenere ex parte actus primi, & dicunt, eam se tenere ex parte actus secundi, vel intermedii inter primum, & secundum: adeoque non volunt, prædeterminationem esse aliquid ex prærequisitis, sed tantum ex requisitis, de quibus vide num. 82. Dein Thomistæ definitionem nostram admittunt, & si ex hac impugnatur eorum prædeterminatio, non propterea negant eam definitionem: sed student ostendere, libertatem sic definitam stare cum sua prædeterminatione. Si quis tamen ex Thomistis definitione hanc negaret, nostris rationibus efficaciter impugnari posset.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

85. Ob. 1. Juxta Scripturas omnis actus voluntarius est imputabilis agenti: ergo etiam est liber.

ante prob. Psal. 53. v. 8. dicitur: *Voluntariè sacrificabo tibi*, quod S. Ambrosius. l. 2. de fide c. 3. explicat, ut significet idem, ac liberè, seu, ut ait, in potestate habere, quæ vellet. ad Hebr. 10. v. 26. *Voluntariè peccantibus*. 2. Macbab. 1. v. 3. *Faciat* ejus voluntatem, corde magno, & animo volunti: ergo &c. Similia in Scripturis occurunt passim. Resp. neg. ant. ad prob. neg. cons. Ut advertit Suarez. in 1. 2. tr. 2. disp. 1. secl. 3. n. 25. Gormaz de act. hum. n. 276. & alii, voluntarium ex perfectione cognitionis, seu perfectum, ordinariè in viatore est liberum: hinc duo ista vocabula sepe à Scripturis, PP. & communis etiam modo loquendi, sumuntur pro eodem: adeoque non intelligitur quomodounque, sed speciali modo voluntarium, seu liberum.

86. Ob. 2. ex SS. Patribus. S. Augustinus, de natura, & gratia. c. 46. cùm sibi objec-

cisset illud Pelagi dictum: *Voluntatis enim arbitrio, ac deliberatione privat, quidquid naturali necessitate constringitur, responderet, absurdè hoc dicis*. Idem in Enchiridio c. 105. ait: *Aut voluntas non est, aut libera dicenda est. & l. 1. retract. c. 15. ait: Voluntas est animi motus cogente nullo: & ferme idem dicit de libero: ergo ad libertatem non requiriatur absentia omnis necessitatis, etiam invincibilis, sed tantum absentia violentiæ, & coactionis*. Resp. dist. cons. ergo ad libertatem indifferentiæ, requisitam ad meritum, vel demeritum, non requiritur absentia omnis necessitatis invincibilis. neg. cons. ad libertatem tantum à coactione, peccato, vel miseria. conc. cons. Sanè S. Augustinus n. 80. & pluribus aliis locis, qui possent citari, nobiscum sentit, nec hoc loco sibi contradicit.

Unde, quod attinet ad primum textum, S. Aug. non hoc dicit, sed tantum, quod per absurdum sit dicere, quod non pertineat ad voluntatem id, quod hæc necessariò vult, vel necessariò non vult: exemplum autem ponit in DEO, qui non potest velle peccare, & necessariò non vult peccare: & in nobis, qui non possumus velle esse infelices, sed necessariò vultus esse felices: quis autem dicat, DEUM habere libertatem indifferentiæ ad nolitionem peccati, vel nos ad volitionem infelicitatis? Equidem videtur Pelagius, ibi loqui de voluntate libera libertate indifferentiæ: at S. Aug. non directè illi respondet; quia non est illi ibi controversia, an detur liberum arbitrium: sed, an possit quis vitare peccata, & bene vivere absque gratia Christi: quam gratiam si admittat Pelagius, sèpe ait S. Doctor, non fore amplius controvèrsiam: nec negat absoluè dictum Pelagi, sed tantum dicit: *Et hic nonnulla quæstio est*, scilicet, de qua libertate sit sermo, an de libertate indifferentiæ, an de libertate à miseria, & peccato, quam ibi præcipue negandam contendit S. Augustinus, in homine lapsi sine gratia DEI: & dein primum subiungit, per absurdum esse dicere, non spe-ctare ad voluntatem actus, eriam naturaliter elicitos.

Secundus textus non ita habet, sed sic: Postea in beatitudine verò sic erit, ut male velle non posset homo, nec ideo libero carebit arbitrio: multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit servire peccato: neque enim culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, quæ beati esse sic vultus, ut esse miseri non solum notimus, sed nequamquam præsumimus: ex quibus est manifestum, S. Doctorem non loqui de libertate indifferentiæ: sed de libertate à peccato.

87. Tertius textus, ut facile colliget, qui leget contextum, per terminum cogente vult significare necessitante, ut advertit Suarez. in 1. 2. tr. 2. de voluntario disp. 1. secl. 3. n. 14. nam S. Augustinus eodem loco. ait, sic etiam primos parentes nullo cogente, seu libera voluntate peccasse, à quibus utique non tantum violentia, sed etiam necessitas omnis absuit, ut ipsi adverteret non negant; cùm fuerint in statu naturæ integræ. Et addit S. Pater, tentatore suavis illi, non coëgisse. Sic etiam hos terminos accipit. S. Cyrillus. Catechesi. 4. titulo de anima. S. Irenæus adversus hæreses lib. 4. c. 71. & S. Bernardus de gratia.

tia & libero arbitrio c. 3. ubi ait, voluntatem ideo beatitudine, aut miseriā dignam esse; quia nulla cogitur necessitate; cū tamen c. 2. præmisser, omnem necessitatem excusare. Adde, quod S. Augustinus sāpe duos hos terminos confundat: & hoc ipso libro retrahit. c. 9. sumit pro eodem, necessitare ad peccandum, & cogere ad peccandum, dum dicit: *Neminem natura sua cogit, ut peccet.* Certè natura ad nihil cogit (coactio enim est contra naturam) sed tantum aliquando necessitat. Unde, si negaretur tantum coactio ad peccatum, & non etiam necessitas, non satis negaretur. Cæterum, ut hic dicam, quod etiam ad sequentia referendum est, quando Patres videntur aliquid dicere contrarium, aut Scripturis, aut Concilis, aut Pontificum definitionibus, aut etiam suis propriis alibi dictis, explicandi sunt modo optimo, quo possunt; hoc enim exigit debita illis reverentia. Si autem aliquis Sanctorum Patrum omnino non posset conciliari cum supradictis fideli regulis, esset deferendus. Hinc Alexander VIII. merito damnavit hanc propositionem 30. ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

88. Dices. S. Augustinus *l. de natura, & gratia, c. 46.* dicit, in DEI voluntate esse non peccare, quamvis necessariò non peccet: item *l. 5. de civ. DEI. c. 10.* dicit, DEUM esse liberum, eti non possit velle malum, & bonum: ergo ad libertatem non requiritur potestas ad utrumque. Confirm. Idem S. Doctor *l. 3. de libero arbitrio c. 3.* ait: *Non enim posse aliud sentire esse in potestate nostra, nisi, quod, cū volumus, facimus: sed, quod est in potestate nostra, est liberum: & quod necessariò volumus, etiam facimus, cū volumus: ergo etiam, quod necessariò volumus, est liberum.*

Resp. esse utique in DEI voluntate non peccare, sed non in voluntate libera, libertate indifferentiæ, sed tantum libera, libertate à peccato. Ad alterum textum Resp. hunc sensum vix inveniri in eo capite: quidquid autem de hoc sit, facile dicitur, DEUM non esse liberum libertate indifferentiæ ad bonum, vel malum, sed tantum ad bonum, unum præ alio, vel etiam omissionem utriusque. Ad confir. dist. 2. par. tem minoris, quod necessariò volumus, facimus, cū volumus, & cum potestate nolendi. nego min. sine hac potestate. conc. min. & neg. conseq. debet enim in textu S. Doctoris necessario subintelligi: *quod volumus cum potestate nolendi; alias sibi, & doctrinæ Ecclesiastice contradicere.*

89. Objicitur 3. S. Thomas in *2. dist. 25. quest. 1. art. 4. in corp.* ait, *Liberum arbitrium dicitur ex eo, quod cogi non potest: ergo libertati sola obest coactio.* Confr. Idem Angelicus in *3. dist. 18. quest. 1. art. 2. ad 5.* ait de libero arbitrio Christi. *Sicutam esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum DEUM, quod non facere non potest, tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis, sive meriti; quia in illud non coacte, sed sponte tendit, & ita est actus sui dominus: ergo libertati sufficit spontaneitas.*

Resp. dist. conseq. Libertati obest sola, & omnis coactio, quam S. Thomas hic intelligit

om. conseq. sola coactio strictè dicta. neg. conseq. S. Doctor *ibidem ad 1.* dicit: *Quod libertas à necessitate est, quæ consequitur naturam potentie, & idè per actus, & habitus variatur: unde ibi coactionem sumit pro necessitate, inquit etiam pro quovis impellente, non strictè necessitante, ut patet legenti contextum; cū ibi distinguat coactionem impellentem, & inducentem, atque dicat, hanc (scilicet motiva inducentia) posse minui, vel augeri, & in hoc sensu etiam libertatem posse minui, vel augeri: quod ibi erat primarium quæsum.*

90. Ad confirm. S. Doctor ibi prius respondet aliter, & ait, Christi Domini arbitrium liberum non fuisse determinatum ad unum, nisi secundum genus, scilicet ad bonum, cum impossibilitate mali: inde quidem etiam objecta verba ponit: sed quomodo potest esse dominus sui actus Christus, ut ibi ait, si tantum quomodo unque sponte tendit: nam etiam bruta tendunt sponte? ergo debet subintelligi, quod sponte tendat, hoc est, cum magna inclinatione, seu, elicit actum intensiorem, quam exigit determinatio: adeoque detur in Christo libertas, vel electio, intra duas species aetuum amoris, vel inter ejusdem individuales actus (si intensio superatur non mutare speciem) scilicet ad actus magis, vel minus intensos.

Certè S. Thomas aperte docet, etiam necessitatem, sine coactione strictè dicta, tollere libertatem; nam *quest. 6. de malo (quæ est de electione humana) a. unico in corp.* statim initio sic scribit: *Dicendum, quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur; non enim omne necessarium est violentum, sed solum id, cuius principium est extra: unde & motus naturales inveniuntur aliqui necessarii, non tamen violenti; violentum enim repugnat naturali, sicut & voluntario; quia utriusque principium est intra, violenti autem principium est extra.* Hec autem opinio est heretica; tollit enim rationem meriti, & demeriti in humanis actibus; non enim videtur esse meritorium, vel demeritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Hæc ibi S. Doctor, ubi ulterius ostendit, hanc opinionem etiam evertere omnia principia Ethices.

91. Objicitur 4. Petrus prædeterminatus ad actionem, est liber ad agendum, & tamen non habet omnia prærequisita ad non agendum: ergo. prob. 2da pars antec. In tali calu Petrus non habet negationem prædeterminationis: hæc est prærequisita ad non agendum: ergo. Resp. Thomistæ, qui concedunt primam parrem antec. negant secundam. ad prob. neg. min. dicuntque, negationem illam non esse prærequisitam, nec se tenere ex parte actus primi. Noltri econtra negant primam part. antec. quinam melius, non est hujus loci discutere. vide tractat de DEO n. 448. Solum addo, sententiam de prædeterminatione non esse Catholicam in hoc sensu, quasi ab omnibus Catholicis deberet admitti, sicut nec in hoc sensu Catholicæ est sententia de scientia media: sed utramque tantum in hoc sensu, quod ab Ecclesia sit permissa doceri; unde male arguerent Calvinistæ: Catholicæ admittunt prædeterminationem physicam: sed hæc tollit libertatem: ergo. nam major, universaliter sumpta, est falsa: qui verò eam

eam admittunt, negant min. ex una autem propositione non potest inferri conclusio.

92. Ob. 5. Amor beatificus est liber, moralis, atque laudabilis: sed non procedit à potentia, ad utrumque expedita: ergo, prob. ma- si non est liber, tunc amor viæ est perfectior: hoc est absurdum: ergo. Confirm. Uterque amor tendit in idem objectum, uterque facit hominem perfectum, sanctum, & moraliter bonum: ergo, si unus est liber, etiam alter est liber. Relp. neg. 1. & 2. partem maj. & dist. 3, amor ille est laudabilis objectivè. conc. formaliter, seu proximè imputabiliter ad laudem, tanquam præmium meriti. neg. ma. & conc. min. neg. conseq. ad prob. neg. ma. si libertas est extrinseca actibus, prorsus non est perfectior amor viæ; quia prædicatum libertatis, quo debet excellere, est ei exurinsecum: si autem libertas est intrinseca, tamen absolute est perfectior amor beatificus necessarius, tum; quia est magis voluntarius ob perfectiorem cognitionem ex num. 13. tum; quia est longè intensior: tum; quia est possessio DEI, & unio longè intimior &c, quæ prædicta longè superant prædicatum solum libertatis, etiam si sit intrinsecum.

93. Dixi suprà, amorem patris esse objectivè laudabilem: hoc non aliud significat, quàm, cum esse objectum conforme naturæ rationali ut tali: ex quo sequitur, quod ob illum Beatus possit laudari, sicut sol ob lucem: non autem esse formaliter laudabilem, in hoc sensu, quasi possit imputari Beato ad magnam, & novam laudem, quam ipse hoc actu sit meritus, & quidem proximè; nam radicaliter quidem, seu arguitivè infertur, Beatum adhuc in via actus formaliter laudabiles eliciuisse, & per eos laudem meritum suisse; alia enim ad beatitudinem non suisset admissus.

Si tamen per formalem laudabilitatem intelligatur tantum intrinseca bonitas, atque honestas actus, quatenus intrinsecè est tendentia in objectum ut honestum, & amplexio honestatis ut talis, hanc utique habet amor beatificus: & sub hac ratione magis est laudabilis, quàm lux solis, vel tantum actus aliquis externus, qui est indifferens ad bonum, & malum. Ad confirm. dist. ant. Uterque amor tendit in idem objectum, & eodem modo. neg. ant. diverso modo, conc. ant. & neg. cons. Amor viæ tendit meritorie, dum darur potestas ad non tendendum: facit etiam sanctum meritorie, & non tantum, sicut gratia sanctificans, præsupponendo meritum: facit item imputabiliter bonum merendo &c. non ita amor beatificus: ergo, licet ille sit, non tamen iste debet esse liber.

ARTICULUS III.

An homo sit liber.

94. Liberum hominis arbitrium negârunt antiqui hæretici, atque etiam recentiores, Simon magus, Manichei, Wiclessus, Lutherus, Calvinus, Bucerius, ac alii: quanquam postea Lutherus hæresim suam restrinxerit, atque admiserit libertatem quod ad actiones civiles, & politicas (quas vocavit

justitias carnis) sed non ad actiones bonas, & salutares: quem dein errorem etiam amplius est Melanchton, & confessio Augustana, de quibus vide Tannerum tom. 2. disp. 2. quest. 1. dub. 1. num. 10. At vero fides Catholica docet, dari in homine libertatem, tum ad actiones civiles, tum ad salutares, quamvis ad has debeat compleri per gratiam supernam.

95. Dico. De fide est, hominem esse liberum. Prob. Textus Scripturæ, Conciliorum, & Patrum à n. 77. allati, probant, libertatem in homine rationis compote dari, & quidem ad utrosque actus: ergo, antec. facile patet eos textus expediti; hinc in textum Ecclesiastici ibi citatum S. Aug. 1. de gratia. & lib. arbitr. c. 2. sic ait: Ecce apertissimè videmus expressum liberum humanae voluntatis arbitrium. Quid illud, quod tam multis locis omnia mandata sua custodiri, & fieri jubet DEUS? quomodo jubet, si non est liberum arbitrium? Ratio etiam est clara; utrique enim actus, tam purè civiles, quàm etiam supernaturales, prudenter, ut nemo negat, præcipiuntur, tam à DEO, quàm à superioribus creatis: præmiantur actus boni, & puniuntur mali: laudantur homines propter illos, vituperantur propter istos: suadentur illi, dissuadentur illi, tum à DEO, tum à creaturis bonis: à malis vero, sed à malis, incitantur homines ad mala: quid etiam imprudentissimè fieret, si homo libere tentationi consentire non posset: ergo debet dari potestas libera ad eos actus faciendos. Si enim actus bonos necessariò facimus, quid laudis formalis, strictè dictæ, inde meremur? Si mala necessariò agimus, quid punimur, & præferim ineffabilibus gehennæ tormentis? Si agere non possumus, quid omissione culpæ habet? Quælo, si DEUS puniret aeternis flammis homines omnes, quod non fecissent miracula, quid cogitare. Et tamen eodem modo se haberet ad actus supernaturales juxta adversarios ille, qui eos non ciceret.

96. Longè aliter sentit S. August. n. 99. citatus. Audiatur idem de fide contra Manicheos c. 10. sic loquens. Quis enim non clamet, stultum esse, præcepta dare ei, cui liberum non est, quod præcipitur facere: & iniquum esse, eum damnare, cui non fuit potestas iussa complere? Et has injustitias, & iniquitates, miseri non intelligent, DEO se adscribere. Audiatur iterum de duabus animabus contra Manicheos c. 11. Nec bi libri obscuri mihi scrutandi erant, unde discerem, neminem vituperatione, suppliciove dignum, qui, aut id velit, quod justitia velle non prohibet, aut id non faciat, quod facere non potest. Nonne ista cantant, & in montibus pastores, & in theatris poëtz, & in doli in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & antistites in sacris locis, & in ore terrarum genus humanum.

Omitto hic ex principiis Philosophicis multiplicem demonstrationem libertatis humanae in ordine ad actus, saltem naturales, desumptam, tum ex sensu communis rotius generis humani, tum ex propria cuiusvis experientia, & confessione: ex propositis præmissis, & penis, præceptis, & prohibitionibus naturalibus, consilii, exhortationibus, ex iudicio indifferenti, necessariò in hunc finem à natura intento, ut homines deliberent, quid facere, seu ad quid se determini-

terminare velint, quæ omnia fusiūs prosequuntur Philosophi: nos autem merito supponimus.

97. Ob. 1. S. Paulus. 2. Cor. 3. v. 15. scribit: *Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: ergo non sumus liberi.* Confir. 1. Idem Apostolus. 1. Cor. 12. v. 6. ait, *DEUS, qui operatur omnia in omnibus: ergo nos nihil libere agimus.* Confirm. 2. 1. Jo. 3. v. 9. dicitur: *Omnis, qui natus est ex DEO, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet;* & non potest peccare; *quoniam ex DEO natus est:* ergo (inserit Calvinus) piorum corda ita efficaciter divinitus gubernantur, ut inflexibili affectu sequantur. Resp. neg. conseq. Statim addit Apostolus: *Sed sufficientia nostra ex DEO est.* Licet igitur non à nobis, aut à naturâ nostrâ, habeamus potestatem expeditam ad salutariter agendum, habemus eam à DEO per gratiam, quam sufficientem, ad precepta Divina implendam, DEUS nemini negat. Sic enim docet Concilium Senonense decreto 15. de libero arbitrio: *Neque tamen tanta gratiae necessitas libero praecedit arbitrio; cùm illa semper sit in promptu: nec momentum quidem prætereat, in quo DEUS non sit ad ostium, & pulsat: cui, si quis aperuerit januam, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo: nec denique tale sit bujusmodi trahentis DEI auxilium, cui resipitionem posset.* Ad 1. confir. neg. cons. DEUS operatur, nos verò cooperamur, & quidem libere. Ad 2. confir. neg. cons. Illud non potest peccare significat tantum, non posse conjungere peccatum grave cum gratia, seu dilectione DEI, quæ est illud semen, & illa nativitas, ut colligatur ex S. Hieronymo. l. 2. contra Ievin. c. 1. & S. Aug. tr. 5. in ep. Joan. at potest quis abjicere ipsam gratiam, & sic peccare.

98. Ob. 2. Ad Rom. 7. v. 19. ait Apostolus: *Non enim, quod volo bonum, hoc facio: sed, quod nolo malum, hoc ago:* & hic textus accipiendus est de omni homine, ut passim Patres, ac Doctores exponunt: ergo nullus homo habet liberum arbitrium. Resp. neg. conseq. Apostolus hic agit de motibus indeliberatis concupiscentiæ, quos operatur eadem concupiscentia, etiam in hominibus justis, contra voluntatem eorum; quia, quando deliberatè agunt, istos motus aversantur: hanc autem concupiscentiam S. Paulus vocat peccatum per metonymiam; quia est effectus peccati originalis, & causa etiam aliorum actualium.

Et hæc responsio sufficiens omnino est huic objectioni: quia tamen hoc textu videtur plurimum nisi novatores Janseniani, eique sistema de dupli concupiscentia, seu delectatione, alternari prævalente, ac hominem, nunc ad bonum, nunc ad malum determinante, impone: volūntque, etiam S. Augustinum hunc textum ita exponere, ut in eo quoque peccetur, quod urgente, vel necessitate concupiscentia sit, opera præsumt est, hujus S. Doctoris mentem hic fusiūs declarare.

99. Posset quidem videri S. Aug. de natura & gratia c. 67. & alibi quoque, dicere, quod enam peccetur, quando quis ex ignorantia, vel etiam ex necessitate concupiscentia, ita agit, ut, (scut ait) videat, quid rectè faciendum sit, & velet, nec possit implere. Sed, si mens S. Doctoris magis investigetur, patet, eum, aut loqui tan-

R. P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

tum de necessitate, & ignorantia non invincibili, sed vel proximè, vel remotè vincibili: aut de peccato nostra strictè, sed tantum latius dicto. Sic cit. cap. cùm dixisset, hominibus de hac necessitate, & ignorantia, querentibus respondum jam esse, tamen iterum sic respondet: *Res de enim fortasse quererentur, si erroris, & libidinis, nullus hominum vîctor existeret. Cùm verò ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi domino servientem, aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem aabortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem. Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis querere, quod ignoras: neque illud, quod vulnerata membra non colligis, sed quod voluntem sanare contemnis.* & c. 69. sic ait: *Eo quippe ipso, quo firmissime creditur, DEUM iustum, & bonum, impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus, quid agamus, & in difficultibus, quid petamus, & post pauca: Petat, quo destituitur, ut impleat, quod jubetur.*

Iterum in expositione epistole ad Galatas in c. 5. circa medium in illud v. 17. *Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: hæc enim sibi invicem adversantur, ut non ea, quæ vultis, faciatis.* sic ait: *Putant hic homines, liberum voluntatis arbitrium negare Apostolum nos habere: nec intelligent, hoc eis dictum, si gratiam fidei suscepimus tenere nolunt, per quam solam possunt spiritu ambulare, & concupiscentias carnis non perficere. Si ergo nolunt, eam tenere, non poterunt ea, quæ volunt, facere.* Ex quibus patet, S. Doctorem, dum videtur afferere, similes motus esse verè peccata, loqui de necessitate vincibili.

100. Aliquando autem non loquitur de peccato verè tali, sed tantum de peccato latius dicto, prout ipse Apostolus concupiscentiam (quæ est pœna culpæ originalis, & causa sæpè actualium peccatorum) vocat peccatum ad Rom. 7. Sic autem S. Aug. cit. expositione in epist. ad Galat. eodem c. inferiùs ait. *Aliud enim est, non peccare, aliud, non habere peccatum; nam in quo peccatum non regnat, non peccat: id est, qui non obedit desideriis ejus: in quo autem non existunt omnino ista desideria, non solum non peccat, sed etiam non habet peccatum: ubi aperiè per peccatum, quod habetur, non intelligitur verum peccatum, sed tantum latius dictum, ad imitationem Apostoli modò eitati; alias utique esset idem, habere actualiter peccatum, & actualiter peccare: regnare peccatum, & habere peccatum.*

Pariter l. 3. de libero arbitrio c. 19. postquam dixisset, non tantum dici linguam illud membrum, quo voces formamus, sed & ipsa verba prolatæ, & hinc linguam Latinam, ac Græcam vocari, subdit: *Sic non solum peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum (libera enim voluntate, & ab sciente committitur) sed etiam illud, quod jam de huius supplicio consequatur, necesse est.* Quod autem indeliberati motus concupiscentiæ propriè dictum peccatum non sint, clarè docet l. 1. de civit. c. 25. scribens: *Quod si illa concupiscentialis inobedientia, que adhuc in membris moribundis habitat, præter nostræ voluntatis legem, quasi lege sua movetur, quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est* in

in corpore dormientis? Hæc fuisiūs, ut videatur, quām malē Jansenistæ S. Doctorem in suas partes trahere conentur.

101. Ob. 3. S. Paulus ad Rom. 9. v. 16. ait: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est DEI* (intellige, electio ad gloriam, vel ejus affectio) ergo homo non est liber. Confirm. *Jerem. 10. v. 23.* dicitur: *Non est hominis via ejus: ergo.* Resp. neg. conseq. Textus hic exponendus est de gratia efficaci, quām habere, non est in nostra potestate: interim est in nostra potestate, cum sufficiēte gratia cooperari. Plura de hoc textu vide *tract. de DEO* à n. 399. Ad confirm. Si textus ille intelligendus est de omni homine, & non de solo Nabuchodonosore, etiam explicandus est de gratia prævisa congrua, ut eum explicat Suarez, & alii Scholastici. videri potest Cornelius à Lapide in *bunc locum*.

Similes plures textus accumulare solent hæretici: sed nihil probant, quām, vel gratiam esse necessariam ad actus supernaturales, quod Catholici constantissimè tenent: vel DEO magis esse tribuenda bona opera, quām nobis, quod etiam docet fides nostra: vel quōd, habere hanc præ alia gratia, non sit in nostra potestate, quod etiam certissimum est: at hæc libertati non obsunt; cūm gratia necessaria semper adsit, ex n. 97. & DEUS quidem plū faciat in ordine ad actus salutares, non tamen liberè immediatè eos producat, sed nobis determinationem relinquat: insuper hæc præ alia gratia ad agendum necessaria non sit, sed quævis sufficiens. Verūm hæc spectant ad alium tr. Etatūm.

102. Ob. 4. S. Aug. in *enchoridio* c. 30. ait: *Libero arbitrio male utens homo, & se perdidit, & ipsum.* & post pauca: *Cum libero peccaretur arbitrio, vultore peccato amissum est & liberum arbitrium: ergo.* Resp. neg. cons. S. Aug. l. 2. de *nuptiis*, & *concupis. c. 3.* sic habet: *Non est ita, ut loqueris, quicunque ista dixisti, non est ita: multum falleri, vel fallere meditari: non liberum negamus arbitrium: sed, si vos filius liberaverit, ait veritas, tunc verè liberi eritis. & contra duas epistolas Pelagianorum. l. 1. c. 2.* sic habet: *Quis autem nostrum dicat, quid primi hominis peccato periret liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periret per peccatum, sed illa, quæ in paradiſo fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana Divinā indiget gratiā, dicens Dominus: si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis: utique liberi ad bene, justè vivendum. Nam liberum arbitrium usque ad eum in peccatore non periret, ut per illud peccent maximè omnes, qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet, quod eis libet.* Similes textus S. Doctoris eriam supra jam dedimus.

103. Ex quibus patet, S. Doctorem neutquam negare liberum arbitrium simpliciter rale: sed tantum negare liberum arbitrium, quoad illam plenitudinem, quam habuisset homo in paradiſo, si non peccasset: vel libertatem à peccato: vel libertatem se erigendi post lapsum, sine gratia; hanc enim vel maximè negat loco objecto *ex enchoridio*. Nec dicas, hanc libertatem non habuisse hominem ante lapsum. Resp. enim, ante lapsum non potuisse hominem habere libertatem ad se erigendum; quia hoc erat impossibile: habuisse tamen majorem liber-

tatem ad bonum, quām nunc habeat. Verūm est, quid etiam tunc ad salutariter operandum requisita fuerit gratia, ut idem S. August. doceat *enchoridio* c. 106. at non requisita fuit gratia medicinalis; de qua S. August. l. de corr. & gratia. c. 11. Breviter dico, Adamo ante peccatum, non tot infirmitatibus circumdato, non opus fuisse gratia tam forti, quām forti opus fuit ipsi, & posteris ejus, post lapsum: qua fuisiūs deduceta sunt in lucubratione S. August. Doctor libertatis, à n. 31. & à n. 43. & sequent. Unde homo libertatem, operandi bene, & salutariter, sine gratia medicinali perdidit; quia modò sine gratia medicinali, nec potest à lapsu resurgere, nec vulnus peccati sanare.

104. Dices. Idem S. August. l. 5. de civit. c. 10. dicit, necessitatem non tollere libertatem, & infert, hinc neque præscientiam DEI eam tollere: ergo necessitas non obest libertati, sed sola coactio. Confirm. Idem l. 1. retrahitam c. 15. sic ait: *Qui verò cogenti (vel, ut alii legunt, volenti) cupiditati bona voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta justitiae, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pena peccati: ergo peccat homo, etiam quando est necessitatis, adeoque non habet libertatem indifferentem.* Resp. dist. cons. ergo non obest libertati necessitas antecedens. neg. conseq. Necessestas conque, conc. conseq. Expressè ibi S. Doctor dicit in fine capituli, non idem hominem peccare; quia DEUS præscivit, sed idem DEUM præfere; quia homo est peccatus, vide *tr. de DEO* n. 360. Dicit quidem S. Augustinus, etiam non obesse libertati Divinæ, quid necessariò vivat, & necessariò non peccet: at non vult intelligi, DEUM liberè vivere, aut liberè non peccare, & quidem libertate indifferentiæ; hoc enim est utique falsum. Sed tantum vult dicere, necessitatem vivendi non obesse libertati Divinæ ad alios aëtus, vel libertati ejus à peccato; quia libertas à peccato, quæ est tantum immunitas ab isto, stat cum necessitate aliqua in Beatis, & in DEO. Item, vult dicere, necessitatem non peccandi non obesse libertati Divinæ perfectissime, quæ non est ad peccandum (quia hæc est imperfecta) sed tantum ad unum præ alio bono &c. vide n. 88. Ad confirm. Resp. neg. conseq. si hæc intelligatur de peccato formalis; nam qui antecedenter non potest resistere cogenti cupiditati, potest quidem aliquando materialiter peccare, at non formaliter. S. Aug. autem loc. cit. non intelligit peccatum verè tale, sed tantum penam peccati, juxta dicta n. 100. Paret hoc ex antecedentibus, & consequentibus eodem c. 15. in *objectione adducto*; nam distinguunt ibi duplex peccatum, scilicet verè tale, quod, ut sit, est in voluntate: alterum, quod est pena peccati, & quod etiam sit à nolente: verūm hoc peccatum juxta ipsum non est strictè tale.

105. Ob. 5. DEUS non est liber: ergo nihil homo. prob. antec. DEUS debet semper facere optimum: ergo. Confirm. 1. Voluntas est indifferens, adeoque debet determinari: sed hoc est necessitari: ergo. Confirm. 2. Homo necessariò sequitur dictamen intellectus: sed dictamen intellectus est necessarium: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. dist. antec. DEUS debet facere optimum materialiter. neg. antec. opti-

optimum formaliter, hoc est, hic, & nunc, maximum conforme sua voluntati, quæ est regula omnis honestatis, conc. antec. & neg. conseq. Hoc ipso, quod DEUS rem liberissimè eligat, sit formaliter optima. Ad 1. confir. dist. 1. p. ma. voluntas est indifferens indifferentiæ libertatis, conc. indifferentiæ insufficiencie, neg. 1. p. & dist. etiam 2. p. debet determinari à se ipso, conc. ab alio, neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Hinc etiam axioma: *Idem manens idem semper facit idem*: duntaxat est verum de non liberis. Ad 2. confir. vel neg. ma. vel min. si enim dictamen est necessarium, & necessitat, tunc tollit libertatem, adeoque admitti non debet. Ejus quidem patroni dicunt, illud esse liberum aliquo modo, in praecedente pura omissione libera; cui tamen questioni nolim me miscere.

106. Ob. 6. Posset DEUS homini, habenti iudicium indifferens, tamen negare concursum ad unum: talis homo putaret, se esse liberum, & tamen non esset: ergo ex communi sensu, & experientia nihil probatur. Resp. dist. ma. potest hoc DEUS naturaliter, & universaliter facere, neg. ma. supernaturaliter, in aliquo casu, om. ma. & conc. mi. neg. conseq. Scilicet, sicut conceditur, quod DEUS possit in aliquo, vel aliquibus particularibus casibus, permittere, ut sensus fallantur, non autem universaliter (alias nulla habetur demonstratio phisica de creatis, in quo de ipso DEO ex creatione calorum, hominum &c.) sic potest omitti, quod DEUS possit, in aliquo casu particulari, permittere, ut detur iudicium indifferens sine libertate, vel concursu DEI at non, quod id possit universaliter; nam hoc ipso, quod in hominibus detur iudicium indifferens, & actus primus proximus creatus totus, debet DEUS esse paratus ad concurrentem, ne frustra semper detur: nisi forte in casu particulari habeat speciale finem, quem universaliter habere non potest. Accedit, quod DEUS frustra saceret tot miracula, que nunquam manifestaret. Ulterius, certum est, DEUM non posse negare concursum ad actum præcepium, ne impossibile jubeat.

107. Ob. 7. Bruta etiam coercentur minis, & penis, e. g. canis baculo: dantur ipsis præcepta, e. g. cani, ne carnem voret: excitantur etiam certis verbis, quibus nōrunt loqui, e. g. aurigæ suis equis: laudantur quoque, & amantur, e. g. equi generosi &c: ergo etiam bruta iuxta nos essent libera. Confirm. Potest dici, quod leges, consilia, deliberationes, præmia, ponæ &c. tantum dentur, ut vivaciùs apprehendantur objecta, adeoque magis moveant: ergo. Resp. neg. antec. Quæ sunt respectu brutorum, non sunt veræ minæ, aut præcepta, aut præmia, aut laudes: sed tantum sunt voces, aut signa, imprimendis, vel excitandis, certis speciebus brutorum apta. Quando etiam occiduntur bruta, ob damna, vel molestias illatas, non est vindicta propriè sumpta de ipsis (nisi quis insipienter furat) sed tantum destructio eorum, ne ulterius noceant; cum alii viis à documentis arceri non possint: vel quia non putatur opera pretium, alia media adhibere.

108. Amor etiam brutorum est concupiscentia, non amicitia, aut, si etiam est alicuius benevolentia, non probat libertatem; nam eti-

am erga flores, vel arbores, similem habere possumus. Laus, vel vituperium, est tantum estimatio utilitatis, aut danni: potissimum autem laudantur ob perfectiones naturales e. g. equus ob corporis proportionem, celeritatem cursus, quæ in homine est laus omnium minima: nec curatur, an bruta eam sentiant, an non. Quod autem imprudentes aliquando vici sint, brutis plus deferre, e. g. ut resurget, Caligula suo equo (quem *Incitatum* vocabat) detulisse consulatum Romanum, aut Caracalla suo equo decrevisse triumphum, non refert; tales enim nugæ sapientes non movent.

Ad confirm. dist. antec. potest id dici à sapientibus, neg. antec. ab insipientibus. conc. antec. & neg. conseq. Stante eadem lege, posse nos utrumque facere, nec aliunde nos determinari, sed à nobis ipsis: insuper posse nos in iisdem circumstantiis agere diversa, quod de brutis nulla experientia monstrat. Superesset difficultas, defumpta à præscientia DEI: sed longior est ejus explicatio, quam, ut eam repetere placeat, videri potest solutio data trahit. de DEO. n. 356.

ARTICULUS IV.

An sit possibilis pura omissione libera.

109. **P**uram omissionem omnis actus, tam voluntatis, quam intellec-
tus, posse dari non dubitatur; cum utique in somno nullum actum eliciamus: in-
dum etiam, dum vigilamus, indeliberae sèpe ni-
hil volumus: insuper facile quoque admittitur,
DEUM posse supernaturaliter negare concursum
ad omnem talem actum. At vero, an voluntas,
instructa toto actu primo proximo libero, ad
volendum, & nolendum, amandum, & odio
habendum &c. possit suspendere omnem actum,
ita, ut neque habeat simplicem nolitionem, qua-
dicat, e. g. *nolo amare*, vel alium quemcunque
actum, incompossibilem cum amore, contro-
versia est, in qua gravissimi auctores sibi oppo-
nuntur.

Notandum autem, puram omissionem non
potest esse intrinsecè liberam; cum enim sit pura
negatio, nihil potest habere propriè intrinsecum:
quare denominatio libera est tantum extrinse-
ca, proveniens ab actu primo libero. Rursus
pura omissione non est propriè dictus actus se-
cundus, aut exercitium libertatis; hæc enim
propriè sumpta significant actionem: quare quæ-
tere, an libertas possit propriè exerceri per pu-
ram omissionem, vel, an voluntas, in actu secun-
do strictè tali, possit purè omittere, est extra
thombum saltare.

Respondent quidem aliqui, puram omis-
sionem esse exercitium negativum, & pariter
esse actum secundum negativum: sed hæc re-
sponsio sèpe tantum rem magis confundit, &
in substantia tantum significat, puram omis-
sionem esse negationem exercitii. Quare contro-
versia tantum potest, ac debet esse, an voluntas,
in actu primo completere libera, possit omnem
actum suspendere: an vero saltem aliquem,

cum altero libertatis extremo quomodocunque oppositum, debeat elicere.

110. Dico. Probabilis possibilis est pura omissionis libera. ita S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. ubi sic concludit: *Et sic voluntarium potest esse absque actu, quandóque quidem absque actu exteriori cum actu interiori, sicut, cùm vult non agere: aliquando autem, & absque actu interiori, sicut, cùm non vult.* Loqui autem S. Doctorem de voluntario libero, patet; quia loquitur de voluntario moraliter imputabili, & assert exemplum de navarcho, omitteente gubernationem navis. Iterum, 1. 2. q. 71. a. 5. ad 2. ait: *Aliquid dicitur voluntarium, non solum; quia cadit super ipsum actus voluntatis, sed quia in potestate nostra est, ut fiat, vel non fiat, ut dicitur in 3. ethic.* unde etiam ipsum non velle potest dici voluntarium, in quantum in potestate hominis est velle, & non velle: ubi clarè agitur de voluntario libero; hoc enim solum est in potestate hominis. Quòd autem Angelicus 1. 2. q. 6. a. 3. dicat, per accidens concurre actum voluntatis, non est prioribus contrarium; quia, ut Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de voluntario sec. 5. n. 2. Tannerus, Valentia, ac alii obseruant, S. Doctor ibi tantum loquitur de eo, quod ordinariè fit, vel moraliter oportet fieri, propter consuetudinem, & facilitatem elicendi actum voluntatis; non autem vult, quòd id absolute necessariò fiat. Sanè Arriaga disp. 8. de anima sec. 6. subsec. 2. n. 217. de iis, qui putant, S. Doctorem sentire oppositum, ait, videri eos Angelicum non legisse. Sentiunt nobiscum, teste Suarez loc. cit. communiter Thomistæ, ex nostris ipse Suarez, Hurradus, Valentia, Tannerus, Rhodes, Izquierdo, Arriaga loc. cit. n. 153. Vasquez in 1. 2. disp. 92. n. ultimo, aliisque complures.

111. Prob. conclusio negatìvè. Pura omissionis libera nullam in se dicit repugnantiam, neque naturalem: aliunde voluntas est libera, & nulla apparet ratio, ob quam cogatur ad semper eliciendum aliquem actum: ergo potest omni abstinere. Prima pars antec. probatur solutione objectionum: secunda non negatur ab adversariis: tertia pars etiam probatur, tum solutione objectionum, tum ex eo; quòd liberæ voluntati non debeat gratis imponi necessitas, tum; quòd entia non debeat sine necessitate multiplicari. Confir. In nostra sententia longè melius explicatur divisio libertatis, communimè recepta, in libertatem contrarietatis, & contradictionis; hæc enim strictè dicta, est inter ens, & puram negationem, quod juxta nos optimè salvatur: at juxta adversarios esset inter unum actum, & alium, quæ non est stricta contradictionis. Alias rationes ab aliis allatas, sicut non impugno, ita nec assumo: qui eas cupit rescire, consulat Arriagam de anima disp. 8. sec. 6.

112. Ob. 1. Ecclesiastici 31. v. 10. laudatur omnis, qui potuit transgredi, & non est transgressor: ergo non est possibilis pura omissionis libera. prob. cons. qui non transgredetur purè omitendo, non esset laudabilis: ergo juxta nos non omnis esset laudabilis, qui non esset transgressor. Confir. 1. Luc. 19. v. 23. dicitur servo pigrō: *Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam?* adeoque peritur ab eo ratio: atqui, si possibilis fuisset pura omissionis, non potuisset ab ipso peti ratio; nam

pura omissionis nullam rationem respicit: ergo, Confir. 2. Omnia peccata referuntur ad concupiscentiam carnis, & oculorum, ac superbia virtutæ. 1. Joan. 2. v. 16. atqui peccatum pura omissionis ad ista non spectat: ergo. Confir. 3. S. Augustinus. 1. de vera religion. c. 14. ait: *Uisque ad peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium:* atqui voluntarium non est aliquid, nisi per actum voluntatis: ergo. Resp. Laudatur quoque ibi, v. 8. qui post aurum non abiit, quod quis etiam potest facere ex vana gloria: igitur dist. antec. laudatur omnis, qui non transgreditur ex motivo honesto, conc. antec. ex motivo tantum indifferenti, vel nullo. neg. antec. & conseq. ad prob. antec. est dubium; nam sunt, qui etiam puram omissionem dicunt posse esse meritoriam, vide Amagam tom. 4. tr. de merito. disp. 53. sec. 2. & Rypaldam tom. 1. de ente supernaturali. 1. 3. disp. 70. per totam. quare, si quis potest, per eam mereri, neg. antec. si non potest, omitt. antec. & dist. conseq. ut suprà: non esset laudabilis omnis etiam, qui non transgressor esset sine motivo honesto, conc. secus. neg. conseq.

113. Ad 1. confirm. dist. 2. p. ma. petitur ratio, hoc est, excusatio. conc. ma. hoc est motivum intrinsecum omissioni neg. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. Si dixisset ille servus, se fuisse necessitatum, falsificaret, quin assignasset motivum intrinsecum omissioni. Dein facile concedo, quòd ibi non fuerit data pura omissionis; quia servus per actum positivum pecuniam abscondit, & tam diu nil egit, donec dominus, ut ibi dicitur, post multum temporis, reversus est. Licet autem ille servus piger non habuerit puram omissionem, non sequitur, eam esse omnino impossibilem.

Ad 2. confirm. dist. ma. omnia peccata referuntur ad illa tria, tanquam ad capita, vel causas. conc. ma. tanquam ad species. neg. ma. & omni. neg. conseq. Sic etiam mendacium præcisè jocorum non referuntur ad illa tria, nisi tanquam ad capita, seu fontes, aut causas. Ad 3. confirm. neg. mi. cum S. Thoma citato num. 110. ex quo etiam habes, non omne liberum debere esse positivè, vel, ut Thomistæ loquuntur, directè voluntarium, sed tantum debere esse, indirectè, seu negatìvè, voluntarium: hoc est, debere esse in nostra potestate. Quod si Patres quandoque videntur dicere, peccatum non dari, nisi voluntas aliquid velit, intelligendi sunt, ut diximus num. 110. de modo ordinario peccandi.

114. Ob. 2. De omni peccato potest dari remorsus conscientiæ: sed hic non potest dari de pura omissione: ergo hæc neque potest esse peccatum: ergo non potest dari. prob. mi. pura omissionis non potest relinquere speciem sui: ergo non potest de ea dari remorsus. Confirmatur. A pura omissione etiam non potest relinquere habitus vitiiosus: atqui deberet hic ab ea posse relinquere: ergo. Resp. Quomodo ergo datur displicentia de multis omissionibus necessariis, ob quas sèpè postea affligimur? in forma. neg. mi. ad probat. neg. cons. potest enim sufficiens mordere ratione speciei alienæ, per quam potest repræsentari negatio. Ad confirm. Non puto, tam frequenter nos purè omittere, ut inde nascatur.

nascatur habitus: si tamen id frequenter fieret, posset ratione specierum alienarum reliquarum oriri etiam aliqua facilitas, in forma neg. mi. nam, licet non ab ipsa omissione oriretur aliqua facilitas, posset ea oriri à speciebus alienis. Si negares, hanc facilitatem esse habitum, faceres quationem de nomine, de qua parvum curarem.

115. Ob. 3. *Libertas est potentia vitalis: ergo non exercetur, nisi per actum vitalem, & non per puram omissionem.* Confir. Intellexus non potest purè omittere: ergo nec voluntas. Resp. conc. totum. vide dicta n. 109. Nec dicas: nulla alia potentia potest purè omittere; nam nulla quidem potest purè omittere liberè; quia nulla est libera: atamen potest omittere necessariò, ut negari non potest: vel etiam potest omittere ex imperio voluntatis: saltem id possunt aliquæ potentiae externæ. Ad confir. neg. conseq. Juxta omnes intellectus est potentia necessaria: adeoque liberè purè omittere nequit. Neque, saltem si homo rationis capax vigilet, videtur intellectus ita esse subiectus voluntati, ut ex hujus determinatione prorsus nihil cogitet; nec enim objecta, vel excitatio specierum, sunt in potestate voluntatis; alias nunquam involuntariè distraheremur &c. Potest autem intellectus necessariò purè omittere in somno, & hinc etiam mediataè ex imperio voluntatis, si hæc somnum imperet: potest quoque idem fieri in aliis casibus, e.g. deliqui, timoris nimii &c.

116. Ob. 4. *Pura omissionis deberet esse determinatio voluntatis ad unum extremum: sed talis determinatio debet esse actus positivus: ergo, Confir. Pura omissionis libera debet esse actus secundus: ergo non potest esse pura negatio.* prob. conseq. pura negatio, e.g. amoris jam datur in actu primo: ergo non constituit actum secundum, qui est distinctus à primo. Resp. dist. ma. pura omissionis debet esse determinatio voluntatis positivè, vel propriè talis. neg. ma. æquivalenter, vel impropriè talis. conc. ma. & dist. sic min. neg. conseq.

Ad confirm. dist. iterum antec. pura omissionis debet esse actus secundus propriè talis. neg. ant. impropriè tantum talis. conc. ant. & neg. conf. ad prob. neg. antec. non enim negatio actus secundi constituit actum primum; nam actus primus, maximè liber, debet posse stare cum utroque actu secundo, seu exercitio: atque negatio unius exercitii, seu actus secundi, non potest stare cum utroque; alias simul possent coexistere duo contradictiones. Quare ad summum potest dici, quod in actu primo detur præciso ab utroque, non vero jam negatio actionis, seu ipsa pura omissionis.

117. Ob. 5. *Omne liberum ablata libertate fit voluntarium necessarium: sed talis non potest fieri pura omissionis: ergo non est libera.* prob. min. si à pura omissione dematur libertas, nihil prorsus in ea est, ob quod dicatur voluntaria: ergo. Resp. cum Arriaga. dist. ma. omne liberum positivè tale, fit ablata libertate voluntarium necessarium. conc. ma. liberum tantum negativè tale. neg. ma. & conc. min. neg. conseq. ad prob. conc. totum. quia, cum pura omissionis necessaria nullam involvat volitionem, non est positivè voluntaria; cumque non sit in potestate

nostra, non est negativè voluntaria. Quare non est possibilis pura omissionis necessaria voluntaria, saltem immediatè in se: sed tantum involuntaria, seu potius non voluntaria. Dixi immediatè in se; nam si quis liberè posuisset causam, e.g. ebrietatem, ex qua sequeretur postea pura omissionis e.g. facri, vel recitationis Breviarii, esfètque prævisa, hæc posset esse voluntaria in causa.

118. Ob. 6. *Libertas in actu secundo necessariò est electio, seu inclinatio ad unum extreum, & recessus ab altero: itemque victoria motivorum, allientium ad oppositum: sed hæc requirunt actum positivum voluntatis: ergo.* Resp. dist. ma. libertas in actu secundo, strictè dicto, est electio &c. conc. ma. libertas in actu secundo, tantum latius dicto. neg. ma. & conc. mi. neg. conf. Quare pura omissionis debet tantum aliquo modo æquivalenter esse inclinatio, quatenus eo ipso, quod non amem, æquivalenter aliquo modo facio id, quod dicit hic actus: *nolo amare.* Eodem etiam modo tantum debet esse victoria, quatenus quis, non assentendo motivis allientibus ad oppositum, æquivalenter ea rejicit, vincit, vel eis resistit.

119. Dices. Unum contradictorium non potest æquivalere alteri: ergo neque pura omissionis actui positivo, quo dicerem: *nolo amare* &c. Resp. dist. antec. non potest æquivalere physicè. conc. vel om. antec. non potest æquivalere moraliter. subdist. non perfectè, & quo ad omnia. om. non saltem quoad aliqua, & imperfectè. neg. antec. & sub eadem. dist. conc. vel neg. conseq. Quidquid sit in genere physico (in quo tamen videtur negatio omnis frigoris æquè esse causa mortis, sicut summum frigus) saltem in genere moris, potest negatio æquivalere aliquo modo enti positivo; qui enim tenuerit, hæc, & nunc, aliquid facere, si purè id non faciat, præceptum jam violat, & si non omnino, tamen aliquo modo se habet, ut ille, qui diceret: *Nolo actum præceptum elicere.*

Certè in navarcho pura omissionis gubernationis navis moraliter æquivaleret huic actui: *Nolo gubernare* &c. Quamvis fatear, quod, qui positivè diceret, se nolle, gravius peccaret: & hinc æquivalencia non est prorsus omnimoda. Talis autem æquivalencia, vi cuius negatio non quidem omni modo, sed tamen in ordine ad aliquem certum effectum, vel denominationem, æquivaleret rei positivæ, saepè datur, præsertim quando negatio non est tam contradictionum illius actus, seu nolitionis, cui moraliter æquivaleret, quam alterius, scilicet illius, cui contrariè opponeretur nolitio. Sic e.g. pura omissionis gubernationis est potius, & primariò, contradictionis gubernationis actualis, & quasi tantum secundariò, vel quasi mediataè, est contradictionis actus positivi dicentis: *Nolo gubernare.*

120. Ob. 7. *Omne exercitium libertatis debet respicere finem, vel motivum: pura omissionis non potest ista respicere: ergo, Confir. Omnis actus primus liber constituitur per cognitionem indifferentem: ergo actus secundus debet hanc respicere.* Resp. neg. suppositum, quod pura omissionis si exercitium libertatis, ut jam dictum n. 109. vel dist. ma. omne exercitium libertatis, propriè dictum, debet respicere finem. conc. ma.

tantum impropriè dictum, neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. Sufficit ad puram omissionem liberam, ut actus primus involvat cognitionem finis, vel motivi; alias enim non esset liber: non autem debet omissione hanc cognitionem respicere. Ad confirm. neg. conseq. ex modo di-
ctis.

121. Ob. 8. Si actus secundus liber non debet respicere motivum, vel cognitionem ejus, tunc erit liber per solam coëxistentiam cognitionis, vel motivi: hoc dicinon potest: ergo prob. min. possunt coëxistere duo motiva incompossibilia, e. g. potest alicui proponi omissione facie festo, ut utilis ad ludendum, & ad dormendum: in hoc casu non potest dici, quod omissione pura libera fiat propter utrumque motivum, & tamen utrumque coëxistit; ergo. Resp. conc. ma. intellectam de libertate explicata. n. 709. neg. min. ad prob. dist. ma. possunt coëxistere (intellige, in intellectu) motiva incompossibilia quoad existentiam realem. conc. ma. quoad existentiam tantum intentionalem, vel etiam tantum indirectam motionem, neg. ma. & mi. & conseq.

Ad clariorem intelligentiam notandum 1. Aliud est, facere, ut omissione sit libera, aliud est, ad eam movere. Ut sit libera, e. g. omissione facie, requiritur etiam motivum attrahens ad audiendum sacram; alias non daretur judicium indifferens: hoc tamen motivum non movet ad omissionem, sed, potius ei opponitur. Notandum 2. Aliud est, movere positivè, seu, ut Arriaga loquitur, movere directè; hoc enim est, causare actionem positivam: aliud est, movere negativè, seu, ut iterum loquitur Arriaga, indirectè, hoc est, tantum impedire actionem positivam. Sic e. g. movere aliqua motiva negativè ad omissionem facie, dum faciunt, ut intellectus auditionem ejus apprehendat, non tantum purum bonum, à quo necessitetur, sed, ut aliquo modo malum, & quæ ideo omitti possit. Talia autem duo motiva, sic negativè tantum moventia, et si sunt quoad existentiam realem incompossibilia, sunt tamen compossibilia quoad existentiam intentionalem, sive, possunt esse simul cognita: & hinc talia duo motiva possunt simul negativè, seu indirectè, movere ad puram omissionem facie, sive impedire ejus auditionem.

Nam e. g. ludus, & somnus, licet non possint simul physicè existere, tamen, quia possunt simul cognosci, possunt impedire auditionem facie; impediunt enim, non quatenus voluntas utrumque eodem tempore vult facere, sed quatenus utrumque auditionem facie proponit, ut impedimentum duorum bonorum sensibilium, scilicet somni, & ludi, quæ duo bona sensibilia, non quidem potest voluntas simul habere, potest tamen etiam per actum positivum (si velit hunc elicere) utrumque intendere, vel propter utrumque purè omittere facie: potest etiam postea ex iis eligere, quod vult, somnum, vel ludum: atqui faciliter omittitur, quod impedit plura bona, etiam tantum disjunctivè obtainibilia, quæ, quod impedit tantum unum.

122. Dices 1. Ergo saltem omne motivum, inclinans ad omissionem puram facie, etiam movet ad illam, nec potest ullum dici, aut esse neglectum. Resp. conc. illatum, intelligendo

motionem negativam, seu indirectam, explicitam n. 121. saltem, si omissione sit ita pura, ut nec detur iste actus: *Nolo omittere sacrum propter hoc motivum, e. g. distantiam templi modicam: imo, si etiam actus iste adesset, tamen adhuc posset dari pura omissione, respectu aliorum motivorum, nam ille actus esset compossibilis cum omissione facie ob alia motiva.* Si autem voluntas, dum purè omittit, circa nullum motivum elicitum actum, reprobantem motivum, videatur ab omnibus negativè moveri. Si petas, quodnam in tali casu magis moveat, dicendum, in actu secundo omnia æqualiter movere: in actu primo autem quodlibet movere juxta suam dignitatem, vel apprehensionem meliorem, aut majorem congruitatem cum voluntate.

123. Dices 2. Ex hoc sequitur, quod, li cui incidenterentia motiva omittendi facrum, e. g. occasiones furandi, fornicandi, inimicorum occidendi, & dein quis purè omittet, tunc omnia ista moverent: adeoque talis contrahere omnes istas malitias: sed hoc juxta Arriagam tom. 4. tr. de merito. disp. 53. sec. 2. n. 12. § 1. est valde absurdum: ergo. Resp. impensis in praxi non fore ullam difficultatem; non enim erit facile pura omissione, sed actus aliquis, saltem simplicis complacentia, aut displicentia, cuiusdam speculativè autem loquendo, neg. illat, nam illa peccata non essent voluntaria, nec in se, nec in omissione.

Non essent illa peccata voluntaria in se, quia omittens facrum, ea non vult positivè; neque etiam moraliter ea vult negativè; quia non tenetur quis semper positivè ea nolle, sed tantum non consentire. Supponitur autem, quod non sit periculum consensus, qui vitari non possit, sine elicta positiva nolitione; si enim hoc periculum esset, essent illa peccata aliquo modo negativè voluntaria, & omissione nolitionis peccaminosa: sed hoc se haberet per accidens. Non etiam essent illa peccata voluntaria in omissione; quia omissione facie, nec est causa per se illorum peccatorum, nec etiam ideo prohibita, ne dentur illa peccata.

124. Dices 3. Saltem illa objecta peccaminosa essent motiva omissionis: sed, qui aliquid facit ex motivo peccaminoso, e. g. qui furatur ob fornicationem, eo ipso contrahit etiam malitiam fornicationis: ergo, Resp. dist. ma. illa objecta essent motiva positivè moventia, neg. ma. negativè tantum moventia. conc. ma. dist. etiam min. qui aliquid positivè facit ex motivo peccaminoso. conc. mi. qui tantum purè omittit. neg. mi. & conseq. Si quis in eo casu positivè diceret: *Nolo audire facrum, ut possim furari: nihil decernendo de fornicatione &c. nec eam positivè rejicendo, contraheret quidem malitiam furti, sed non fornicationis: ergo etiam, si omnino purè omittat, nullam contrahit aliam malitiam, quam, quæ ipsi omissioni est intrinseca, scilicet, quod sit contra præceptum de audiendo sacro.*

Ratio est, ut bene discurrit Arriaga, loc. cit. n. 123. quia finis, extrinsecus medio, non censetur amari per amorem medi, nisi medium positivè ad illum finem per aliquam intentionem ordinatur; nam, cùm alias nullo modo sint connexa, nec unum oriatur ex alio, non est ulla ratio, cur debeat

in tali medio finis implicitè amari, vel intendi: atqui in dato casu omissione appareret ut medium, non ex se ordinatum, sed tantum ex intentione omittentis ordinabile, ad fornicationem &c. tamquam finem extrinsecum, & nullo modo per se connexum cum illis peccatis: & qui pure omittet, nulla intentione ordinaret omissionem ad ea peccata (alas non pure omittet) ergo non posset censeri illa peccata intendere.

125. Dices 4. Voluntas semper debet habere objectum formale, quod saltem interpretative amplectatur: ergo in nostro casu debet ista peccata amplecti. Resp. dist. antec. Voluntas debet habere tale objectum in ordine ad actum positivum. conc. antec. etiam in ordine ad puram omissionem. neg. antec. & conseq. Voluntas quidem, ut positivè amplectatur objectum, debet in ipso etiam amplecti aliquam rationem boni, quæ est objectum formale: at vero, ut pure omittat, non est necessarium, ut aliquam rationem amplectatur, sed tantum, ut non necessitetur ad actum positivum: non autem necessitatur ab objecto, quando illud non proponitur ut purum bonum, sed in actu primo dantur etiam motiva ab objecto retrahentia, quamvis voluntas etiam ista non amplectatur. videatur Arriaga loc. cit.

ARTICULUS V.

An libertas sit intrinseca, vel extrinseca auctui.

126. **Q**uestio est, an actus liber, qui talis, seu specificativè sumptus, ex essentialibus, & intrinsecis suis praedicatis, sit liber, seu essentialiter exigat procedere ab actu primo indifferentem, & libero, ita, ut non possit procedere idem actus à potentia necessaria: an vero sit indifferentem, ut à potentia libera, vel necessaria, procedat; si enim ita indifferens est, tunc, si procedat à potentia libera, denominatur liber, si à necessaria procedat, denominatur necessarius: atque adeò denominatio liberi est extrinseca, proveniens ab actu primo libero. Unde, qui hoc secundum defendant, dicunt quidem, quod actus liber reduplicative sumptus (nam sic involvit actum primum proximum liberum) differat à necessario reduplicative sumpto (qui involvit actum primum necessarium) at non differat tantum specificativè sumptus.

Quid hac in re senserit S. Thomas, certant inter se magni viri: ipse Angelicus quæstionem hanc ex professo non tractat: dicit tamen. 1. 2. q. 67. a. 6. quod idem numero amor, qui est in via, sit etiam in patria. Et quamvis sè utatur termino *charitas*, non intelligit habitualem; quia dicit, visionem esse causam ejus amoris, seu charitatis, quæ tamen visio non est causa habitus charitatis, quem præsupponit, sed tantum actus: ergo videtur admittere, quod idem actus sit indifferentem, ut sit liber in via, & necessarius in patria. Nec obstat, quod. 1. 2. q. 19. a. 1. in corp. dicat: *Bonum & malum sunt per se differentia actus voluntatis*; non enim loquitur de bonitate, & malitia, ratione libertatis, sed ratione tendentiarum, vel objectorum, ut paret legenti: atqui communiter admittitur, quod actibus sit

intrinseca bonitas, & malitia ratione objectorum, vel tendentiarum, e. g. amor DEI est intrinseca bonus ratione objecti, & amor blasphemiarum intrinseca malus ratione tendentiarum.

127. Dico cum Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de voluntario sec. 3. n. 18. Valsquez in 1. 2. disp. 35. n. 13. (ubi dicit esse sententiam omnium) Oviedo, Tannero, Rhodes, Arriaga, qui citat Molinam, & Salas, ac Recentiores communiter. Libertas non est essentialis actui, sed est denominatio extrinseca, proveniens ab actu primo proximo indifferenti. Prob. Posito actu producto à potentia indifferenti, hoc est, potente illum producere, vel non producere, absque ullo respectu essentiali intrinseco (qui gratis requiriatur) intelligi potest actus liber; ergo libertas in actu secundo nihil aliud est, quam actus à potentia proximè libera productus. Confir. 1. Sicut non debent multiplicari sine necessitate entia, ita neque prædicta, respectus, perfectiones &c, sed adversarii hæc multiplicant sine necessitate: ergo.

128. Confir. 2. Si actus esset intrinseca liber, tunc deberet essentialiter respicere cognitionem indifferentem, proponentem motiva allicientia, & retrahentia: vel, si non esset una cognitione, repræsentans utraque motiva, sed essent duas, scilicet, una repræsentans motiva allicientia, altera repræsentans retrahentia, deberet actus respicere essentialiter utramque: hoc dici non potest: ergo, ma. videtur adversariorum. mi. probatur, sape una cognitione est supernaturalis, & actus peccaminosus: sed hic non potest essentialiter respicere cognitionem, seu illustrationem supernaturaliem: ergo, ma. patet, nam ad potentiam liberam, elicendi actum supernaturalem, requiritur illustratio supernaturalis, & hac potentia sè pessime debet dari in homine, non tantum, quando urget præceptum ad actum supernaturalem, sed etiam aliis, quando homo possit actum supernaturalē elicere, & elicit potius peccaminosum, quod frequenter contingit. mi. superior probatur. actus, essentialiter respiciens præviā illustrationem supernaturalē, hanc essentialiter exigit, adeoque superat vires naturæ creatæ, & est supernaturalis: talis non potest esse actus peccaminosus: ergo. Adde, quod per se absurdum videatur, gratiam Theologicæ supernaturalē esse principium essentialiter requisitum ad peccatum.

129. Respondeat Gormaz de act. hum. n. 481. actum liberum esse formam, seu qualitatem, indifferentem, ut producatur per hanc, vel aliam actionem: adeoque esse indifferentem, ut præsupponat cognitionem naturalē, vel supernaturalem, consequenter actum peccaminosum non habere essentialē connexionem cum gratia, seu illustratione superna. Addit hic auctor ibidem, hanc esse communem Theologorum, sed non probat: & potest etiam opposita esse communis; nam non raro datur communis contra communem: certè in nostra Provincia videatur opposita longè communior. Dein hoc ipsum videatur absurdum, quod actio productiva peccati sit supernaturalis, & essentialiter dependeat à gratia supernaturali, ita, ut dari non possit, si tantum apparet, & non revera gratia ipsa daretur: atque adeoque actio supernaturalis

ralis necessariò displiceat DEO &c. Certè etiam ipsa actio producetiva, liberè, & ex electione, ponitur: ergo etiam ipsa est intrinsecè libera; alias gratis dicitur, effectum per illam productum esse intrinsecè liberum: ex hoc ipso autem etiam actio est peccaminosa in se, non minus, quam qualitas actus, per eam producta: ergo male dicitur actio esse connexa cum principiis Theologicè supernaturalibus.

Tandem, si adversarii licet dicere, quòd actus liber tantum indeterminatè exigat, vel cognitionem supernaturalè, vel naturalem, licet etiam nobis dicere, quòd tantum indeterminatè exigat, vel cognitionem indifferentem, vel necessitatem, adeoque etiam actum esse indifferentem, ut sit liber, vel necessarius. Noto tamen, à nobis tantum negari, actus, qui defacto dantur, esse intrinsecè, vel essentialiter liberos: non autem negari, ullum possibilem esse, qui sit intrinsecè liber, quamvis non putemus, possibilem esse actum peccaminosum liberum, & simul essentialiter connexum cum gratia supernaturali.

130. Respondet Esparza *de actibus hum. q. 14. ad 5.* actum illum liberum, seu peccatum tale, esse potius infranaturale, eoquòd pejus sit, quam aliud peccatum, non supponens principium supernaturalè; cùm averti à DEO, ut auctore superno, & resistere illustrationi supernaturali, sit deterius, quam contemnere tantum motivum naturale: addit, quòd non exigat hoc peccatum principia supernaturalia ut influentia, sed tantum ut retrahentia, adeoque vincenda. Sed contra. Neque, quòd hoc peccatum pejus sit, neque, quòd exigat tantum principia supernaturalia, ut retrahentia, impedit, quòd minus hoc peccatum sit supra vires naturæ; quia his solis nunquam fieri potest, ut ipsum detur: ergo habet totum, quod requirit definitio entis supernaturalis communiter recepta. Quodsi etiam omittatur, quòd hoc peccatum, in sensu illo strictiori, ad quem adversarius requirit influxum, non sit supernaturalè, tamen hoc ipsum jam videtur satis absurdum, quòd peccatum dari non possit sine principiis supernaturalibus, realiter existentibus, & constituentibus actum primum proximum ad illud. Aliud est, quòd peccata quædam tantum in objecta supernaturalia; nam non exigunt illa revera, sed tantum apparerent dari, ut in simili dici solet circa peccatum essentialiter irremissibile, de quo solet agi in *tractatu de Paenitentia.*

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

131. **O**B. 1. Actus liber, si bonus est, specialiter placet DEO præ actu necessario: vel displicet ei, si malus est: ergo intrinsecè differt à necessario.

Resp. neg. conseq. placet enim DEO magis actus elicitus in circumstantiis libertatis, quam necessitatis: vel econtra magis displicet. Analogia habetur in actu externo, e. g. comestione carnis prohibita: hæc non mutatur intrinsecè per prohibitionem, vel diem Veneris: & tamen

I. Questio II. Articulus VI.

in circumstantiis prohibitionis, vel diei Veneris, debet displicere Christiano, ut objective, & materialiter mala: si tamen ea comestio esset in aliis circumstantiis, e. g. si esset necessaria ad conservandam vitam, deberet placere, ut objective, & materialiter bona.

132. Ob. 2. Honestas, & inhonestas, laudabilitas, vel vituperabilitas, est intrinseca aetui: sed hæc est formaliter libertas: ergo, ma. prob. si honestas, vel inhonestas &c. non est intrinseca aetui, homo non est laudabilis, vel vituperabilis ob actus liberos, sed tantum ob aliquas circumstantias, e. g. ob concursum indifferentem DEI, quem tamen habere, vel non habere, non est in potestate hominis: hoc est absurdum: ergo. Resp. dist. ma. honestas, vel inhonestas, laudabilitas, vel vituperabilitas objective, de qua n. 93. est intrinseca. conc. ma. formalis. subdist. est intrinseca inadæquate, conc. ma. adæquate, neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. ad probationem. neg. mai. homo tamen est laudabilis ob actus liberos, non quidem nudè, vel specificativè sumptos, sed reduplicativè, ut liberos, seu in his circumstantiis elicitos; est enim laudabile, quòd voluntas agat bene, dum potest malè agere: econtra est vituperabile, si agat malè, dum potest bene.

133. Dices 1. cum Haunoldo. Agere in his circumstantiis, nihil est aliud, quam, dari etum cum concursu, & judicio indifferentem: sed ipse actus in se non est laudabilis: ergo tantum circumstantia cum reddunt laudabilem: ergo homo tantum est laudabilis ratione circumstantiarum. Resp. 1. retorquendo argumentum in superiori exemplo. Comestio, objective mala, nihil est aliud, quam comestio, & prohibitio: sed ipsa comestio in se non est objective mala: ergo tantum est mala propter prohibitionem: ergo objective mala stat in prohibitione, & ipsa est objective mala, quod est falsissimum. in forma, conc. ma. & omis. ma. quia saltem sèpè est in se inadæquate laudabilis ex num. preced. om. etiam primam consequentiam at secundam nego. Non est hæc consequentia bona: Actus est laudabilis ratione circumstantiarum: ergo etiam homo tantum est laudabilis ratione circumstantiarum; quia, cùm actus vere denominetur laudabilis à circumstantiis, potest iste, ut ita denominatus, postea denominare ipsum hominem laudabiliter agentem: imo, cùm homo in sensu questionis, non possit denominari laudabilis, nisi ut agens, & ratione circumstantiarum non agat, non potest à sensu circumstantiis denominari laudabilis: sicut non potest à sola prohibitione comestio, homo denominari materialiter malè agens, si agat ignoranter: vel formaliter malè agens, si agat sceleriter: sed talis denominatio provenire debet ab ipsa comestione, ut prius denominata mala, à circumstantiis prohibitionis.

134. Dices 2. Est imperceptibile, quod circumstantia, per se indifferentes, vel bona, denominent actum malum: vel circumstantia mala denominent actum bonum: ergo responsio non subsistit. Resp. neg. ant. Hoc fit multies; sèpè enim non convenit parti prædicatum, quod convenit toti (e. g. anima non potest dici homo) imo sèpè parti convenit prædicatum op. poli.

positum. Sic delictum, quod est pars peccata-
tula, non est justum, sed injustum: econtra
prohibito est bona, & res prohibita est mala.
Scilicet potest forma denominare, non tantum
per convenientiam, sed etiam per contraria-
tem.

135. Dices 3. Ergo etiam homo poterit
denominari justus à forma injusta. Resp. Si
sermo sit de justitia strictè tali, & supernaturali,
id fieri non posse; quia hæc est gratia sanctifi-
cans, saltem in hac providentia. Quid in alia
providentia fieri possit, non est necesse exami-
nare. Arriaga ait, se saltem nullam videre impli-
cantiam in eo, quod quis denominetur justus
per duas formas partiales, quarum neutra se so-
la est justitia. Quidquid sit: etiam adversarii
debent concedere, quod sit magna diversitas
inter denominations: & ex eo, quod res non
potest fieri alba per nigredinem, non sequitur,
quod non potest fieri mala per bonam prohibi-
tionem.

136. Dices 4. Totum malum semper in-
volvit unam partem seorsim malam: sed juxta
nos in actu libero malo nulla pars esset seorsim
mala: ergo &c. Resp. neg. mai. Sicut ex pluri-
bus, seorsim pulchris, potest fieri aliquid desfor-
me, si scilicet constitutiva non sint proportionata:
ita ex pluribus, seorsim indifferibus, potest
fieri malum moraliter. Si replices: cur ergo DÉ-
US odio habet actum secundum, & non pri-
mum; cum uterque in se sit indifferens? Resp.
Illud DÉUS odio habet, quod denominatur ma-
lum: sed hoc est actus secundus: sicut illud bea-
tificatur, quod habet denominationem amici
DEI post mortem; quod est homo, & non
gratia. Ratio ulterior est. Illud DÉUS odit,
quod est transgreßio legis: atqui solus actus ac-
tus secundus est transgreßio legis: ergo.

137. Ob. 3. Potentia libera differt à ne-
cessaria: ergo etiam actus liber differt à ne-
cessario, prob. conseq. Actus habet connexionem
cum potentia: ergo actus liber cum potentia li-
bera. Confirm. 1. Actus liber intrinsecè pendet
à dominio voluntatis: ergo. Confirm. 2. Actus
liber essentialiter connectitur cum indifferenti
decreto, & concursu DEI: ergo. Resp. dicit,
antec. Potentia libera adæquata differt a ne-
cessaria. conc. antec. tantum inadæquata, neg. ant-
ec. & conseq. ad prob. dist. antec. actus habet
connexionem cum potentia adæquata, neg. ant-
ec. cum inadæquata. conc. antec. & neg. conseq.
non enim quilibet actus connectitur cum omni-
bus conditionibus, ex parte actus primi requi-
situs; sed tantum cum principiis influentibus:
adæque non connectitur cum tota potentia, sed
tantum cum inadæquata: hæc autem potest esse
necessaria, vel libera, prout compartes adjun-
guntur. Ad utramque confirmationem. neg.
antec. quod non probatur.

138. Dices. Dominum voluntatis, judi-
cium, & concursus indifferens, sunt priora natu-
ra ad actum liberum: ergo actus liber essentialiter
connectitur cum ipsis. antec. prob. si ista
non essent priora natura, tunc, si DÉUS intuito
actus necessarii conferret in eodem instanti, sed
pro posteriori signo, concursum, & cognitionem
indifferentem, talis actus esset liber: hoc est ex
terminis falsum: ergo. Respondeo, quæstio-

nem esse de nomine, quid sit prius natura. Ali-
qui dicunt, omne illud esse prius natura, quod
constituit aliquo modo actum primum: alii insu-
per requirunt, ut conducat ad actum secun-
dum: & hinc volunt, gratiam actualem, et si
constitutus actum primum liberum ad peccatum,
tamen non esse natura priorem ad peccatum.

Jam, qui dicunt, ea, quæ sunt priora natu-
ra, debere essentialiter respici ab effectu, negant
ant, qui dicunt oppositum, negant conseq. &
quia hoc secundum mihi videtur probabilius,
om. antec. neg. conseq. non enim omnia, quæ
sunt priora natura, debent essentialiter respici ab
actione; nam e. g. applicatio ignis est juxta
communem prior natura ad combustionem,
quamvis hæc in individuo absolute posset dari si-
ne omni, & naturaliter etiam, sine ista applica-
tione. ad prob. neg. mai. nam pro eo instanti
concursum ille, atque judicium, non constituerent
actum primum: consequenter potentia non
fuerit libera ad eum actum eliciendum. Aliud
esset, si actus ille esset qualitas, & posset per no-
vam actionem pro sequenti instanti conservari;
tunc enim posset admitti, actum, in primo instan-
ti necessarium, posse in secundo esse liberum.

139. Ob. 4. Vitalitas est intrinseca actu:
ergo etiam libertas. prob. conseq. non minus
ad actum liberum requiritur potentia libera,
quam ad actum vitalem potentia vitalis: ergo.
Idem argumentum fit de supernaturalitate actu-
um. Confirm. Non potest murus denominari al-
bus ab actu primo: ergo neque potest actus
denominari liber. Resp. om. ant. neg. conseq.
ad prob. neg. conseq. Ad actum hodiernum, vel
hodie elicetur, requiritur etiam principium ho-
diernum, quin tamen denominatio hodierni sit
intrinseca actu: scilicet, non minus ad denomi-
nations extrinsecas requiruntur formæ, vel
principia extrinseca, quam ad intrinsecas intrin-
seca; ex eo igitur, quod aliquid necessario re-
quiratur, non infertur, quod sit principium in-
trinsecum, vel essentialiter respectum: sed debet
attendi natura ipsius denominationis.

Actus vitalis, saltem in sententia eorum,
qui hos actus identificant cum actione produ-
cetiva (nam in sententia volentium, eos esse qua-
litates, posset negari antecedens) debet necessa-
riò habere essentialiè intrinsecum respectum
ad principium vivens; nam actio vitalis est actio
essentialiter immatiens, & essentialiter exigens
producere, & recipi à potentia producente, quæ
sit vitalis: non autem probatur, quod eodem
modo se habeat actus secundus liber ad actum
primum liberum. Eodem modo respondetur
si objiciatur, quod supernaturalitas sit intrinseca
actui; quia actus talis essentialiter exigit produ-
ci ab una saltem causa supernaturali. Ad con-
firm. neg. conseq. & retrorq. argum. Denomi-
natio albi non est essentialis subiecto: ergo ne-
que denominatio liberi. Scilicet pro varietate
denominationum etiam variè ad invicem se ha-
bent constitutiva.

140. Ob. 5. Propositio non potest de ve-
ra transire in falsam: ergo nec actus de libero in
necessarium. Confirm. Omnis actus liber est
virtualis volitio sui: ergo perfectio sui, adæque
intrinsecè liber, nec potens fieri necessarium.
Resp. antecedens negant multi insignes Philo-
so-

phi: quare ex supposito tam dubio parum firmi inferitur: om. tamen antec. neg. conseq. Si antecedens est verum, ratio est; quia propositio non potest mutare objectum representationis, cuius est essentialiter imago: sicut etiam non potest eadem volitio mutare objectum, in quod tendit; at nulla tali mutatione objecti opus est, ad transitum à libertate ad necessitatem, sed tantum mutatione aliqua circumstantiarum. Ad confirm. dist. antec. actus liber est virtualis volitio sui ut liberi: neg. antec. sui tantum specificative sumpti. conc. antec. & neg. conseq.

141. Dices. Si actus liber fieret necessarius, mutaret objectum: ergo nulla responsio. prob. antec. objectum volitionis non est tantum res, ut est in se, sed ut est apprehensa: ergo etiam cognitionis est objectum: atque longe alia est cognitio, si actus si liber, quam si sit necessarius: ergo. prob. antec. objectum saepe in se est malum, vel impossibile: ergo voluntas non potest ferri in illud, ut est in se, sed ut representatur à cognitione, tanquam bonum, & possibile. Hoc argumentum probaret, quod cognitionis finis sit causa finalis partialis, contra communissimam; nam etiam finis tantum causat ut cognitus. Resp. neg. antec. ad prob. neg. conseq. ad prob. antecedentis conc. totum, quod non est ad rem; quia probari debuisset consequentia, & non antecedens. Aliud est, quod voluntas non amplectatur objectum, nisi praecedat cognitionis: aliud, quod cognitionis, vel omne eius objectum, sit etiam objectum voluntatis: prius est verum, posterius falsum. Cognitionis itaque est conditio, sine qua voluntas non potest ferri in aliquid: sicut applicatio est conditio, sine qua ignis non potest aliquid comburere: & sicut pro varietate applicationis, causa diversimodè agit, ita etiam voluntas pro diversitate cognitionis. verbo: voluntas illuminatur per representationem motivorum, alicientium, & retrahentium, atque constituitur libera, ut tendat, vel per actum, amplectentem motiva alicientia, seu per amorem, vel per actum amplectentem motiva retrahentia, seu per fugam, aut odium: non autem necessario, aut etiam ordinariè, tendit voluntas per actum respiciens utraque motiva, ita, ut quædam amplectatur, quædam positivè rejiciat.

142. Urgebis. Actus liber habet hunc modum tendendi: Non curo hæc motiva retrahentia, sed iis insuperhabitibus amplector tamen objectum ob hæc alia motiva alicientia: ergo respicit essentialiter utraque motiva. prob. antec. actus liber est intrinsecè comparativus, electivus, victoriosus: sed talis non potest esse, nisi habeat illum modum tendendi, & attingat utraque motiva: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. ma. Ista prædicta non habet actus ex sua essentialia, sed per denominationem extrinsecam, ab actu primo, ac circumstantiis: & gratis adversarii supponunt contrarium. Scilicet actus in se est indifferens, ut dentur, vel non dentur motiva in contrarium, aut judicium comparativum, aut potest libera eligendi: si ista dantur, actus erit electivus, & victoriosus ut quo (nam voluntas est victoriosa ut quod) comparativus autem non est actus voluntatis, sed intellectus, ad quem spectat com-

parare: si autem ista non dantur, actus non est electivus &c.

143. Instabis. Per actum liberum exercetur una potestas, e. g. ad amandum, & impeditur alia, e. g. ad fugiendum objectum: hoc non potest fieri, nisi actualiter attingat utraque monova: ergo. Resp. dist. 2. p. ma. impeditur ex intrinsecè exigentia actus liberi, specificative sumpti. neg. mai. impeditur in circumstantiis actus accidentalibus, conc. ma. & dist. proportionat. min. neg. conseq. Actus ex se non exigit impeditre aliam potestatem, nisi quando hoc datur: ipsam autem dari non exigit, adeoque ipsi per accidens est eam impeditre. Hinc actus hic specificative sumptus non est ex se determinatio voluntatis, potentis liberè agere, sed hoc est per accidens.

144. Ob. 6. Experimur, nos nunc libere, nunc necessario agere: ergo experientia pro libertate intrinsecè actus. Resp. neg. conseq. Experientia non est de actu secundo, quælibet intrinsecè sit, quoad prædicta libertatis, vel necessitatis; nam experientia est valde clara de libertate, & si esset de libertate actus secundus, vissimi autores eam non negarent: igitur experientia est de actu primo libero; experire, nam, nos posse elicere, vel omittere hunc: etum: an autem hic ipse actus si intrinsecè liber, vel necessarius, neutiquam experimur.

Dices. Experimur majorem conatum, quando debemus vincere contrarium, quam quando hoc non adest: ergo experimur, actum hunc ex intrinsecis suis vincere contrarium, adeoque essentialiter differre ab alio, qui non vincit ullum contrarium. Resp. neg. conseq. Major conatus, vel intensio, non est differentia actus liberi à necessario; nam amor beatificus necessarius, quique nullum debet vincere contrarium, est longe intensior, quam quilibet amor liber, vincens gravissimas difficultates e. g. tormentorum in martyribus. Unde experientia de intensione, vel conatu, non est experientia de libertate: sed tantum de cognitione representante difficultates, qua posita voluntas eiæ quandoque actum intensiorem, quem videt, vel necessarium, vel aptum, ad difficultates vincendas. Sed neque ex eo, quod unus actus impedit alium, eum intrinsecè respicit, & multo minus respicit liberè; nam amor DEI beatificus essentialiter impedit quocunque peccatum; quin intrinsecè, aut liberè respicit omnia peccata, vel eorum objecta. Tandem etiam bruta intensius agunt, quando debent vincere contrarium, sine omni tamen libertate.

145. Ob. 7. Juxta nos motivum retrahens se haberet tantum concomitante ad actum liberum: sed hoc est falsum: ergo. prob. min. actus liber honestus debet ita tendere: Volo hoc objectum; quia ex nullo capite est in honestum: ergo debet tendere in omnes circumstantias: ergo etiam in motiva retrahentia, adeoque ista non habent se tantum concomitante. Resp. neg. ma. Motivum retrahens debet esse proprii ad cognitionem indifferenter, & hæc pro priori ad actum: ergo etiam motivum retrahens est pro priori, seu in actu primo, saltem remoto, ad hunc actum. ad prob. min. in primis quo ex adversariis, an etiam actus honestus necessarius debet

debeat ita tendere: si affirmant, hæc tendentia non inferet potius actum liberum, quæm necessarium: si negant, quomodo probabunt, actum liberum honestum debere ita tendere? In forma neg. antec.

Potest actus honestus abstrahere ab in honestate, & in solam honestatem ferri: sicut debet ita ferri, quando nulla proponitur in honestas, sed tantum difficultas honestissima, e. g. in morte obeunda pro patria. Quare actus liber honestus non debet ferri in omnes circumstantias, sed in solam honestatem ut tales (in circumstantias debet tantum tendere actus intellectus ex n. 141.) talis autem actus voluntatis est bonus, & honestus ratione objecti, & non potest esse pure indifferens, multo minus malus, quamvis possit esse non meritorius in aliis circumstantiis ex defectu libertatis.

146. Ob. 8. Actus opinativus differt intrinsecè ab evidente: ergo etiam liber ita differt à necessario. Confirm. 1. Gaudium, & desiderium, intrinsecè differunt: ergo etiam actus liber, & necessarius. prob. conseq. alias posset etiam differentia gaudii, & desiderii, refundi in circumstantias extrinsecas, boni praesentis, vel absentis, aut cognitionis, objectum diversimè repræsentantis: sed hoc est absurdum: ergo. Confirm. 2. Sonus absonus differt intrinsecè ab artificio: ergo etiam actus liber à necessario. Resp. Cur non etiam actus hesternus differt intrinsecè ab hodierno? in forma nego conlquent. Opinio, & evidencia, differunt, vel ratione respectus ad objectum motivum, vel ratione claritatis identificata cum actu, quæ utique sunt intrinsecæ actibus; si enim unus opinatur de eo, quod alter scit, debent habere, vel diversa motiva, vel alter eadem longè clarius penetrare. At actus liber, & necessarius, differunt tantum ratione circumstantiarum extrinsecarum.

Ad primam confirmationem neg. conseq. & retoriqueo iterum argumentum in actu hesterno, & hodierno. ad prob. neg. ma. Gaudium est affectus, ex sua natura intrinseca dulcis, fruitus, quietus: desiderium econtra ex sua natura est affectus inquietus, sollicitus, & primum tendens ad fruitionem: hæc autem tendentia sunt utique intrinsecæ actibus; alias nec odium, & amor, ex intrinsecæ tendentia different, praesertim, si sint actus liberi, & eadem motiva respiciant; nam, si reponatur, quod non eodem modo respiciant motiva, dicam, eum modum non esse intrinsecum. At nulla similis tendentia ostendi potest in actu libero, quæ non sit, vel esse possit, & quæ bene in actu necessario; nam tendentia victoriosa intrinsecum nil dicit, nisi conatum magnum, seu intensionem, prevalenter alteri retrahenti, hic & nunc praesenti: quæ tota intensione potest dari, & sepe datur major in actu necessario, ex n. 144. imo, cum etiam bruta vident multa obstacula, prædicatum *victoriosi* non essentialiter connectitur cum libero, nec opponitur necessario: sicut tamen tendentia, anxiæ quærens bonum, opponitur tendentia, eodem quietè jam fruenti: adeoque non est paritas. verbo: aliquæ denominationes actuum possunt provenire à formis extrinsecis, ut patet in hesterno, & hodierno, non autem alias; quæ nam autem sint hujus, vel illius generis, debet

ex specialibus rationibus defini. Ad 2. confirm. neg. antec. Reætitudo soni stat in recta coordinatione tonorum: quilibet autem sonus seorsim est indifferens, ut constitutus cantum absonum, vel amoenum.

147. Ob. 9. Voluntas indifferens ad actum liberum, debet determinari per actum liberum: ergo non per actum indifferenter, ad libertatem, & necessitatem. Confirm. 1. Actus secundus debet esse distinctus ab actu primo: ergo iste non potest actum secundum denominare liberum. Confirm. 2. Potentia prius operans necessariò, nunc autem operans liberè, de novo exercet libertatem: ergo producit aliud actum, quæ prius, adeoque intrinsecè liberum. Resp. dist. ant. Voluntas debet determinari per actum intrinsecè liberum. neg. antec. per extrinsecè liberum. om. antec. (quia posset suo modo determinari per puram omissionem) & neg. conseq.

Ad primam confirmationem dist. antec. Actus secundus debet esse distinctus, secundum rectum, & secundum prædicata intrinseca, secundum quæ producitur, conc. antec. secundum obliquum, & prædicata extrinseca. neg. antec. & conseq. Si etiam filius regius denominatur à patre, ut habente dignitatem regis, qui pater, & quæ dignitas, sunt extrinseca filio. Ad 2. confirmationem neg. cons. Potentia illa non producit necessariò aliud intrinsecè actum, sed producit in aliis circumstantiis, sicut potentia a gens heri, & hodie, non producit hodie aliud effectum, sed in aliis circumstantiis, à quibus tamen denominatur actus hodiernus.

148. Ob. 10. Conclusio essentialiter respicit præmissas objectivas, seu objectum præmissarum: ergo etiam actus liber respicit objectum prævia cognitionis indifferenter: ergo etiam motivum retrahens. Confirm. Volitio finis tendit essentialiter in media: ergo etiam actus liber in motiva retrahentia. Resp. antec. mihi, & plurimis aliis, visum esse falsum, & saltem esse valde dubium: sed tamen eo omisso, neg. conseq. Juxta illam sententiam, objectum præmissarum est necessariò etiam objectum conclusionis, ratione, ut ajunt, particulæ ergo, & ut actu sit intrinsecè rationalis: at actu voluntatis non debet esse intrinsecè rationalis, neque involvit particulam ergo: neque aliunde probari potest, quod omne objectum cognitionis indifferenter, etiam debeat esse objectum actus voluntatis.

Ad confirmationem dist. ant. volitio finis qui talis, tendit essentialiter in media. neg. ant. volitio finis quæ talis. conc. ant. & neg. cons. Possum rem aliquam velle, quin cogitem de mediis: at, si eam intendo formaliter ut finem, hoc ipso intendo ut consequibilem, vel consequendum per aliqua media: adeoque etiam media sunt objectum volitionis in obliquo. At. velle aliquid liberè, non est, id velle ut coniunctum cum motivo retrahente (non enim quis vult motivum retrahens) sed tantum id velle, quando est coniunctum: quæ tamen coniunctio non est objectum volitionis, sed tantum cognitionis prævia ex n. 141.

ARTICULUS VII.

*Qualis libertas, & quale meritum
competat actui interno imperato.*

149. **N**on est hic quæstio de actibus interis potentiarum, à voluntate distinctarum, e. g. intellectus, vel phantasie; de his enim convenientiunt autores, non habere eos aliam libertatem, quam extrinsecam, derivatam ab actu voluntatis. Sed quæritur de actibus, ab ipsa voluntate elicitis, postquam antecedenter ab actu alio ejusdem voluntatis fuerunt efficaciter imperati, pro determinato instanti, pro quo actus imperans perseverat; nam, si tantum inefficax esset imperium, vel simplex complacentia, actus subsequens esset utique immediatè liber; cum actus inefficax, & illa complacentia possint stare cum omissione actus. Rursus, si actus non sit imperatus pro determinato instanti, tunc potest voluntas sequentibus instantibus, quando non amplius existit actus imperans, ratione sua libertatis, vel etiam mutabilitatis, à priore intentione, statim cessare, & actum imperatum omittere.

Non etiam agimus de eo casu, quo actus imperans esset dependens à scientia media de actu imperato, futuro dependenter ab actu primo indifferente, seu futuro, etiam absente efficaci imperio; si enim actus imperans ita de penderet, videtur, quod per omissionem actus imperati posset impediri scientia illa media, & consequenter ipse actus imperans: adeoque hic sit tantum necessitas evitabilis per omissionem actus imperati: de hoc, inquam, casu non agimus; nam hic casus videtur rarus; neque enim homines solent imperare sibi illos actus, quos si ne eo imperio elicerent: & accedit, quod circa libertatem talis actus imperati videatur esse similis difficultas, qualis est circa libertatem actus, qui esset prædeterminatus, prædeterminatione dependente à scientia media, de qua n. 678. de DEO: unde hæc quæstio involveret multas subtilitates, à quibus consultius hæc abstrahimus. Quare hæc quærimus tantum, an actus voluntatis internus, imperatus ab alio efficaciter imperante, & adhuc perseverante, nec dependente à scientia media &c. sit immediate in se liber: itemque, an habeat meritum supra meritum actus imperantis. His prænotatis

150. Dico 1. Actus internus voluntatis, imperatus pro determinato instanti, ab alio actu efficaci, & perseverante, non est immediate in se liber. ita Ripalda tom. 1. lib. 3. disp. 68. sect. 2. (Qui ibid. sect. 1. etiam examinat sensum aliorum auctorum, ac concludit, certum esse, quod opposita sententia sit singularis) Oviedo, Gormaz, Arriaga, & hoc teste Recentiores communiter. Prob. Imperium illud efficax est incompensabile cum parentia actus imperati: insuper est prius naturâ ad actum imperatum: ergo iste necessariò sequitur, & quidem necessitate antecedente, nec potest liberè omitti- seq. patet, quoad utramque partem. ant. verò videtur tantum indigere explicatione, quam appono.

Quod attinet ad primam ejus partem, hoc est discriben inter simplicem, vel inefficacem complacentiam, & actum efficacem, quod hic per se ipsum ita formaliter determinet voluntatem, ut hæc non possit, quantum est in se, a. etum omittere. Si autem omitteret ex eo, quod DEUS nollet concurrere, hoc ipso necessario omitteret, ut patet. Secunda etiam pars antecedentis est innegabilis; quia hoc imperium determinat voluntatem pro priori ad hunc actum internum, sicut determinat ad actum exterrum. Quod autem ipse actus imperans sit à voluntate libera evitabilis (quia potest voluntas eum omittere) tantum probat, voluntatem esse libram immediate ad actum imperantem, & immediate tantum ad imperatum.

151. Dico 2. Actus internus voluntatis efficaciter imperatus, & tantum mediare liber, si intrinsecè bonus, & honestus, afferit meritum novum supra meritum actus imperantis, ita Ripalda loco cit. n. prec. sec. 4. Oviedo in 1. tract. 9. controlo 2. punto 5. Gormaz de mentis disp. 2. sect. 4. n. 76. Suarez, & Valsquez apud Oviedo. Prob. conclusio. Si peccator, consilust in periculo vita, & destitutus copiâ confessari, ex timore inferni imperet sibi efficaciter actum contritionis, eumque, mediare tantum liberum, ut dictum eliciat, justificatur: ergo hæc contritio, tantum mediare libera, debet afferre novum meritum. antec. non videtur posse negari, tum; quia hic videtur esse communis fidelium, spes, & solatium: tum; quia in eo articulo est maximè necessaria virtus justificandi in contritione. Accedit observatio Ripalda. Sicut homo magis estimat, si quis eum reflexe diligat, seu diligendo, & volendo etiam ipsum amorem, quam si tantum diligat directè, ita DEO, saltem non minus placet contritio imperata, quam non imperata.

Prob. etiam conseq. Meritum actus imperantis, seu metus inferni, non justificat sine sacramento: ergo, si ea contritio non afferat aliud meritum, talis homo non justificatur. Adit tamen Ripalda, hoc meritum contritionis partialiter constitui ex actu imperante; quia non datur meritum sine aliqua libertate; cum ergo contritio in se ipsa libertatem non habeat, sed denominetur libera ab actu imperante, immediate libero, hujus ipsius libertas constituit meritum contritionis. Oviedo tamen, qui patet, libertatem non esse constitutivum meriti, sed tantum conditionem, patet, meritum actus imperati adæquate distingui ab actu imperante, Mihi quidem videtur verosimilior opinio Ripalda, sed non est necesse, eam positivè defendere.

152. Respondet Arriaga, actum imperantem ordinariè non perseverare, adeoque contritionem immediate liberè elici. Verum unde hoc probat, cum in eo articulo metus soleat esse valde intensus? Saltem negari non potest, actum imperantem multoties perseverare. Sed, etiam si omittatur, actum imperantem raro perseverare, saltem in his casibus raris, debet contritio justificare. Respondet idem 2. fortè DEUM in eo casu moveri contritione non meritoria: sed hoc dicitur absque ullo fundamento. Et cur non dicitur (ut arguit Haunoldus) quod eo

eo in casu DEUS contentus sit contritione etiam nullo modo libera? Sic etiam diceretur absque ulio fundamento, quod DEUS promiserit alter actu inferiori justificationem peccatoris, modo haberet connexum actum charitatis non meritorum; cum videantur omnes auctores contritioni soli, tanquam merito de congruo, adscribere justificationem. Hinc, cum possit defendi, quod talis contritio aferat novum meritum, longe congruentius id dicitur.

153. Confirm. concl. 1. Juxta adversarios actus supernaturalis aliquoties non mereretur primum supernaturale: hoc videtur valde durum: ergo, prob. ma. Actus supernaturalis potest efficaciter imperari ab actu naturali: sed hic non meretur primum supernaturale, & actu imperatus non haberet novum meritum: ergo, ma. prob. a Ripalta tom. 1. lib. 3. disp. 50. sect. 5. Eam etiam supponit Gormaz, ac admittit Ariaga: & certe potest quis etiam ex vana gloria, adeoque per actum peccaminosum, consequenter multo magis ex motivo purè naturaliter honesto, sibi imperare e. g. bonam orationem: & quamvis, in casu actus imperantis mali, oratio extrinsecè aliquo modo vitiaretur, tamen adhuc posset esse meritoria. vide infra num. 158. & 159.

Confirm. 2. Meritum non tantum dicit libertatem, sed etiam dignitatem personæ, honestatem, bonitatem, vel etiam aliquam laudabilitatem actus, de qua re vide num. 93. imò Ovidio loc. cit. num. 151, putat, libertatem non esse constitutivum meriti, sed tantum conditionem requisitam, ut actus vim suam exerat (quod tamen non dixerim) ergo, licet in complexo, ex actu imperante, & imperato, non detur major libertas, potest tamen dari majus meritum, si scilicet detur major bonitas, vel honestas, actui intrinseca: atqui hæc datur in illo complexo: ergo, prob. prior conseq. ad hoc, ut crescat totum, non debent crescere omnes partes, sed suffici, ut crescat una pars, sub ea ratione, sub qua est pars. Sic, et si meritum Christi, est et quale, quod ad speciem, & intensiōnem actus, merito alterius hominis, tamen, quia est major dignitas Christi, est etiam majus meritum. Sic, licet actus charitatis non sit magis liber, quam actus spei; quia tamen in eo est major bonitas, est etiam majus ejus meritum: ergo.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

154. Ob. 1. contra. 1. concl. Actus imperans non tollit indifferentiam potentia ad actum imperatum: ergo hic est immediate liber. prob. ant. amor objecti non tollit indifferentiam potentia ad omissionem amoris, vel etiam ad odium ejusdem objecti: ergo neque actus imperans tollit indifferentiam ad actum imperatum. Confirm. Potentia in eo instanti, in quo elicit actu imperantem pro priori, & imperatum pro posteriori signo naturæ, habet totam indifferentiam ad eliciendum actu imperatum (potest enim eum liberè omittere) ergo immediate liberè eum elicit. Resp. neg. ant.

ad prob. neg. conseq. & paritatem. Disparitas est, quod actu imperans sit pro priori naturæ ad actum imperatum, adeoque reddat actu primum proximum connexum cum actu imperato, & impeditum ad ejus omissionem; à tali autem actu primo non potest actu secundus denominari liber. At verò amor objecti tollit quidem indifferentiam potentia in actu secundo, non autem in actu primo; quia non constituit actu primum, neque ad odium, neque ad omissionem ejus, (nam posset dari omissione odii sine amore objecti) ergo totus actu primus manet liber, conseqüenter potest hic omissionem illam denominare liberam.

Ad confirm. dist. ant. Potentia habet totam indifferentiam, ex suppositione, quod non elicit actu imperantem pro priori signo naturæ, conc. ant. si hunc elicit, neg. ant. & conseq. Voluntas in eo instanti habet quidem libertatem omittendi utrumque actu, vel etiam omittendi actu imperantem, & ponendi immediatè liberè imperatum, specificative talem: sed non habet potestatem, omittendi actu imperatum, ex suppositione, quod pro priori signo elicit imperantem; tunc enim jam ponitur determinatio ad actu imperatum, & quidem antecedens, seu prior naturæ, quia non relinquit libertatem, nisi mediataam, seu in actu imperante, videatur Ripalta tom. 1. lib. 3. disp. 68. sect. 3.

155. Ob. 2. Quæcumque potest voluntas efficere, potest etiam efficaciter imperare: sed potest efficere actuū immediatè liberum: ergo etiam potest illum imperare. Resp. neg. ma, quia necessariò debet negari ab omnibus, qui negant decreta prædeterminantia, vel prædefinitiones efficaces, antecedentes scientiam medium; nam posset eodem modo quis argumentari: Que DEUS potest pro libitu suo habere, & facere, potest efficaciter imperare: atqui potest pro libitu suo habere quicunque actuū liberum creature, & facere, ut is eliciatur: ergo potest eum efficaciter imperare, vel ad eum prædeterminare: quam consequentiam debent negare omnes adversarii prædeterminationum: & hinc etiam debent negare maiorem supradictam. Unde, licet voluntas possit elicere actuū immediatè liberum, non tamen potest eum elicere omni modo, seu adhibendo media tollentia libertatem actuū: sicut scilicet non potest DEUS habere actuū liberum per decretum prædeterminans.

156. Ob. 3. contra 2. conclusionem. De omni merente debet verificari illud Ecclesiastici. 31. v. 10. Qui potuit transgredi, & non est transgressor, facere mala, & non fecit: sed hoc non verificatur de eo, qui, posito imperio efficiaci, elicit actuū e. g. charitatis: ergo, mi. prob. posito illo imperio non potest quis omittere illum actuū bonum, vel ponere malum: ergo. Resp. neg. min. ad prob. neg. conf. Textus ille tantum vult, quod absolute, & antecedenter ad omnem suppositionem, ab ipso merente dependentem, debeat id posse, non autem, quod facta quacunque suppositione, etiam imperii efficiaci, ab ipso dependentis, debeat id posse: atqui ponens actuū imperantem, absolute potest omittere actuū imperatum; quia potest omittere actuū imperantem, & consequenter im-

peratum: quareatione est sufficienter liber, scilicet mediæ ad imperatum. Imò Gormaz ex hoc solo, quod talis absolvitæ antecedenter potuisset transgredi &c. putat positivè probari, dari meritum in actu imperato.

157. Ob. 4. Actus externus non adgit meritum supra actum internum imperantem; quia non est immediatè liber, quamvis sit mediæ liber: ergo neque est meritorius actus internus efficaciter imperatus, & mediæ tantum liber, prob. ant. si actus externus bonus esset immediatè liber, non esset ulla ratio negandi illi proprium meritum: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. om. ant. neg. cons. Actus externus non est meritorius ratione sui (ut dicimus inferius) non ex defectu libertatis immediatæ, sed ex defectu bonitatis, & honestatis formalis, vel laudabilitatis formalis, intelligendo per istam nil aliud, quam honestatem juxta dicta n. 93. quæ quidem datur in actu interno imperato, non autem in externo; nam, sicut veritas, & falsitas formalis, non invenitur, nisi in actu intellectus (est enim conformitas, vel disformitas propositionis cum objecto, & non conformitas objecti cum propositione) ita bonitas, & honestas, vel etiam laudabilitas, in sensu dicto formalis, vel econtra honestas, aut vituperabilitas formalis, non invenitur, nisi in actu voluntatis. Honestas formalis est intrinsecæ tendentia intentionalis, ampliæx boni honesti ut talis, & fugitiva mali: sicut econtra inhonestas formalis est intrinsecæ tendentia in malum quod tale (non enim requiritur tendentia in malum ut tale, vel quæ tale) talis autem tendentia non datur in actu externo; omnis enim actio externa potest vitiare intentione mala, & hinc nulla habet honestatem formalem, sed tantum objectivam. Quod additur in prob. ant. actu externum bonum fore meritorium, si esset immediatè liber, involvit hypothesin impossibilem; tunc enim non posset esse actus externus; quia necessariò esset actus à voluntate immediatè elicitus, & tunc, talis actus, si esset bonus, haberet etiam bonitatem, & honestatem formalem: consequenter rectè dicitur, actu externum non esse meritorium ex defectu bonitatis, & honestatis formalis, non autem ex defectu libertatis immediatæ.

158. Dices 1. Actus internus ideo habet honestatem formalem; quia tendit in objectum honestum ut tale, & hoc refundit honestatem in illum: ergo etiam objectum debet habere formalem honestatem, quam dein refundat in actu internum. Resp. neg. conseq. Objectum non minus refundit in actu intellectus veritatem formalem, quin sit formaliter verum, ut modò dictum, sed tantum objectivè: ergo etiam idem objectum, ut suo modo possit conferre actu honestatem formalem, debet tantum esse objectivè honestum, seu tale, ut terminare possit amorem sui, rectè rationi conformem. Non autem potest objectum habere honestatem formalem; quia non potest habere tendentiam intentionalem suprà dictam, ratione cuius tendentia actus internus est formaliter honestus, & non præcisè ratione objecti; non enim objectum, se solo, seu nudè in se sumptum, refundit honestatem in actu internum; quia potest esse objectum objectivè honestissimum, si ta-

men non insit actu debita tendentia, non est formaliter honestus: patet hoc in odio DEI.

159. Dices 2. Sufficit ad meritum honestas objectiva, & non requiritur formalis: ergo, Resp. neg. antec. Meritum debet ex se esse obsequium, movens ad retributionem præmiis: tale autem est tantum actus ex intrinsecis suis bonus, & honestus, non verò actus tantum objectivè honestus, sicut est actus externus; hic enim ratione prævæ intentionis potest fieri injuria DEI, potestque movere ad punitionem. Non ita habet actus internus intrinsecè bonus, qui, si etiam imperatur ab actu malo, juxta dicta n. 153, & sic extrinsecè vitetur, tamen manet bonus, & meritorius: si tamen actus internus imperatur ab actu graviter malo, non esset meritorius de condigno, sicut quilibet alius actus elicitus in statu peccati.

Sed, etiamsi actus internus imperatur ab actu tantum venialiter malo, tamen non debet tendere in motivum actus imperantis mali, nec hoc intrinsecè respicere; alias non amplius haberet tendentiam bonam, nec esset honestus: sed debet illud motivum malum tantum extrinsecè præsupponere, sicut scilicet in casu n. 151, actus charitatis, imperatus ab actu timoris gehennæ, non intrinsecè respicit timorem, vel fugam gehennæ (alias non esset actus puræ charitatis) sed tantum extrinsecè præsupponit. Addo: si actus imperatus esset merè indifferens, tunc non haberet meritum supra meritum actus imperantis; quia non haberet bonitatem intrinsecam &c, sed se haberet sicut actus externus. Hinc conclusione addidi illas particulas: si sit intrinsec bonus, & honestus.

160. Ob. 5. Si Petrus, & Paulus aequali efficacia imperarent sibi actus internos e. g. charitatis: sed Petrus eliceret suum actu: non autem Paulus; ed quod DEUS huic negaret suam concursum: in hoc casu juxta nos Paulus non tantum mereretur, quantum Petrus: sed hoc est contra communem persuasionem, & commune axioma, quod scilicet voluntas à DEO reputetur pro facto: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. Idem debent adversari dicere, si ponatur casus, quod Paulus eliciat tantum actu naturalem ex defectu comprincipii supernaturalis. Illa persuasio, vel illud axioma, tantum intelligitur de actibus externis, ut infra dicemus: non autem de internis; nemo enim dicit, quod apud DEUM tantum valeat voluntas eliciendi contritionem, quantum ipsa contritio: aut quod voluntas eliciendi actus intensissimos omnium Seraphinorum, imò Beatae Virginis, tantum valeat, quantum ipsi illi actus. Hoc tamen verum est, quod actus imperans, seu affectus, quantum est in se, efficax, eo melior sit, quo melius est objectum: sive dein hoc sit actus internus, sive actus externus.

161. Ob. 6. Si DEUS Petro, eliciens actu bonum liberum, daret in hujus præmium, in eodem instanti visionem beatificam pro signo posteriori, tunc Petrus etiam statim eliceret amorem beatificum: hic amor non esset meritorius, & tamen esset actus internus mediæ liber: ergo. Resp. neg. 2. part. mi. Talis actus imperans etiam non esset mediæ liber; quia non pol-

set omitti quidquid sit de actu imperante, an ille possit omitti; quia forte visio beatifica ad hunc non necessitat; nam, sive imperaretur, sive non imperaretur, amor DEI deberet necessariò elicere, eò quod ad eum visio beatifica necessitaret.

Unde, licet amor DEI in eo casu non esset necessarius, ratione unius causæ, seu ratione actus imperantis, esset necessarius, ratione alterius causæ, scilicet visionis: quæ etiam per se ipsam destruit actum primum liberum; quia est incompensabilis cum judicio indifferente, representante aliquam rationem non amandi DEUM, & requisito ad libertatem; hoc enim statu non potest cum visione clara DEI. Nec dicas, visionem dari tantum pro signo posteriori; quia tamen datur pro toto instanti, & pro toto instanti excludit judicium indifferens: consequenter pro toto instanti excludit libertatem, de quo vide dicta n. 134. & seq. de Beatitudine.

162. Dices. In hoc casu amor beatificus fuisset impedibilis; nam, si Petrus non fuisset prævisus, actum bonum elicitus, DEUS visionem non infudisset, adeoque amor beatificus omisus fuisset: ergo est sufficiens liber. Resp. dist. ant. amor fuisset impedibilis in statu objectivo, seu in hypothesi scientiæ mediæ. om. antec. in statu reali, neg. antec. & conseq. In statu. Quod liberum est in statu objectivo, seu in hypothesi scientiæ mediæ, etiam est liberum in statu reali: ergo. Resp. dist. antec. si hypothesis illa non varietur in statu reali, conc. antec. secus neg. antec. & conseq. At in nostro casu varietur; quia hypothesis scientiæ mediæ, tanquam constitutivum, habuit judicium indifferens, quod visio beatifica, in statu reali collata, excludit. Sic, si DEUS diceret: Si Petrus esset liber, tunc faceret hunc actum peccaminosum; unde, ne peccet, volo eum privare usu rationis: in hoc casu, eti in statu objectivo Petrus fuerit liber ad peccandum, imò etiam fuerit liber ad impedientiam ablationem usus rationis (si enim noluisse peccare, non fuisset privatus usu rationis) tamen in statu reali ad neutrum est liber: sed, si actionem illam deinde faciat, necessariò facit, & simul necessariò non peccat.

163. Responderi etiam potest. 2. ad object. n. 161. positam, dist. min. amor ille esset aliquo modo, sed tantum valde remotè mediata liber. om. min. esset liber ea libertate mediata proxima, quam hic requirimus. neg. min. & conseq. Talis actus Petri non esset alio modo liber, quam de facto liberi sint Beatis actus visionis, & amoris beatifici; quia hi dantur in præmium actuum bonorum, quos Beati libere eliciunt in via: nemo tamen dicit, actus amoris beatifici esse meritorios, aut strictè liberos. Neque videretur illi tantum negari ratio novi meriti ex defectu statutus, sive ex eo, quod jam sunt in termino; in quo etiam actiones immediatè liberae, non amplius sunt meritoriae; sed etiam ex eo, quod ipsis deficiat libertas.

Quamvis autem actus voluntarii in causa dicantur volenti causam imputabiles, tamen supponit objectio, eos non habere meritum distinctum à merito, vel demerito volitionis causa: & quidem de actibus externis hoc infra dicemus: quod autem spectat ad actus inter-

nos voluntatis, de quibus in objectione agitur, isti necessariò sunt in se formaliter, & immediate voluntarii ex num. 7. quamvis non semper sint immediate liberi. Sed etiam de ipsis actibus voluntatis, si non sint immediate in se liberi, vel immediate saltem imperati, debet objectio supponere, quod non habeant meritum distinctum à merito causæ, vel actus imperantis; alias nihil probaret; quia prima pars minoris esset falsa, ut facile patet consideranti.

Quare ad novum meritum non sufficit quæcunque libertas medata: sed debet esse derivata ab imperio immediato voluntatis, saltem virtualiter adhuc influente, & ita, ut determinatio ad actum unum, sit moraliter etiam determinatio ad actum alterum, ut ait Gormaz num. 93. de merito; tunc enim, ut rectè advertit Ripalda tom. 1. lib. 3. disp. 68. sec. 4. num. 21. exercitium actus imperantis, & imperati, non distinguuntur moraliter, sed tantum physicè; nam eadem moraliter determinatione, ac conatus, fertur voluntas in utrumque actum, ita, ut moraliter censeri possit uterque habere eandem libertatem, quamvis physicè habeant diversam. At vero in casu objectionis, determinatio Petri ad actum liberum, non est etiam determinatio ad actum amoris beatifici, sed ad hunc debet dari nova determinatio, proveniens à lumine gloriarum, visione beatificæ &c.

ARTICULUS IX.

An actus externus augeat meritum actus interni.

164. **D**ico. Actus externus, superadditus interno, non afferit per se novum meritum, nec auget meritum actus interni, ita S. Thomas. 1. 2. q. 2. a. 4. in corp. ut ostendit Arriaga. disp. 16. sect. 4. Sequuntur Thomistæ, & nostri communiter cum Suarez in 1. 2. tract. 3. de bonit. human. actuum. disp. 10. sec. 2. n. 2. contra Scotistas, quibus accedit Ripalda, & aliqui alii ex nostris, ac aliis. Prob. Est commune axioma ex SS. Petribus, quod apud DEUM voluntas reputatur pro facto: hoc est, quod si quis efficaciter, quantum est in se, velit aliquid facere, non autem possit, DEUS bonam talem voluntatem acceptet, sicut si opus in se ipso factum fuisset: ergo totum meritum stat in actu interno voluntatis, & actus externus nil meriti addit. prob. ant. S. Chrysostomus. homilia 19. in Matthæum sub initium sic ait de DEO: Non omnino indifferet factum ipsum, sed voluntatem, aut coronat, aut punit. Non fini operis, sed voluntati operantis, mercedem, damnumque decernit. S. Augustinus. epist. 49. ad Deogratias ad quæst. 4. Ibi quisque bonus est, cum bene vult: ibi etiam malus, cum male vult: ac per hoc ibi etiam fit, vel beatus, vel miser, hoc est, in ipso sua voluntatis affectu, quæ omnium factorum meritorumque mensura est. S. Leo serm. 4. de jejunio decimi mensis: Æquatur plerumque merito, quod distat impenio; quia potest esse par animus, etiam ubi impenio;

par

par est census, S. Gregor. homil. 5. in Evangelia ait de DEO: *Cor namque, & non substantiam pen- sat.*

Huc etiam spectant dicta SS. Patrum, qui bus afferunt, actum externum non augere demeritum peccati; nam eadem est ratio de utroque. Sic autem S. August. l. 1. de liber. arbitr. cap. 3. ait: *Si cui etiam non contingat facultas concubendum cum conjugi aliena, planum tamen aliquo modo sit, id eum cupere, & si potestas detur, facturum esse, non minus reus est, quam si in ipso facto deprehenderetur.* S. Bernard. epist. 77. (que est tractatus ad Hugonem de S. Victore de qua-
tionibus ab ipso propositis, & habetur tomo 4. Operum S. Bernardi) c. 2. ait: *Legimus: omnis qui odit fratrem suum, homicida est: item: qui viderit mulierem ad concupiscentiam eam: jam mæcatus est in corde suo. Quid planius, quam, quod voluntas pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas, nisi forte putetur in malo, quam in bono efficacior inventri voluntas apud DEUM, qui charitas est, & promptior esse ad ulciscendum, quam ad remunerandum, misericors, & miserator Dominus.*

Confirm. 1. Gen. 22. v. 16. DEUS latitat Abrahamum, ob solam voluntatem sacrificandi filium, non minus, ac si re ipsa eum sacrificasset; dicit enim: *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi: Confirm. 2. à ratione. Actus externus non ha-
bet formalem intrinsecam honestatem, laudabilitatem &c. nec est ex intrinsecis suis obsequium DEO præstitum: ergo non habet, unde desumat rationem meriti sibi proprii. antec. & cons. probata sunt à n. 157. & seq. & adhuc magis inferius probabuntur in solutione objec-
tionum. videri meretur etiam Vasquez. in 1. 2. disp. 76.*

165. Hinc actus externi tantum per acci-
dens augent meritum; quia serviant, ut actus interius, vel physis, vel moraliter idem, diutius duret; experientia enim constat, hominem, etiam exterius bene operantem, diutius perseverare in intentione interna virtuosa: item aliquando etiam ipsam intentionem intendi. Per se autem actus externi tantum sunt objectivè meritorii, sicut scilicet tantum objectivè sunt honesti. Ex quo tamen non sequitur, quod, si duo aequaliter habeant potestatem exequendi opus externum, e. g. dandi eleemosynam, & uterque velit, sed unus solus re ipsa id faciat, non, inquam, sequitur, quod hi aequaliter mereantur; nam, qui actu facit eleemosynam, utique habet voluntatem longè magis efficacem, adeoque magis meritoriam; nisi tamen alter habeat prudentem rationem id non faciendi, e. g. prohi-
bitionem superioris.

166. Ob. 1. S. Hieronymus in 2. ad Cor. 8. v. 11. ait: *Omnis enim boni operis finis est ex-
petendus; quia, sicut factum inviti acceptum non
est, ita voluntas infructuosa est, habentibus eam si-
ne facto: ergo voluntas sine opere externo non
tantum meretur, quantum cum illo.* Confir.
1. S. August. l. 13. de Trinitate c. 5. ait: *Mala e-
nim voluntate vel sola quisque miser efficitur, sed
miserior potestate, qua desiderium male voluntatis
impletur: ergo major est culpa in ipso opere,
quam in sola voluntate.* Confir. 2. S. Bernard.
epist. 77. ad Hugonem, ait, fidem cum perfecta

conversione ad DEUM prodeesse ad salutem, & cut martyrium, non tamen ad eundem mer-
cum: ergo opus externum martyrii auget meritum.

Resp. in primis, ex Bellarmino de Scripto-
ribus Ecclesiasticis, illa Commentaria in omnes
Pauli epistolos; ex quibus hic textus desumptus
est, non esse Hieronymi, sed Pelagi Hæretici,
cujus authoritas nos minimè debet movere.
Sed etiam omisso, quod sint ea commentaria S.
Hieronymi, potest distingui consequens. Non
tantum meretur voluntas, inefficax, vel tantum
velleitas. conc. conseq. voluntas, quantum est
in se, verè efficax, neg. conf. Talem velleitatem
tantum ibi intelligi, potest ex eo defumi, quod
ad versum præcedentem datur: obsecit Apo-
stolus quosdam posse facere non volentes. Dein
etiam adversarii non possunt dicere, esse in-
fusam voluntatem efficacem absque opere,
quod ex defectu potestatis omittitur.

Ad 1. confirm. Mens S. Augustini sat clara
est, ex n. 164. Quod attinet ad hunc textum, neg.
conseq. nam, quin culpa sit major per se, potest
esse major per accidens, sicut ordinariè est,
quando quis opus addit; & hinc ordinariè
est magis miser; potest etiam esse miserior ob
potestatem; quia, si habet potestatem, habet
ordinariè efficacem, & frequentiorem vol-
lentatem; cum carentia potestatis validè aver-
tat ab objecto appetendo. Rursus potest talis
etiam contrahere habitus, & obligationes plu-
res ex actu externo, quæ sunt magna miseria,
& magis impediunt à beatitudine, de qua ibi ser-
mo est S. Augustino.

Ad 2. confirm. neg. conseq. S. Bernard
nec verbum ibi habet, quod ille habens fidem
habeat etiam desiderium efficax martyrii: sed
tantum, quod habeat intentionem suscipiendi
baptismi, quæ utique non est tam meritoria,
quam voluntas sustinendi martyrium. Quod
autem dicat, illam fidem esse idoneam marty-
rio, non significat, id actu jam desiderati, sed
tantum, fidem esse fortem, & constantem.

167. Ob. 2. Inter errores Petri Abailardi
damnatus est decimustertius afferens: *Quod
sola voluntas à DEO eternaliter remuneratur, si-
ve ad bonum, sive ad malum, nec propter opus
pejor, vel melior efficitur homo, nisi forte, dum
operatur in aliquo, ejus voluntas augetur: hac vi-
detur esse nostra sententia: ergo.* Resp. neg.
antec. Nec S. Bernardus, nec alii plures, qui de
Abailardi erroribus scriperunt, hanc eum affec-
tionem damnatam exhibent, ut testatur Gregorius
Ariminensis in 2. dis. 42. 43. & 44. quas simul
conjungit: & ex eo Vasquez in 1. 2. dis. 76. c.
3. n. 11.

Sed Abailardi propositio rejecta, seu
damnata, fuit ista: *Quod propter opera, nec pejor,
nec melior, efficatur homo.* Et quidem Abailardum
intellexisse opera conjuncta cum actu
interno, rectè deducit Vasquez ex ejusdem Abailardi
decimonono errore, qui referente
Gregorio loc. suprà cit. erat ista: *Neque opus, ne-
que voluntas, nec concupiscentia, nec delectatio, que
movet eam, peccatum est, nec debemus illam extin-
guere.* Videri etiam poterit S. Bernard. epist.
188. ubi plures in genere Abailardi errores re-
censet: & epist. 192. ubi ait, eum, cum de Trini-
tate

rate loquitur, sapere Arium, cùm de persona Christi, Neftorium. Idem S. Doct̄or legi meretur tom. 4. tract. de erroribus Abailardi. Insper, cui lubet, videre etiam poterit Otthonem Frisingensem l. 1. de gestis Imperatoris Friderici I. c. 47. & 49. ubi tamen quinque tantum errores de SS. Trinitate, vel Christo Domino, de multis, ut ait, adducit.

168. Ob. 3. Actus externus, si gravis sit, debet exponi in confessione: ergo debet augere peccatum. Confirm. Sæpe imponuntur censuræ, & poenæ Ecclesiasticæ, actibus externis, quæ non imponuntur actibus tantum internis: ergo. Resp. neg. conseq. Actus externus est verè peccatum; quia à prohibitione, in ipsum immediatè tendente, denominatur objectivè malus, & peccaminolus: ab actu interno autem denominatur formaliter malus, non in hoc sensu, quod habeat malitiam intrinsecam, vel augeat demeritum, sed quod actus internus, tanquam forma extrinseca, immediatè eum denominet malum.

Jam Christus Dominus, ut habetur ex Conciliis, & usu, ac consuetudine totius Ecclesiæ, præcepit, exponi in confessione omnia peccata gravia interna, ac externa: & ejus voluntas debet esse nobis pro omni ratione; nam aliam à Christo de ipsis præcepto petere, esset utique valde indignum. Ad confirm. neg. conseq. Quodque etiam imponuntur censuræ, vel reservationes, si peccata sint publica, non verò, si occulta, quin tamen manifestatio per se, seposito scandalo, augeat malitiam. Ratio autem est; quia Ecclesiæ gubernatio potissimum respicit externa, & ex his potius colligit interna: sicut etiam in politicis maximè puniuntur peccata externa.

169. Ob. 4. Actus externi prohibentur ratione sui: & quidem diverso præcepto ab eo, quo prohibentur actus interni, ut patet ex præcepto sexto, septimo, nono, & decimo Decalogi: ergo augent formalem malitiam. Resp. neg. conseq. Ex hoc, ut rectè Arriaga, tantum infertur, quod habeant aliquam objectivam malitiam, seu sint objecta difformia rationi naturali, quæ, si amplectatur voluntas, committat malitiam formalem. Dein, ut observat Suarez in 1. 2. tr. 3. de bonit. & malit. act. hum. disp. 10. sec. 1. n. 10. non prohibetur actus exterior se solo sumptus, sed ut humanus, & liberè factus (alias non est peccatum) sive prohibetur, ut conjunctus cum actu interiore.

Rectè autem actus externi prohibentur; tum; quia potest humana de internis sæpe judicare non potest, adeoque ex externis interna colligere sæpe debet; tum; quia actus externi plurimum turbant quietem, & felicitatem communem, & impeditis malis externis bonus ordo gubernationis externæ, qui reipublicæ, tum profana, tum sacræ, utilissimus, imò necessarius est, conservatur. Potestas etiam Divina prudentissime prohibet actus externos; quia & ipsi sunt objecta, rationi naturali difformia, & maximè nociva reipublicæ humanae, atque suo modo gloriæ Divinæ. Quod autem dentur diversa præcepta de externis, & internis actibus, ratio est; quia tudes, prohibitis externis, poterant putare, adhuc

R. P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

licita esse desideria interna; unde ista debuerunt specialiter prohiberi.

Dices. Prohibitis actibus internis sufficienter etiam prohibiti fuissent externi; nam, si homines abstinuissent internis, non peccassent per externos: ergo isti non debuissent distinctis præceptis prohiberi; Resp. hoc etiam esse solendum adversariis; nam in opposita quoque sententia, adstruente malitiam, vel demeritum proprium, in actibus externis, si homines abstinuissent ab internis, etiam evitassent illud augmentum demeriti, proveniens ab externis; nam etiam juxta ipsos, qui ponit actum tantum externum, sine actu interno, seu sine intentione mala, tantum commitit malitiam materialem, & non imputabilem ad culpam, aut poenam. Videtur autem DEUS, se voluisse aliquo modo conformare modo agendi humano, & accommodo sensibus nostris; in quos, quia vehementer incident objecta externa, voluit ea etiam prohibere, & sic removere radices mali, à quibus, tanquam objectis, aliquo modo refundatur malitia in actus internos. In forma. neg. conseq.

170. Ob. 5. Laureola martyrii non datur nisi posito ipso actu externo: ergo iste mereatur illam. Confirm. Actus externus augeat satisfactionem: ergo etiam augeat meritum. Resp. cum Gormaz neg. con. Laureola non respondet actuali perpetuaciōni mortis, tanquam merito, sed tanquam conditioni, sine qua non; nam parvuli innocentes, pro Christo interfici, eam adepti sunt sine merito. Imò ipsa perpetuaciō mortis, sive ipsa mors, non potest dari in statu vita, nec esse actus patientis: ergo nec juxta adversarios potest asserre meritum. Idem respondendum, quando objicitur, DEUM expectasse actualem externam passionem Christi Domini, ut intuitu ipsius conferret hominibus gratiam.

Ad confirm. neg. antec. Non augeat actus externus satisfactionem propriè dictam (hæc enim, ut habet communis cum Gormaz de incarnatione n. 390. est obsequium, offensio voluntarie exhibitum, quale non est actus externus ex dictis n. 159.) sed augeat tantum satispassionem, quæ est tantum perpetuaciō, etiam invita, poenæ ob culpam. Quia tamen satisfactioni sæpe substituitur satispassio, imò hæc duæ sæpe confunduntur, hinc in sensu latiori potest dici, quod actus externus augeat satisfactionem.

171. Ob. 6. Ad actus externos opus est novo speciali auxilio gratia, ultra id, quod requiritur ad actum internum, ut testatur Tridentinum, & S. Augustinus: ergo debet augere meritum. Confirm. Juxta nos non esset ratio, cur præcipiantur, vel iudeantur actus externi: hoc est falsum: ergo. Resp. neg. conseq. Specialis, & nova gratia auxilium, potest esse necessarium ad actum externum; quia, supposita jam voluntate efficaci, tamen adhuc sunt nova difficultates in executione, debetque voluntas robouri, ut efficaciter volita constanter exequatur. Inde ex Conciliis, & Patribus, necessaria est gratia, non tantum excitans, sed etiam comitans, & subsequens.

Ad confirm. neg. ma. Ratio, & quidem gravis est; quia actus externi vel maximè servisunt, ad gubernationem, & disciplinam externam, scandalum, vel ædificationem aliorum, sive quo-

M

ad

ad cultum DEI, sive quoad societatem humanam, & reipublica utilitatem. Dein non potest actus internus, efficaciter volens externum, suadere; aut præcipi, quin simul præcipiat externus; cum internus debeat velle externum: sicut etiam, si præcipiat actus externus, ut humano modo, & non ab invito, fiat, præcipitur quóque aliquis actus internus, eum imperans.

172. Ob. 7. Actio externa, quamvis non sit formaliter in se bona, est tamen bona respectivè ad DEUM, ut hic est principium, & caput reipublicæ rationalis: ergo est meritoria. prob. ant. bonum est exhibere DEO actus externos; quia per hos excitantur homines ad laudem DEI, imò etiam ad actus internos virtutum elicendos: ergo. Respondet Oviedo, hac ratione etiam actus externos, ex motivo prorsus indifferenti elicitos, sine actu bono interno, fore meritorios; quia etiam alii homines per illos excitantur ad laudem DEI; cum intentionem agentis intueri non possint. In forma om. antec. neg. conseq. ad prob. om. totum. quia tantum probat prius ant. quod non negavimus: sed negavimus conseq. & hoc idèo; quia ad meritum non sufficit bonitas merè objectiva, sed debet esse formalis. Excitatio etiam aliorum ad bonum est per accidens; nam potest quis excitari per actum indifferentem, qui non meretur: & potest non excitari, imò etiam scandalizari, per actum in se valde bonum.

173. Ob. 8. Ex nostra doctrina sequetur, quòd homo, volens dare eleemosynam infinitam, acquireret meritum infinitum, sicut, qui tam actu daret: hoc est falsum: ergo. Respondet Vasquez, non posse circa hoc obiectum haberi volitionem efficacem, eoquod non possit, apparere homini possibilis talis eleemosyna. Resp. cum Suarez, & Gormaz de merito. n. 100. neg. ma. & etiam ejus suppositum, quòd scilicet is, qui daret actu infinitam eleemosynam, haberet meritum infinitum, nisi eam daret per unum actum intrinsecè infinitum, vel per infinitos actus; non enim actus fit infinitus, eoquod habeat objectum infinitum; alias actus charitatis, eoquod habeat objectum simpliciter infinitum, & hoc etiam affectivè velit ponere, esset infinitus, vel infinitè meritorius: & vicissim actus, quo quis desperatus cuperet destruere DEUM, si posset, esset infinita malitia. Quare ut rectè ait Gormaz, licet objectum sit infinitum, potest tamen illud voluntas amplecti finitè: quod etiam in nostro casu continget. vide etiam, si placet, Arriagam. disp. 16. de act. hum. n. 39. quamvis ejus solutio mihi non satis placeat.

QUÆSTIO III.

De Honestate, ac Inhonestate moralis.

ARTICULUS I.

Quæ sit Regula Moralitatis.

174. **M**Orale dicitur, quod ad mores pertinet: mores autem aliquando tantum significant

certum modum agendi: & sic dicitur, tales, vel tales, esse mores brutorum: at vero strictè quando mores significant similem modum agendi ex voluntaria determinatione agentis, seu coniunctudinem, ut habet Suarez in 1. 2. tr. 3. de bonitate, § malit. actuum hum. disp. 1. sec. 1. n. 2. Unde actus moralis dicitur ille, ex cuius frequentia, seu mores nascuntur.

Est autem actus moralis (ut idem Eximus loc. cit. n. 6. habet) qui procedit ex perfecta deliberatione rationis, seu est actus perfecte humanus, qui oritur à voluntate ut libera, cum prævia cognitione honesti, vel dishonesti, seu cum attentione ad primam regulam rationis, prohibitem, vel permittentem, præcipientem, vel latenter suadentem. Actus autem huic regulæ conformis dicitur honestus: econtra disformis dicitur dishonestus: unde moralitas actus stat, partim libertate actus, partim in advertentia ad dictam regulam. Quare, cum solæ creature rationales capaces sint libertatis, ac advertentia dicta, atque adest honesti, vel dishonesti, solæ etiam sunt capaces actuum strictè moralium.

175. Quæritur jam, quænam sit regula objectiva, universalis, & primaria, ex qua determinatur honestas, vel dishonestas actuum, seu etiam, si possibilis sit, indifferentia actuum. Quæde re sententiae variant, præcipue tamen duas differuntur. Prima est afferentium, ipsam naturalis rationalem, quæ tam, esse hanc regulam, cui actus honestus debeat esse conformis, & dishonestus disformis, ita videtur sentire Suarez in 1. 2. tr. de bonit. § malit. actuum. hum. disp. 1. sec. 1. Vasquez in 1. 2. disp. 58. c. 2. n. 9. & alibi, cum pluribus recentioribus. Altera est, assignantium pro regulæ legem æternam DEI, ita S. Thomas 1. 2. q. 71. a. 6. in corp. dicens: Regula autem voluntatis humana est duplex: una propinqua, homogenea, scilicet ipsa humana ratio: alia vero est prima regula, scilicet lex æterna, que est quasi ratio DEI. Sequuntur teste Ralstero in norma regi. Theologi communissimè: statendum tamen est, quod aliqui quoad modum loquendi quandoque discrepant, ut Pallavicinus, Haunoldus &c.

176. Dico cum hac secunda sententia, Regula prima, & universalis, saltem remota, moralitatis, seu honesti, & dishonesti, est lex æterna DEI. Intelligimus autem non tantum legem præcipientem, vel prohibentem, seu strictè dictam, sed etiam permittentem, & suadentem, seu latius dictam: sive ordinationem, directionem, aut voluntatem aliquam Divinam; nec enim omnia honesta sunt præcepta, sed quædam tantum suasa, quædam vero negativè honesta, tantum permissa. Dixi regula prima; an enim dictamen conscientiae debeat dici regula secunda, vel proxima, aut tantum applicatio regulae primæ, quæstio posset esse de nomine, in qua tamen standum videtur auctoritate S. Thomænum. præced. citati.

Probatur conclusio 1. Omnis actus est, & censetur dishonestus; quia est contra legem æternam DEI: ergo omnis est dishonestus; quia illi conformis: ergo hæc lex est prima, & universalis regula honesti, & dishonesti, seu moralitatis, antec. probatur. Scriptura, & PP. dicunt, omne dishonestum, seu peccatum, esse contra legem

gem DEI: ergo, prob. ant. psal. 118, v. 149. dicitur: *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terre: in quem locum S. Augustin. in sua enarrat. in hunc psalm. conc. 25. citans illud ad Rom. 4.v. 15. tibi enim non est lex, nec prævaricatio: ait, nullum esse sine prævaricatione peccatum, adeoque omne peccatum esse transgressionem legis, non quidem Mosaicæ; cum gentes sine hac lege peccavissent: sed naturalis, hoc est, Divina necessaria, quæ fuisse ibi S. Pater dedit.*

Idem S. Aug. lib. 22. contra Faustum c. 27. scribit: *Ergo peccatum est, fatum, vel dictum, vel concupitum aliquid, contra æternam legem. Lex verò æterna est ratio Divina, vel voluntas DEI: & lib. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 16. Neque peccatum erit, si quid erit, si non divinitus ju- beatur, ut non sit. S. Ambros. l. de paradiſo c. 8. dicit, quod peccatum nil aliud sit, quam præ- varicatio legis Divina, & celestium inobedientia preceptorum S. Anselmus lib. 1. cur DEUS ho- mo c. 11. ait, peccatum esse, non reddere DEO debitum, vel non plenè subjici voluntati Divina.*

177. Prob. concl. 2. Regula moralitatis de-
bet esse universaliter obligans: ergo debet esse
lex æterna DEI. antec. prob. si non obligaret,
posset semper ab ea recedi sine culpa, aut in-
honestate morali, quod admitti non potest: &
si non obligaret universaliter, posset saltē à plu-
rimis, vel in pluribus casibus, ita ab ea recedi dein
omnes homines, quandocunque advertunt ad
honestatē, vel in honestatē actionis, semper
adventunt, se obligari ad honestē, vel saltē
non honestē, agendum, ut experientia quem-
vis convincit: ergo, prob. prior etiam conseq.
non est assignabilis ulla alia regula, universaliter ob-
ligans: ergo, Confirm. Omnis alia regula, natu-
ra etiam rationalis, est regulabilis per aliam re-
gulam: ergo non est prima regula; quia ante
hanc non potest dari prior: ergo sola lex æter-
na, non regulabilis per aliam, est prima.

178. Prob. 3. concl. ad hominem contra il-
los, qui naturam rationalem statuunt primam re-
gulam. Non potest explicari, quid intelligi de-
bet per naturam rationalem: ergo, ant. prob.
Vel intelligitur præcisè natura ut potens operari,
vel producere aliquid quomodoconque: &
etiam blasphemia erit honesta; quia conformis
est naturæ rationali, ut præcisè potenti eam
producere; nam revera eam producere potest:
Vel intelligitur natura tantum ut potens operari
honestè: & sit circulus vitiosus, nec quidquam
explicatur, ut patet consideranti.

Rufus per actum in honestum, vel intel-
ligitur tantum actus disformis quomodocon-
que naturæ rationali: & sic erit moraliter in-
honestum, si quis, etiam coactus, incedat nudus
in publico, vel induitus ueste majori, quam ipsi
conveniat. Vel intelligitur actus disformis tan-
tum bono physico naturæ particularis: & non
posset quis honestè mori pro patria. Vel intelli-
giur disformis bono physico re publicæ: & sic
sepe honestum est mentiri pro bono commu-
ni. Vel intelligitur disformis bono moralis: & ite-
rum sit circulus vitiosus. Vel intelligitur actus,
qui nos avertit ab ultimo fine: at hic non est
natura rationalis creata, sed est natura Divina,
quæ, si non sit regula prima moralitatis sub ra-

tione finis ultimi, est tamen sub ratione legis-
latoris, id quod nostra sententia docet.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

179. **O**b. 1. Regula, quæ jam supponit
aliqua esse honesta, alia inho-
nesta, non est prima regula
moralitatis: sed talis est lex æterna DEI: ergo,
prob. mi. DEUS præcipit aliquæ quia sunt ho-
nesta, qualia sunt e. g. cultus DEI, pietas erga
parentes: alia prohibet; quia sunt in honesta,
qualia e. g. sunt blasphemia, odium DEI: ergo
lex DEI jam supponit aliqua honesta, & alia in-
honestata: antec. probatur, commune est axio-
ma Theologorum, aliqua esse prohibita; quia
mala: alia mala; quia prohibita. Resp. 1. Eti-
am natura rationalis debet præsupponere aliqua
mala; nam, nisi per legem esset prohibita e. g.
comestio carnis die Veneris, natura rationalis
cam non redderet malam.

Resp. 2. dist. ma. Regula illa non est pri-
ma, quæ jam supponit aliqua honesta, vel inho-
nesta, in genere moris formaliter, conc. ma.
quæ tantum supponit talia radicaliter, neg. ma.
& dist. sic mi. neg. conseq. Cultus DEI non
est in genere moris formaliter honestus, ante-
cedenter ad legem DEI, nec odium DEI for-
maliter in honestum; quia hæc formalis hone-
stas, vel in honestas, est formaliter conformitas,
vel disformitas cum lege, ut probatum est. Ha-
bet tamen cultus DEI ex sua natura honestatem
radicalem, vel fundamentalem, odium verò si-
milem in honestatem: hoc est: ille exigit præci-
pi, isticum vero prohiberi.

180. Hanc radicalem honestatem, vel inho-
nestatem, ait Haunoldus lib. 2. trad. 1. num. 350.
defumi debere ex eo, quod antecedenter ad o-
mnes circumstantias particulares, cogitando nos
ipos, quasi adhuc in statu possibiliter existen-
tes, judicaremus, ex lumine naturæ, ab auctore
natura debere præcipi, vel prohiberi, tanquam
cujus præceptum, vel prohibitio, universaliter
naturæ rationali conduceret: certè tunc, in con-
silio à DEO adducti, suaderemus cultum DEI,
& dissuaderemus contumelias ipsius, ac parentum.
Quod autem etiam in ea hypothesi ho-
mines quod aliqua inter se tamen discrepant,
ex eo oriretur, quod non omnes statim agno-
scerent honestatem moralis, sed daretur igno-
ranti invicibilis, etiam juris naturæ, quod ob-
jecta magis remota à primis principiis &c.

Ad prob. dist. iterum antec. DEUS præci-
pit, vel prohibet aliquæ quia sunt honesta, vel
in honesta radicaliter. conc. antec. quia jam sunt
honesta, vel in honesta formaliter. neg. antec. &
conseq. Illud axioma Theologicum S. Tho-
mas 1. 2. q. 71. a. 6. al. 4. ait, intelligendum esse
tantum de prohibitis jure positivo (hoc enim
jure aliqua prohibentur, quæ jam antecedenter
sunt mala, ratione prohibitionis factæ à jure na-
turali) non autem esse intelligendum, de jure,
seu lege æterna DEI naturali; respectu enim
hujus, ait S. Doctor, omnia esse mala; quia pro-
hibita. Si tamen velis, potes etiam ad expli-

candum hoc axioma adhibere distinctionem inter malum radicaliter, & formaliter.

181. Dices. Ergo, si non esset DEUS, consequenter neque lex DEI, nihil esset formaliter honestum, vel in honestum, nec magis formaliter in honesta occiso hominis, quam pecudis. Resp. conc. illatum: foret tamen unum magis in honestum radicaliter, quam alterum, & ab hac malitia radicali, non autem à formalis, potest DEUS moveri, ad ea objecta prohibenda. Ubi nota, quosdam asserere, DEUM non moveri à malitia illa, ad prohibitionem eorum, sed à perfectione sua infinita e. g. à sua excellentia, ad prohibendum omnem sui contemptum, à sapientia, & providentia, ad prohibendum mendacium, quod, quia turbat politicam gubernationem, non debet esse licitum sub sapientissimo regime &c. existimat enim, à motivo finito, qualis est malitia illa, non posse DEO necessarium imponi, qualis tamen in ipso datur; cum ista objecta necessariò prohibeat. Alii tamen putant, posse DEUM necessariò moveri à motivo finito, si hoc post se trahat motivum infinitum, sicut scilicet malitia objecti cuiuslibet, intrinsecè mali, utpote opposita alicui perfectioni Divinæ, trahit post se etiam motivum illius ipsius perfectionis. Uterque modus loquendi facile componitur cum nostra sententia.

Cæterum posset adhuc fieri quæstio de nomine, an non malitia illa, vel in honestas, aut etiam honestas, quam radicalem vocamus, possit dici formalis; cum omnis denominatio debat provenire ab aliqua forma: ad quam respondeo, posse dici, non in honestatem formalis, sed formalem radicem in honestatis &c. sicut causa, quæ est radicaliter effectus, non est formalis effectus, sed formalis radix ipsius. Attamen, si quis veleret dicere, eam in honestatem esse, in genere physico aliquo modo formalis, non valde me opponerem, modò non dicatur esse formalis in honestas in genere moralis, seu Theologico.

182. Ob. 2. Juxta nos nemo foret atheistus: hoc videtur falsum: ergo. prob. ma. nemo ageret in honestè, nisi ageret contra legem DEI: ergo deberet eam agnoscere, consequenter etiam DEUM: adeoque nemo esset atheistus. Resp. neg. ma. ad prob. conc. antec. & primam conseq. dist. autem secundam, deberet agnoscere DEUM, sub ratione adhuc satis confusa, seu tantum sub ratione supremi legislatoris, hic & nunc, obligantis. conc. sub prædicato explicito, & magis proprio DEI, seu sub ratione entis à se, vel creatoris universi, omniisque gubernantis. neg. 2. atque 3. conseq. Si quis autem etiam negaret DEUM, ut supremum legislatorum, negaret tantum oretenus, vel certè sibi implicitè contradiceret; quia simul agnoscere aliquam in honesta, adeoque prohibita, consequenter per aliquam legem, & supremum legislatorum. Nec est in usitata implicita hæc contradictione; quia sepe contingit, etiam in aliis intentionibus hominum, ut obseruant Theologi in tract. de sacramentis. Addo, esse tamen adhuc discrimen inter blasphemum, & atheistum; ille enim admittit DEUM sub prædicato maximè proprio, & alia tantum negat e. g. justitiam: atheistus autem illum ex professo negat.

183. Ob. 3. Multa peccata non sunt contra legem æternam DEI: ergo hæc regula non est universalis. antec. prob. cometio carnis die Veneris, omissione horarum canonistarum &c. sunt tantum contra legem Ecclesiasticam: ergo. Confirm. 1. Omnes actus nostri sunt aequaliter conformes, vel disformes legi æternæ: ergo juxta nos aequaliter essent honesti, vel in honeste: quod dici non potest. Confirm. 2. Voluntas Divina presupponit sapientiam Divinam, vel dictamen rationis Divinæ: ergo ipsa non est prima regula. Resp. neg. antec. ad prob. iterum neg. antec.

Omnia, quæ sunt immediatæ contra legem positivam DEI, Ecclesiæ, aut alterius superioris, legitiæ obligantis, sunt etiam contra legem DEI æternam, quatenus lex ista naturalis necessariò vult, ut leges omnes legitiæ latæ observentur. Ad 1. confirm. om. antec. neg. conseq. aliquos enim actus lex magis, seu gravius prohibet, alios minùs, seu levius, e. g. minùs prohibet leve mendacium, magis homicidium. Pariter etiam quibusdam actibus bonis proponit majus præmium, quam aliis. Ad 2. confir. om. totum. An lex DEI stet in actu voluntatis, in verò in actu intellectus, præscindimus, sicut & S. Aug. præscindit loc. cit. n. 176. & tantum dicimus, legem DEI, latius dictam (que explicata est n. eod.) in quocunque stet, esse primam reglam.

184. Ob. 4. Juxta nos omnes actus honesti essent actus obedientiæ: hoc est falsum: ergo. Confirm. Non omnia, quæ DEUS vult, etiam nos possumus honestè velle: ergo ejus voluntas non potest esse universalis regula. Resp. neg. ma. Actus obedientiæ non est, qui tantum quomodounque supponit præceptum, aut illudre-spicit, tanquam regulam, ad judicandum de honestate, vel in honestate objecti: sed ille tantum est actus formalis obedientiæ, qui pro objecto formaliter habet ipsam honestatem implendi præceptum, seu habet ipsum præceptum pro motivo operandi, quod non habet actus e. g. charitatis, abstinentiæ &c. Ad confirm. conc. antec. dist. conseq. non potest esse regula universalis voluntas illa, qua ipse DEUS vult objectum, conc. conseq. qua vult, nos velle objectum. neg. conseq. Quando DEUS vult mori nostros parentes, non vult etiam nos eam mortem velle: at quando vult omissionem peccati, vel actum virtutis, à nobis eliciendum, vult etiam eum nos velle: & si huic voluntati nos conformemus, honestè agimus. Supponit autem hic; quod lex DEI sit auctus voluntatis; alias argumentum non habet vim.

185. Ob. 5. Actus DEI, antequam concipiuntur conformes legi DEI, jam concipiuntur honesti: ergo etiam nostri. Confirm. Si DEUS mentiretur, non ageret contra voluntatem suam; quia vellet mentiri: & tamen ageret in honeste: ergo. Resp. 1. om. antec. neg. conseq. Voluntas DEI est indefectibilis, nec indiger alia regula distinctione: at nostra voluntas est indifferens ad honestum, & in honestum. Resp. 2. dist. antec. actus DEI concipiuntur honesti, antequam concipiuntur conformes legi strictè tali, tanquam à superiori latæ, quem DEUS non habet. conc. antec. antequam concipiuntur conformes legi latæ

latè tali, seu dictamini rationis æternæ, neg. antec. & conseq. hæc enim conformitas imbibitur in ipsa honestate. Ad confirm. neg. antec. Ex una Chimæra sequitur alia; DEUS enim tunc vellet contraria: vellet mentiri, ut ponitur: nollet etiam mentiri; quia necessariò non vult, seu odit omne destruictum auctoritatis suæ supræ, & infallibilitatis, adeoque destruictum sui ipsius, quale esset mendacium.

186. Dices 1. Saltem sequeretur ex nostra doctrina, omnes actus DEI esse æqualiter honestos, sive creer mundum, sive non creer: sive perfectiora, sive imperfectiora producat: sed hoc non videtur dicendum: ergo prob. min. sic DEUS æqualiter esset laudandus, & æquales ei gratiæ referendæ, sive magnum, sive parvum beneficium conferat: sive mittat Filium suum in mundum, sive non: hoc videtur paradoxum: ergo. Resp. non posse hic esse quæstionem de actionibus DEI ad extra; nam creaturæ, etiam à solo DEO productæ, non habent honestatem formalem ex n. 157. nisi sint actus boni à creatura, gratiæ Divinæ cooperante, producti (hi autem possunt, ut in perfectione, ita etiam in honestate excedere, ratione objecti melioris, intensionis, tendentia &c.) sed debere esse quæstionem, de actibus DEI internis: unde in forma. conc. ma. neg. min. cum S. Thoma 1. p. q. 25. a. 6. ad 1. ubi docet, DEUM posse facere melius substantiæ, hoc est, meliorem rem: non verò adverbialiter, hoc est, meliore modo, sive ex majore sapientia, & bonitate.

Ad prob. S. Thomas 2. 2. q. 91. a. 1. ad 1. videtur dicere, DEUM ob suam essentiam (eadem autem videtur ratio de omnibus prædictis intrinsecis, realiter identificatis) non esse laudandum, eoque superer omnem laudem: & juxta hanc doctrinam negandum esset suppositum. Si tamen aliud non intelligatur per laudare, quæ DEI magnitudinem, & perfectionem, quamvis minus dignæ, prædicare. Resp. conc. 1. & neg. 2. p. antec. Eset DEUS æquæ laudandus: quia DEUS est in se æquæ magnus, ac perfectus, sive aliquid faciat, sive nihil, sive misereatur nostri, sive non. Non tamen æquætiter sunt ei grates habendæ; quia gratitudo non respicit tantum perfectionem, sed beneficia DEI, ejusque per ista ostensam nobis benevolentiam, quæ utique major nobis ostensa est, dum Christus missus est, quæ, si non fuisset missus,

187. Dices 2. Ergo DEUS non habet libertatem, nisi ad duo æqualia bona; sive enim agat, sive non agat, sive contraria agat, semper æquætiter benè agit: hæc autem electio non est laude digna: ergo. prob. min. Petrus, determinatus ad dandum mihi aureum, non est laudabilis propterea, quod mihi dedit aureum A. præ aureo B. omnino æquale: ergo. Resp. hanc objectionem intellectam, ut hæc debet intelligi, de actibus internis DEI, debere ab omnibus solvi, quacumque hac in quæstione sententiam teherent. Unde pro omnibus neg. min. ad prob. conc. antec. neg. conseq. & paritatem. Ideo Petrus non est laudabilis; quia determinatio illius, ad liberaliter donandum aureum, non est ab ejus natura, sed aliunde: at verò determinatio DEI, ad formaliter optimum, est ab ipsissima ejus natura, omni laude dignissima. Addo, a-

ctum Divinum internum non debere esse materiam suæ fissionis in sensu Aristotelis, in quo talis materia debet semper esse melior, quæ opposita; DEUS enim melioris actus interni capax non est.

ARTICULUS III.

An sit possibilis Actus Moralis indifferens.

188. **N**on quæritur hæc, an sint possibilis actus indifferentes, hoc est, nec boni, nec mali, ob defectum libertatis, vel advertentia ad regulam honestatis; nam in primis hi actus non sunt morales ex num. 174. dein, tales plurimos dari, non est dubium; quis enim semper, dum cutem fricat, aut sputum ejicit, caput movet &c. cogitat, an honestum sit? Neque quæstio est, an dentur actus indifferentes ad meritum supernaturale, & peccatum; nam opera naturalia infidelium honesta e. g. actus fidelitatis in pacis, misericordia, continentia, non sunt meritorii in ordine superno: imò nec opera naturalia fidelium, ut nemo dubitat,

At neque sunt peccata; ut patet ex damnatis Baji propositionibus, ex quibus 25. sic habet: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & philosophorum virtutes sunt vitia: & 35. Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Similiter Alexander VIII. damnavit hanc 7. *Omnis humana actio deliberata, est DEI dilectio, vel mundi: si DEI, charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.* Igitur hæc quæritur, an sit possibilis actus moralis, in specie, vel individuo, qui non sit malus, nec tamen respiciat motivum honestatis, etiam tantum naturalis.

189. Dico 1. Possibilis est actus indifferens in specie. ita S. Thom. 1. 2. q. 92. a. 2. in corp. ajens. *Quidam actus sunt boni ex genere, qui sunt actus virtutis . . . quidam verò sunt actus mali ex genere, sicut actus vitiosi . . . quidam verò ex genere suo sunt actus indifferentes: & respectu horum lex habet permittere.* Licet autem addat, posse etiam indifferentes dici actus parvum bonos, vel parvum malos, tamen per ipsam particulam etiam significat, dari alios pure indifferentes. Per indifferentes autem ex genere intelligit indifferentes in specie; quia non intelligit genus summum, sed subalternum, quod coincidit sepiissime cum specie moraliter sumpta. Consentient communissime Theologi. Prob. concl. *Esse actum indifferenter in specie, nihil aliud significat, quæcumque actum respicere objectum, ex se, & seclusis circumstantiis indifferens: sed tales actus sunt possibles, imò tantur multi: ergo.* prob. mi. tales actus sunt, ambulare, stare, levare festucam, abigere muscas, scribere, legere &c. Studiosè autem hæc attuli in exemplum meros actus externos; nam loquendo de actibus internis voluntatis, isti non possunt, esse indifferentes in specie, nisi etiam possint, esse indifferentes in individuo; cum enim hi debeat semper respicere in-

intrinsicè aliquod objectum formale, & non possint ferri tantum in objectum materiale, nisi hoc simul sit objectum formale, debent, vel respicere motivum alicujus honestatis, & esse boni, vel illud non respicere, & sic juxta authores, non admittentes actum indifferentem in individuo, esse mali, ut magis patebit ex discordis.

190. Dico 2. Possibilis est, saltem per accidens, actus indifferentis in individuo. Ita omnes, qui admittunt talem actum per se, & præter hos alii plures. Prob. Qui bona fide amplectitur, ut veram sententiam, quæ asserit, possibilem esse per se actum indifferentem in individuo, & juxta illam operatur, utique elicit actum indifferentem; quia à malo ipsum excusat bona fides: bonitate autem eum privat negatio motivi honesti: ergo saltem per accidens, seu ratione illius sententia, bona fide credita ut vera, est talis actus possibilis.

191. Dico 3. Probabilis etiam per se possibilis est actus indifferentis in individuo. Ita Scotus cum tota Schola subtili. S. Bonaventura in 2. dist. 41. a. 1. q. 3. Alenfis, Almays. Angest. Gabriel. Nicol. de Obellis. Herrera. Palacius. Gaspar Hurtadus. Joan. Sanchez. Oviedo loc. cit. num. 189. Valquez in 1. 2. disp. 52. c. 2. Arriaga de act. hum. disp. 21. sect. 4. subf. 2. Aversa, Caspensis, Morandus apud Mastrum in 2. dist. disp. 5. q. 6. n. 299. Viva curs. Theol. p. 2. disp. 7. q. 13. n. 2. § 4. & hoc teste communior recentiorum, ut adeò adversarii, quamvis magnam autoritatem pro se etiam habeant, tamen eā solā nos minimè opprimant. Omitto Angelicum adversarii favere 1. 2. q. 18. a. 9. quia disputari posset, quid S. Doctor intelligat, per ordinationem ad debitum finem: an non tantum ordinationem ad finem aliquem, convenientem rationi permittenti &c. adeò, ut velit, etiam actum, quem nos vocamus indifferentem, aliquo modo dicendum bonum: sed nolim contra communem obnit. Ignoscet S. D. facile, si hac vice amicissimum ei S. Bonaventuram sequamur.

192. Prob. 1. concl. Obligatio intendendi, in omni proposito actu deliberato, semper positivè aliquam honestatem, est valde gravis: & insuper est contra fatus communem perversionem fidelium: certè à plurimis ignoratur: neque etiam ex ullo capite potest probari: ergo non debet admitti. conseq. non solet negari. antec. quod tria habet membra, probatur per singula: & in primis tertium membrum probabitur solutione objectionum: quoad primum probatur sic. Licet hæc obligatio non sit gravis in eo sensu, quasi obligaret sub gravi peccato, tamen est gravis; quia sapientissime recurrat, & nisi observaretur, committerentur plurima peccata venialia, quæ non sunt parvum malum, & meritò magni astimantur, præsertim à magis pliis. Sanè homini, purgatorium timenti, non foret adeò facile, nullam recreationem intendere propter se ipsam: nullam ambulationem, aut musicam instituere propter delectationem: nihil legere, aut videre propter delectationem sciendi: nunquam caput, aut cutem, deliberatè fricare purè propter abigendum pruritum &c.

Prob. jam quoad secundum membrum. Ho-

mines, etiam pli, communiter ista faciunt, absque ulla intentione, per quam ea ad alium altiorum honestum finem ordinant: nec tamen in his peccare se credunt: nemo etiam facile eos peccati condemnat, quamvis utique perfectius agerent, altiori ex fine ea faciendo. Rursus ista obligatio, quæ tamen esset juris naturalis, & omnes homines attingeret, à paucissimis seatur. Sanè Arriaga de se ipso fatetur, se, donec hanc questionem agitari audiverit, de hac obligacione nihil cogitasse. Evidenter negari non potest, plures obligationes ignorari ab indochis: sed ista etiam ignoratur, certè non agnoscitur, à doctis, & pliis: dein etiam obligatio, solis indochis non cognita, non admittitur, nisi sufficienter probetur: atqui hæc non ita probatur, ut patebit ex solutione objectionum.

193. Probatur conclusio 2. auctoritate SS. PP. S. Hieron. ep. 89. c. 5. agens de ceremoniis, aut sacramentis antiquæ legis, sic ait: Neque enim indifferentia sunt inter bonum, & malum, sicut Philosophi disputant: Bonum est continentia, malum est luxuria, inter utrumque indifferentia ambolare, egerere alvi stercore, capitis naribus purgamenta projicere, sputis rhevma jacere: hoc nec bonum, nec malum est; sive enim feceris, sive non feceris, res iustitiam habebis, nec iustitiam habebis, nec iustitiam habebis. Ubi observa, eum dicere: sive feceris, sive non feceris: adquæ agere de actu in individuo; nam in specie actum nunquam feceris.

Nec dicas, S. Doctorem tantum velle dicere, ista opera non esse bona supernaturaliter; nam loquitur de bonitate, juxta acceptionem Philosophorum, qui non egerunt de supernaturali. Quod autem dicat: Nec iustitiam habebis, nec iustitiam habebis (per quam iustitiam videatur à Patribus intelligi communiter supernaturalis) tantum probat, eum etiam dicere, quod talia opera non habeant meritum supernum, quod unque principaliter ibi intendebat: sed non probat, eum non intellexisse bonum, secundum acceptionem bonitatis in sensu Philosophorum; alias, quid eos citaret? videatur Vasquez in 1. 2. disp. 52. c. 2. ubi ait, S. Hieronymum manifestè sententiam S. Bonaventuræ, id est, nostram probare.

Rursus S. Gregor. Nazianz. oratione 3. que est contra Julianum 1. Ad hæc quomodo 94. sic ait: Quemadmodum enim, quisquis supplicio hanc dignus est, non idem statim laudem, & predicationem meretur, eodem modo nec, quisquis laude, & predicatione dignus non est, idem confessum penam quoque commeretur: atqui laude, & predicatione etiam dignus est, qui naturaliter tantum honesta facit: ergo. Hinc apud Vasquez. loco modis citato interpres Nazianzeni Elias ait in hunc locum: Nota, medium quendam statum à magno hoc viro excipi, & admitti.

Huc spectat etiam illud S. Gregorii Papæ homil. 27. in Evangel. Sunt nonnulli, qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis, & carnis: quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Si dicas, naturaliter esse honestum diligere consanguineos Resp. id non esse dubium: sed unde probas, quod S. Gregorii verba debent restringi ad eos tantum, qui diligunt consanguineos ex motivo honestatis illius, seu quia honestum est? de quo sanè plures non videntur cogitare. Accedit, quod S. Pontifex dicat,

eos amare per affectum carnis, & infra addat, eos amorem suum carnaliter impendere, quæ sane non videntur significare positivum amorem honestatis. Huc spectat etiam S. Bonaventura *in. n. 191.* qui sententiam nostram scholasticæ, & sive probat.

194. Accedit S. Augustinus, cuius tamen autoritate potissimum videatur nisi contraria sententia. Hic *epist. 19. c. 2.* quæ est responsum ad epistolam S. Hieronymi, citatam *n. præced.* sic habet: *Sed cavendum est videat in hac disputatione, ne, sicut Philosophi, quædam facta hominum media dicamus, inter recte factum, & peccatum, quæ neque in recte faciunt, neque in peccatis, numerentur: & urgeantur eo, quod, observare legis ceremonias, non potest esse inifferens, sed, aut bonum, aut malum: quæ verba, dum adversarii pro te citant, non videntur attendi, quod ea non sint S. Augustini affirmantis, sed sibi objiciens; nam hæc fere verba S. Hieronymus, ut patet *ex n. 193.* ei objecerat.*

S. Augustinus autem approbat illud dictum Philosopherum; nam ait: *Ego vero Apostolis non tam exemplum philosophorum simeo, quando illi in sua disputatione veri aliquid dicunt: & post pauca: philosophi non propterea vani sunt; quia omnia facta dicunt: sed quia, & factis plerique confidunt, & ubi vera inveniunt: ut aere, à Christi gratia, qui est ipsa veritas, alieni sunt. Tandem ibi S. Doctor dicit, observationem legum ceremoniarum, aliquo tempore post Christi mortem, fuisse indifferente, nec bonam, nec malam.*

Verum quidem est, quod eas ceremonias non fuisse amplius bonas, S. Augustinus probet ex eo, quod homines non justificantur: per quod quidem ab eis tantum excludit honestatem supernaturalem, quod primarium est S. Patris intentionem: sed tamen per istud etiam ipsis non tribuit honestatem, vel honestatem positivam naturalem, sed potius etiam hanc excludit, propterea; quia (sicut *n. 193.* observatum est circa textum S. Hieronymi) etiam S. Augustinus loquitur de indifferentiis, in seculo Philosopherum. Ex quibus videtur, hoc saltem evinci, nostram sententiam, non esse ita destitutam auctoritate Patrum, & oppositam ita eadem suffulsum, ut propterea illa absque alia ratione deseriri, ista verò adstrui debet. *Quod adhuc magis patebit, quando ad Patres, ab adversariis adductos, respondemus.*

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

195. **O** B. I. S. Augustinus *l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 18.* sic: habet: *Nam, si nobis libera quædam voluntas ex DEO est, quæ adhuc potest esse, vel bona, vel mala: bona vero voluntas ex nobis est, melius est id, quod à nobis, quam, quod ab illo est: quod si absurdissime dicitur, oportet, fateantur, etiam bonam voluntatem nos divinitus adipisci: quanquam voluntas mirum si potest in medio quodam ita confidere, ut nec bona, nec mala sit; aut enim justitiam diligimus, & bona est, & si ma-*

gis diligimus, magis bona, si minus, minus bona est: aut, si omnino non diligimus, non bona est. Quis vero dubitet dicere, voluntatem, nullo modo justitiam diligenter, non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? Hic est integer textus S. Doctoris, ex quo adversarii maximè nos impugnant illis verbis, quibus dicitur, voluntatem non posse esse in medio, sed vel esse bonam, vel malam.

Resp. cum Arriaga, & Ovideo loco *suprà citato*, S. Augustinum non loqui de actu voluntatis, sed de potentia. Non quidem nego, S. Doctorem saepe alibi, per bonam, vel malam voluntatem, intelligere actum voluntatis bonum, vel malum. At hic intelligit ipsam potentiam, quæ per actum bonum, aut malum, etiam ipsa denominatur bona, vel mala; nam loquitur S. Doctor de illa voluntate, quæ est libera, ita, ut possit esse bona, vel mala: item, quæ potest esse magis, vel minus bona, quod non convenit actu, sed potentia libera: insuper ait, voluntatem, si omnino non diligit justitiam, esse pessimam: non autem est pessimus quivis actus, qui tantum non diligit justitiam; sed talis est sola potentia, si scilicet nunquam diligit justitiam. Hæc potentia potest esse mala ex nobis, si eliciamus actum malum: bona vero est ex DEO, si auxilio gratia præventi eliciamus actum bonum: de qua re maximè ibi S. Augustinus agit.

Quare ulterius rectè docet Arriaga, S. Doctorem ibi loqui, quasi de statu habituali potentia voluntate, seu animæ, aut hominis, quasi diceret: voluntas, id est, potentia, quæ diligit bonum, bona est: si superius & maius bonum diligit, melior est: si nunquam omnino bonum diligit, pessima est: nam est impossibile, ut non occurrat sæpius honestum, quod necessarium amet, aut, si hoc non amet, necessarium amet gravissima mala, illis objectis honestis contraria, vel certè ea culpabiliter permittat. Quare, in forma, concessu textu, neg. conseq. seu ejus suppositum; sive nego, S. Augustinum ibi agere de actu voluntatis.

196. Afferri hæc etiam solet textus S. Augustini *ex l. 2. de sermone Domini in monte c. 22.* quasi ibi diceret S. Doctor, non esse satis ad reitudinem actionis, si fiat ad necessitatem vita sublevandam. Sed in primis etiam adversarii non negant, actum quemlibet saltem naturaliter honestum esse, si necessitas vita eum exigit; quia honestum est, necessitatibus vita providere. Dein, quidquid de hoc sit, S. Aug. eo loco tantum dicit, hanc non esse intentionem charitatis proximi, ut quis alteri beneficiat, id est, ut vici sim sibi beneficiat, neque sic quemque velle sibi aliquid commodi temporalis fieri. verbo: tantum dicit, talum actum non esse meritorium. Solet etiam opponi aliud S. Augustini dictum *ex l. 4. contra Julianum c. 3.* sed toto illo longissimo capite, S. Doctor tantum intendit probare, virtutes ethnicorum non fuisse veras virtutes, etiam si e.g. castitatem, temperantiam, aut fidelitatem naturalem servaverint: quarum virtutum actiones, cum sint naturaliter honestæ, (quamvis non sint s. etæ, propter quod ultimatum fieri debuissent, scilicet propter amorem veræ justitiae, aut virtutis, de qua ibi S. Augustino est sermo)

mo) etiam juxta adversarios non possunt esse peccata; alias illi infideles in omni opere necessario peccassent: quæ est propositio 8. inter 31. ab Alexandro VIII. damnatas; unde hi textus non faciunt ad rem.

197. Verum est, quosdam, Baio addit. 8. voluisse ex iis textibus inferre, infideles, etiam in omnibus illis actionibus honestis, peccare; e quod S. Doctor dicat: *Quidquid autem boni sit ab homine, & non propter hoc sit, propter quod fieri debere vera sapientia precipit, et si officio videatur bonum, ipso non recte sine peccatum est: sed, si attentè legatur totus contextus, apparebit, S. Doctorem quidem velle dicere, ethnicorum virtutes frequentissime apparentes esse, & malo fine e. g. superbiæ, avaritiæ, vel alio vitio corruptas: at hoc non universaliter, multò minus firmiter afferit, sed tantum firmiter docet, non esse veras virtutes, hoc est, ad gloriam cælestem ducentes.*

Docet enim S. Antistes eodem cap. non adeò longè ab initio, eas ipsas ethnicorum virtutes, si scilicet non sint vitiæ, Divino muneri esse adscribendas, dum Julianum alloquens ait: *Quanto, inquam, satius hæc ipsa in eis dona DEI esse satseris?* Rursus sub finem capituli ostendit iterum, se, dum opera infideliuum bona esse negat, tantum ab iis excludere bonitatem, condicentem ad finem supernaturalem; sic enim ait: *Scito, nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine DEI gratia, que datur per unum mediatores DEI, & hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum DEI donum, regnumque perduci.* Ac tandem transmittit, ea opera in alio sensu posse bona dici, dum addit: *Omnia proinde cetera, que videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona &c.* Ex quo patet, textus, ex eo capite allatos, ad quæstionem nostram non facere. S. Augustino consentire censendi sunt ejus discipuli SS. Prosper, atque Fulgentius, quorum textus, quia ab adversariis non afferuntur, etiam expressus exponi non debent.

198. Ob. 2. S. Bernard. serm. 36. in Cantica ait: *Sunt namque, qui scire volunt eo fine tantum, ut sciant: & turpis curiositas est. Et sunt, qui scire volunt, ut sciantur ipsi: & turpis vanitas est. . . . Et sunt item, qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causâ, pro pecunia, pro bonoribus: & turpis quæstus est. Sed sunt quoque, qui scire volunt, ut edificant: & charitas est. Et item, qui scire volunt, ut edificantur: & prudentia est. Ergo non licet appetere delectabilitatem scientia propter seipsum: ergo non datur ullus actus indifferens in individuo; quia, si aliquis daretur, certè talis esset appetitus scientie.*

Resp. quærendo, an ergo adversarii vident, obligari homines ad facienda omnia ex motivo charitatis, vel alio supernaturali? Hoc sanè esset difficultimum; nec potest hæc obligatio ulla ratione probari: certè S. Thomas nullibi eam indicat, & 2. 2. q. 141. a. 6. tantum requirit, ut intendatur sublevatio decens necessitatis naturæ, ut exponit Suarez, rationalis qua talis: & S. August. 1. de decem chordis c. 11. tantum petit, ut quis matrimonio non utatur, nisi saltem liberorum procreandorum causâ, seu ob prolis gene-

rationem, qui finis est pùre naturalis. Idem docent alii SS. Patres, Gregorius, Anselmus, & Theologi communiter, quos vide apud Cardenam in crisi Theol. dissert. 7. c. 2. a. 2. n. 58. & seq. Si autem hæc actio honestatur intentio, ne finis pùre naturaliter honesti, etiam alia honestabuntur. Jam verò, si adversarii non volunt homines obligari ad semper agendum ex motivo supernaturali, dicant, an non naturaliter honestus sit moderatus appetitus honorum, vel etiam pecuniarum? an non etiam naturaliter honestum sit, appetere moderatè scientiam, hoc est, perfectionem naturalem intellectus? hoc certè vix videtur negabile, si talis appetitus, ex se proprius creaturæ rationali, non aliunde vietatur: ergo debent ipsi metu respondere ad hunc textum melliflui Doctoris.

199. Resp. ergo pro nobis, & ipsis, S. Patrem non loqui de quoquunque appetitu moderato scientie, sed de immoderato, cui paulò ante applicat illud Apostoli ad Rom. 12. v. 3. *Non plus sapere, quam oportet, sed sapere ad sobrietatem:* & post objectum textum dicit, ut cibum nimium, ita multam scientiam, ingestam stomacho animæ, & non digestam, nocere. Potest etiam dici, prout alius quidam respondet, terminum illum turpis non idem significare, ac peccatum, sed idem, ac imperfectum: quasi diceretur, imperfectum esse, si quis scientiam non ordinet ad finem altiorum: quæ responsio etiam probabilis sit ex eo, quod S. Bernardus alloquitur suos religiosos, quos non volebat, motibus hinc naturalibus inhærente, sed ad perfectionem magnam assurgere.

200. Ob. 3. Innocentius XI. damnavithas duas propositiones: scilicet 8. *Comedere, & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum*, modo non ob sit valetudini; quia hæc potest appetitus naturalis suis actibus frui, & 9. *Opus conjugii, ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defecit venialis:* aqui, si esset possibilis actus indifferens in individuo, non essent ista peccata, adeoque licita: ergo, prob. min. non potest illa ostendi ratio, cu non sint licita, nisi, quia non potest intendi delictatio propter se, sed debet intendi aliqua honestas: atqui hæc non deberet intendi, supposita possibiliitate actus indifferens: ergo. Confirm. Si possibilis est actus indifferens in individuo, tunc appetitus naturalis potest licite frui suis actibus: hoc non potest admitti ex propositione octava damnata: ergo.

201. Resp. neg. min. ad prob. neg. ma prasertim quoad secundam partem. Ad confirm. dist. ma. potest omnis appetitus naturalis suis actibus frui. neg. ma. aliquis. om. ma. & dist. si min. neg. conseq. Circa has duas propositiones mereret legi *Viva in p. 2. trutine Theologice*, ubi tandem concludit, ex damnatione itarum thesium nullatenus concuti nostram sententiam. Aliud enim est, comedere moderatè ad sufficiatiam, aliud, ad satietatem; est enim nimium, si eosque quis comedat, & bibat, donec nullum amplius sentiat appetitum, etiam non ob sit valetudini, cui saepe non ob sit comedere usque ad nauseam: & tamen aliqui Doctores docuerunt, etiam istud esse licitum, & quidem ex eo principio, quod appetitus naturalis licet suis

suis actibus fruiatur: quod principium, si in sensu particulari tantum intelligatur de aliquo appetitu, nihil probat pro comestione, ut patet: si autem sumatur universaliter, est omnino falsum; tam etiam ebrietas, & libido erit licita.

Et sunt authores, qui innuunt, hanc propositionem esse damnatam propter hanc ipsam causam; ita, ut propositio haec, tanquam causalitatem, & non propter primam partem, damnata sit. Et sane haec propositio: *Christus est in Eucharistia; quia est ubique: est heretica*, non propter primam partem, quae est de fide: sed propter adjunctam causam, adeoque tanquam causalitatem etiam posset forte dici, quamvis liceat comedere, & bibere, ad satietatem, tamen propositionem dictam, recte esse damnatam, tanquam causalitatem, seu propter causam universaliter additam; cum universaliter falsissimum sit, posse quilibet appetitum naturalem suis actibus, non tantum uti, sed frui; nam haec ratio universaliter sumpta, ut modis dictum, licitam redderet ebrietatem, fornicationem &c.

202. Sed, si etiam concedatur, juxta communem Theologorum, ut ait Viva p. 2. *trutin. Theol. in prop. 8. § 9. Innoc. XI. n. 6.* non esse licitum, moderatè etiam bibere, vel comedere, ob solam voluptatem, & non posse hunc appetitum suis actibus frui, hoc est, eos habere pro fine, sed tantum uti, hoc est, habere pro medio, & ordinare ulterius ad sustentationem corporis &c; non sequitur impossibilitas actus indifferens in individuo; nam, quamvis voluptas comedendi (& consequenter multò magis voluptas actus conjugalis) non sit intendibilis propter se sine peccato, potest tamen esse intendibilis alia moderata voluptas: item, quamvis dicatur homo, utpote rationalis, teneri ulterius ordinare voluptatem, quae est ipsi communis cum belluī, tamen non sequitur, quod teneat sub peccato, ulterius ordinare etiam alias voluptates, sibi proprias, e.g. audire musicam, olfacere florem, aspicere, vel illustrare bibliothecam, aut tubo optico uti ad videnda longinquā, ludo non malo moderatè ludere &c.

203. Ratio posterior esse potest; quia hujusmodi voluptates ad hoc ipsum à natura institute sunt, ut animus humanus relaxetur: at non ita voluptas ciborum, aut venetorum; quia prima ideo addita est cibo, & potui, ut homo faciliter iis uteretur, ad sustentandum proprium individuum: altera vero à natura addita est, ut homo subiret onera matrimonii, quae sunt valde gravia, & sic propagaretur, vel conservaretur species humana. Accedit, quod in his duabus delectationibus valde difficile sit, modum tenere, juxta illud D. Augustini l. 4. *contra Julian. c. 14. paulo post medium. Nescit cupiditas, ubi finitur necessitas: & idcirco videatur, debuisse natura prohibere, ne propter se ipsas intendantur.*

Quare, qui his voluptatibus fruiatur propter se ipsas, & non tantum utitur, in ordine ad fines, à natura intentos, invertit ordinem naturae, & peccat. Adde, quod actus conjugali conjuncta sit voluptas immodica (alias enim gravissima matrimonii onera nemo subiret) & quae à Divinis, quin & à cogitationibus sapientibus, ut observat S. August. loc. modis cit. prorsus ab-

strahit: adeoque hoc ipso, non propter se, sed propter aliud, adhibenda est: sicut scilicet medicina, præsertim, si ista aliquando stet in usu aliquius rei, per se immodico, non adhibenda est propter se, sed propter sanitatem. Videri etiam potest S. Augustinus cit. capite 14. l. 4. *contra Julianum.*

204. Ob. 4. Juxta nos, vel non datur verbum otiosum, vel non omne verbum otiosum est malum: utrumque est falsum, & contra illud Christi. *Math. 12. v. 36. Dico autem vobis: quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicis: ubi supponitur dari, & simul in judicio puniri, adeoque malum esse, verbum otiosum: ergo prob. ma. omne verbum diceretur saltem ob aliquam delectationem: ergo nullum esset malum, sed omne saltem indifferens: ergo. Confirm. S. Gregorius homil. 6. in *Evangel.* sub finem ait: *Otiosum quippe verbum est, quod, aut utilitate rei, aut ratione justæ necessitatis, caret. & l. 7. moral. c. 17. ait: Otiosum quippe verbum est, quod, aut ratione justæ necessitatis, aut intentione pia utilitatis, caret: atque ipsis carent verba, quae juxta nos essent indifferenta: ergo sunt otiosa, adeoque mala.**

205. Resp. neg. ma. ad prob. om: antec; neg. conseq. Dixi om. antec. quia Euthymius, & Theophylactus, à quibus non longè abesse videtur S. Chrysostomus, apud Cornelium à Lapide in hunc locum *Matthæi*, per verbum otiosum intelligunt calumniatorum, & falsum: & suspicatur Maldonatus, id ex hebræo potuisse inferri. Attamen, quia communissimè alii, etiam S. Hieron. in exponentis Scripturis Doctor maximus, verbum tantum otiosum intelligunt, nolde de antecedente contendere: sed nego conseq. Etiamsi aliqua delectatio possit aliquando intendi sine peccato, non potest semper; nec enim e.g. dum seria aguntur, aut agi debent, statim licet, qualibet ad rem non facientia, aut iudicra otiosè miscere; hinc S. Chrysost. homil. 43. in *Matthæi c. 12. v. 36.* ait: *Otiosum est verbum, quod rei propositæ non convenit, nibilque confert utilitatis, scilicet rei, de qua tunc agitur.*

Neque etiam licet delectationibus hisce, e.g. confabulationi ludicri, nimirum diu inthærere, &c; qui hoc faciunt, otiosi sunt, non minus, ac illi, qui ludis, alias etiam non malis, tempus nimirum absument. Hinc S. Gregorius loc. cit. n. 204. (ut patet legenti) videtur planè verbum otiosum, & multiloquium; pro eodem accipere. Igitur, quando S. Hieron. in c. 12. *Matth. v. 36.* ait, verbum otiosum esse, quod sine utilitate, & loquentis dicitur, & audientis (cui definitioni quoad substantiam assentiantur alii SS. PP. atque Doctores) intelligendus est de eo, quod dicitur sine utilitate, etiam ad delectationem, hic & nunc, non inconvenientem, aut nimiam. Nec dicás, tale verbum fore imprudens; nam imprudenteria est macula transcendentalis omnis peccati, & nihil potest esse peccatum, & simul prudens.

206. Ad confirm. Imprimis quare, quomodo adversari explicit illud intentione pia utilitatis? an utilitatem supernaturaliter piam, an saltem naturaliter, hoc est, piam erga parentes, conflanguineos, vel patriam intelligi volunt? certè hoc dicere nequeunt. Igitur tantum de-

bet illud *Piæ sumi negativè*, hoc est, *non impiæ*: & sic etiam possumus admittere totam illam definitionem; nam verbum indifferens, si non necessitatem, certè habet utilitatem rectam, sive est utile ad delectationem non irrectam, & non impiam: item aliquando est necessarium ad avertendam sensibilem molestiam, e. g. pruritum narium, ut, si ex hac causa alteri quis dicat: *Da mibi tabacum*; vel si alius dicat: *Frigeo valde, cupio excitari ignem*: quin cogitet, quod honestum sit, ordinare depulsionem frigoris ad conservandam honestè sanitatem.

Quando autem S. Basilius apud Cornelium vocat verbum otiosum, quod ad propositum in domino usum, hoc est, ad adificationem fidei non facit, etiam ab adversariis mitius explicandus est; cùm alia omne verbum, ad finem naturalem tantum directum, foret otiosum: nec videtur hic posse responderi, quod supra n. 199. in simili diximus, terminum otiosum sumi tantum pro imperfetto; cùm S. Basilius addat: *Tale enim contristat Spiritum S.* Quare S. Pater non strictè intelligendus est, sed latius, scilicet de verbis illis, tunc prolatis, quando verba deberent proferri ad finem supernaturalem, & sic tempus otiosè consumitur.

Verbo: otium est malus usus temporis, & otiosum id, quo male consumitur tempus: unde verbum otiosum est, quod, vel non suo tempore dicitur, vel nimium tempus illi impenditur. Quòd autem ex hoc sequatur, omnem actum peccaminosum, etiam furtum e. g. dicendum esse otiosum, nil est absurdum; quia etiam furando male tempus consumitur: sed ob maiorem malitiam illius actus, contra septimum præceptum, non attenditur ad minorem malitiam otiositatis, & à majore culpa otiositas quasi absorbetur. Sic certò sunt otiosi, qui rota die portant, vel ludunt: at, quia ebrieras est gravior malitia, de illa minore non cogitatur. Quòd autem in quibusdam peccatis sit magnus labor, e. g. in furando, non obest otiositatis; nam pueri, dum usque ad copiosum sudorem circumcurrunt, tamen sunt otiosi. Plura de verbo otioso, qui cupit, consulat Oviedo, & Arriagam citatos num. 191.

207. Ob. 5. Omnis homo, moraliter agens, debet intendere finem aliquem negativè ultimum honestum: ergo non est possibilis actus indifferens in individuo. prob. antec. tria sunt bona, honestum, utile, & delectabile: atque bonum utile non est finis, sed tantum medium, debetque ulterius ordinari, nec potest in eo voluntas quiescere: bonum delectabile non potest intendi: ergo debet semper intendi honestum. prob. 2. p. mi. Homo in actionibus moralibus debet agere supra modum agendi brutorum: ergo non debet intendere bonum delectabile; nam hoc etiam intendunt bruta. Resp. neg. ant. ad prob. in primis minor quoad primam partem non est certa; quia videtur sane posse aliquis hic, & nunc, quiescere in acquisitione pecuniarum, vel alterius rei utilis, quæ talis, non quæ talis. Certè sic sàpere videtur in lucro quiescere artifex, vel operarius.

Sed omissa prima parte minoris neg. secundam. ad prob. neg. conseq. nam, quamvis bruta cum homine convenienter in appetitu boni

delectabilis, in genere sumpti, non convenienter in appetitu boni delectabilis in specie sumpti: & plures sunt delectationes, quarum bruta non sunt capacia, quales assignavimus num. 202. pol. sèntque addi plures e. g. legere, scribere, stare comedias, equo, vel currere, vehi, attice confabulari. Adde, quòd etiam in modo appetendi has delectationes, homo in actionibus indifferibus, se longè aliter habeat, quam bruta; quia homo agit liberè, item suas actiones metitur regulâ rationis, & discutit, an non sint prohibita &c. Fator tamen, Angelicum 7. 2. q. 4. a. 2. ad 2. iteri 2. 2. q. 141. a. 6. videri velle, quòd delectabilia, non propriè, sed propter aliquam necessitatem, debeant inveniendi; quia, ut docet, operatio non est ordinata, ut quis delectetur, sed potius delectatio est ordinata ad hoc, ut quis ad operandum inducatur. Sed, quid ad autoritatem S. Doctoris in hac quæstione dicendum, vide num. 191.

208. Ob. 6. Quicunque juxta nos elicunt actum indifferente, hoc ipso eum elicit; quia licet: sed eo ipso jam agi honestè: ergo numquam indifferenter. prob. mi. elicere actum, vel amplecti objectum; quia licet, est conformare se legi permittenti: sed hoc est agere honestè: ergo. Confirm. 1. Talis est ita dispositus, ut non ageret, si non licet: sed hoc est honestum; quia est revereri legem prohibitem, & se illi submittere: ergo. Confirm. 2. Agere, quia licet, est habere licentiam pro motivo: hoc autem motivum, nec est utile, nec jucundum: ergo est honestum.

Hi adversarii in extremum oppositum declinant, & cùm priores velint, omnem actum juxta nos indifferente esse malum, isti volunt, omnem esse honestum. In forma Resp. 1. neg. ma. non enim omnis taliter operans necessariè habet licentiam pro motivo, sed sàpè eam habet pro puto termino, nec tam agit, quia licet, quām, cùm licet: sicut servus, jussus dare elemosynam horâ octavâ, dat illam; quia ea hora sonuit, habendo sonum, non pro motivo, sed pro puto termino; nam, sicut iste movetur ab imperio domini, ita alter à delectatione objecti. Resp. 2. om. ma. neg. mi. ad prob. neg. mi. est enim tantum agere indifferenter; quia lex Divina permittit etiam amplecti objecta indifferenter.

209. Ad 1. confirm. Resp. 1. neg. ma. universaliter sumptam; nam sicut attritus, & odio habens peccatum ex metu gehennæ, non est ita dispositus, ut peccaret, si gehenna non esset, ita agens; quia licet, non semper est positivè in dispositus, ut non ageret, si non licet, sed ab hoc præscindit. Sic milites, quando audiunt, licitum esse aliquid rapere, statim rapiunt; quia etiam virtualiter cogitent, quid facerent, si non licet: nec consultum esset, eos hac de re interrogare: & bonum est, eis nihil de illa suppositione incidere.

Resp. 2. dist. mi. hoc est honestum negativè, seu non in honestum conc. mi. est honestum positivè, neg. min. & conseq. Si hoc ad honestatem sufficeret, etiam non daretur actus indifferens in specie, ut patet ex expediti. Deinde ad actum honestum requiritur, ut positivè honestatem aliquam amplectatur. Sed neque verum est quod universaliter quivis semper reflexè amplectatur.

pleteatur honestatem parendi legi permittenti; quia multi tantum videntur dishonestatem vio-
lanti praeceptum, tanquam objectum materiale: non autem reflexe volunt honestatem nolendi
actum dishonestum, tanquam objectum formale: quin immo saepissime tantum aliqua quasi habi-
tualis notitia licentiae presupponitur: quis enim,
dum sumit tabacum ex narium pruritu, semper
reflexe cogitat de positiva honestate parendi le-
gi permittenti? aut positivè dicit: Ego me ita
submitto omnī legi justæ, ut, si aliqua prohibe-
ret tabacum, eum non sumerem: at quia nulla
eum prohibet, sed universalis facultas est, & insu-
per honestum est, legi, vel superiori, talem faculta-
tem concedenti, se conformare, me ipsi con-
formo, & tabacum sumo? Nemo certe de his
cogitat.

Ad 2. confirm. neg. ma. & etiam mi. quia
agere præcise; quia licet, non est positivè ho-
nestum: dein hoc motum se solo neminem
potest mouere; hinc facit cum altero motivo
delectabili unum motum delectabile. Si di-
cas, posse aliquem agere; quia licet, ad exer-
cendam libertatem. Resp. hoc ipsum spectare
ad delectationem. Sed neque etiam delecta-
tio, præcise ut commoda homini, hoc ipso est
honestia; non enim honestas stat in eo, quod
res sit utcunque bona homini, sed, quod sit
decens naturam rationalem ut talem: quia de-
centia, ut recte ait Arriaga, non potest clarius
explicari, sed lumine naturæ agnoscitur.

210. Dices 1. DEUS præcipit, ut non
agamus illicitè: ergo, qui non agit illicitè, con-
format se huic præcepto: ergo honestè agit.
Resp. neg. 2. conseq. Cum hoc præceptum sit ne-
gativum, etiam ille se sufficiens conformat, qui
dormit, qui honestè agat. Si positivè quis am-
plieeretur honestatem nolendi actum prohibi-
tum, honestè ageret; at hoc illud præceptum
non exigit, nec quilibet abstinentis ab actu illico,
hoc facit.

Dices 2. Qui agit ex permissione Divina,
amat permissionem Divinam: sed hoc est ho-
nestè agere: ergo. Resp. neg. ma. Sicut, qui vult
aliquid facere; quia obligatur jure alterius, non
eo ipso amat hoc ius, nec habet illud pro ob-
jecto formalis quod, sed tantum pro objecto
formalis quo: ita nec semper amat licentiam, vel
permissionem Divinam, qui agit, quando datur
ea permissione: immo neque habet permissionem,
vel licentiam, pro motivo ex num. 208. Sed eti-
am amaret per aliquem actum præsum, pos-
set tamen subsequi actus indifferens, tantum ten-
dens in objectum permisum.

Dices 3. Ergo, qui operatur; quia licet, præ-
scindit ab eo, quid esset facturus, si non li-
cet: sed hoc ipsum est agere dishonestè: ergo.
prob. mi. talis contemnit licentiam DEI, vel
permissionem ejus: hoc est dishonestum: ergo.
Resp. neg. mi. ad prob. neg. ma. Modò non
sit positivè paratus agere, etiamsi non daretur
licentia, eam non contemnit, sed ipsam supponit:
quamvis non velit actu suo se reflectere in
honestatem agendi ex motivo licentiae, seu per-
missionis. Sic, qui scit, quod actu charitatis pos-
sit mereri gloriam cœlestem, & supposita eā sci-
entia, elicit actum charitatis, qui non potest pro-

motivo habere consecutionem gloriae cœlestis
tamen istam non contemnit.

211. Novam in hac materia questionem
excitasse videtur Ulloa *de actib. hum. disp. I. c. I.*
scilicet, an non actus, quem indifferenter vo-
camus, saltem sit imperfectio moralis positiva:
in qua controversia auctor hic tenet affirmati-
vam. Hac quidem assertione nihil conclusioni
nostræ contrarium docet; solam quippe ratio-
nem peccati ab actu indifferente exclusimus: ta-
men opera pretium est, etiam hujus doctrinæ
mentionem hinc aliquam facere. Itaque distin-
guitur ab Ulloa, & recte, duplex imperfectio
moralis, nempe *negativa*, & *positiva*.

Negativa est carentia, vel omissionis majoris
perfectionis, hic & nunc, absolute possibilis, &
quidem libera (si enim libera non est omissionis,
imperfectio quidem physica esse poterit, at non
moralis, seu imputabilis) e. g. quando quis amat
DEUM, vel proximum, sed non adeo intense,
ac posset: vel, quando non elicit actum tam per-
fectum, ac posset, si toto conatu vellet coope-
rari gratia accepta: quamvis interim eliciat a-
ctum, omni ex parte positivè bonum. *Positiva*
imperfectio moralis (juxta Ulloam, cui alii au-
thores, saltem quoad substantiam, consentiunt)
est etiam carentia, vel omissionis majoris per-
fectionis, ita tamen, ut omissio libere, contra
consilium, hic, & nunc, à superiore propositum,
& practicè observabile, hoc est, non moraliter
ob difficultatem nimiam impossibile. e. g. si
quis contra inspirationem Divinam, incitantem
ad abstinentiam ab aliquo actu indifferente, e. g.
auditione musices, tamen eam audit, & eam
mortificationem negligit; quia non tenet, li-
cet moraliter posset, mortificationem illam su-
bire.

212. Talis actio, ut *ibidem* Ulloa, meri-
tò displicet DEO. 1. Quia est inordinatio, post-
habere beneplacitum DEI sive libertati, vel
commodo. 2. Quia reprehenditur à Sanctis, ut
saepissime in eorum scriptis notatur, vel à vita
eorundem scriptoribus resertur. 3. Quia eti-
am in civilibus merito displicet regi, vel magi-
stratu, vel patti, si subditus, aut filius, non qui-
dem præceptum, sed tamen consilium bonum,
& practicè observabile, negligit. Quod autem
omnis actus, quem vocamus indifferenter, sit
contra tale consilium, probatur ex Apostolo
1. Cor. 10. v. 31. *Sive ergo manducatis, sive bibi-
tis, sive aliud quid facatis, omnia in gloriam DEI*
(saltem latè sumendo, sive ad finem alicujus vir-
tutis) facite. Rursus *ad Colossens. 3. v. 17.* *Omne,
quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia
in nomine Domini JESU Christi:* ergo DEUS per
Apostolum suaderet, & consilio suo nos incitat,
ad omnia ex virtutis motivo agenda.

213. Evidenter non negaverim, saepius
actibus indifferenteribus esse conjunctas tales im-
perfectiones: & sic transgressiones regularum
in iis Ordinibus sacris, ubi non obligant sub pec-
cato, saltem à talibus imperfectionibus excusari
non possunt, etiamsi ex nullo alio, quam præ-
cise ex capite disformitatis cum regulis, impro-
bandæ essent: immo etiam aliis actibus indiffe-
rentibus frequenter tales imperfectiones jun-
guntur, praesertim, quando, ut saepe fit, consi-
lium DEI, ad meliora, & quidem practicè pos-
sibilia,

sibilitia, hortantis, valde clare proponitur, & simul displicentia DEI ex omissione, vel positio- ne actionis eiusdem, oritura, pari claritate, & cum aliquo conscientia remorsu, apparet; tunc enim planè non video, quomodo quis omnem justam reprehensionem effugere possit. At- tamen, quod nullus omnino actus in individuo dari possit, quin, vel honestus, vel positiva imperfectione morali (negativam enim facile concedo) infectus sit, necedum omnino per- sus sum.

214. In primis enim juxta hanc doctrinam, omnis actus moralis hominis Christiani, non directus ad finem supernaturalem, esset imperfec- tio moralis positiva, eo quod non esset juxta consilium DEI, promulgatum per Apostolum, & adductum, n. 212. (nam *omnia in gloriam DEI: omnia in nomine Domini Iesu Christi* facere, non significat, tantum finem naturaliter honestum, seu virtutis naturalis, sed finem supernaturalem intendere; neque enim gentiles, naturaliter honesta agentes, dici possunt sua fecisse, *in nomine Domini Iesu*) hoc autem videtur difficile; quia incurrire positivam displicentiam DEI, & alia mala, ob tales imperfectiones positivas impen- dentia, non parvum est malum. Secundò. Non omnibus universaliter hominibus, moraliter agentibus, ita proposita sunt consilia DEI, sed solum fermè Christianis, adeoque hi fermè solum positivè imperfectè agerent, & non omnis universaliter cuiuscunque hominis actus indiffe- rentes esset imperfectio positiva. Si velles repone- re, saltem omnibus universaliter proponi consilium superioris alicujus, practicè observable, id difficiliter probares: & etiam ex mox sequen- tibus impugnari posses. itaque.

215. Tertiò. Ut rectè ait Cardinalis de Lugo de *incarnat. disp. 26. sec. 10. n. 131.* potest homo etiam Christianus (de hoc enim Lugo juxta contextum loquitur) moraliter operari, quin adverterat, actionem suam suaderi à DEO, vel non, sed tantum adverterat, aliam esse meliorem: certè multi sèpè tam parvum videntur cogitare, aut scire, quod omittendo actionem perfectio- rem, etiam practicè possibilem, incurrit positi- vam displicentiam DEI, quām parvum Arriaga (de quo n. 192.) ante ingressum Theologici stu- dii cogitavit, se per actus non directos ad finem honestum peccare venialiter. Licet autem omittatur, quod homines fortè implicitè, confu- sè, vel interpretativè, aliquo modo cognoscant, rem meliorem suaderi à DEO, tamen non videntur id ita clare cognoscere, ut dici possint, nolle DEUM suadentem audire, & quidem dici possint in sensu aliquo tam proprio, ut propterea positivam DEI displicentiam incur- rant; sed videntur id tantum ita confusè cognoscere, ut dici possint, nolle melius agere; quia ipsis difficile, & ingratum accidit: atque adeò quidem negativè, non tamen positivè imperfec- tè agere.

Quartò. Saltem potest contingere, ut ad- vertentia ad indifferentiam sui actus, & positi- vam honestatem, vel bonitatem alterius actus, vel omissionis, si tantum semiplenè deliberata, quā tamen adhuc sufficit ad moraliter agendum, imò etiam ad venialiter peccandum: hoc casu, si quis actionem indifferentem eliciat, difficile vi-

detur, eum statim arguere imperfectionis mo- ralis positivæ, quā DEO jus præbeat, si non ad peccatum decernendam, saltem ad immittendam positivè gravissima mala temporalia, & negati- vè, etiam spiritualia, ita, ut DEUS, non tantum pro sua libertate, atque domino, sed pro me-rito hominis, ita imperfectè agentis, ea immittat, quā non est res contemnenda. Sed hæc non tam istam Ulloa sententiam impugnandi, quām ejus mentionem faciendi gratiā, dicta sint, simul etiam aliis occasionem dandi causā, ut hanc opinionem pensiculatius examinent.

DISPUTATIO II.

De Conscientia.

216. **R**egula moralitatis prima, remota, & objectiva, ac universalis, ut diximus *num. 178.* est lex ater- na DEI: regula autem proxima, & formalis, ex S. Thoma cit. *num. 177.* & communis omnium, est humanæ rationis lumen, seu dictamen, aut conscientia; nam *regula proxima*, seu, ut alii vocatur, *formalis*, aliud ex communi acceptione non est, quām *applicatio intentionalis*, seu *cognitio prime regulæ objectivæ*: quam applicationem facit conscientia; hinc dicimus agere juxta, vel contra conscientiam. De hac itaque nunc agendum, & præcipue de conscientia certa, du- bia, erronea, probabili.

QUESTIO I.

De Conscientia in genere, & Certe- in specie.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Conscientia, & quomodo obliget Conscientia Er- ronea.

217. **S.** Thomas *1. p. q. 79. a. 12.* in *corp. sic* ait: *Oportet igitur na- turaliter nobis esse indita, sicut* principia speculabilium, ita & principia operabilium: scilicet, ut S. Doctor ibidem docet, sicut datur habitus primorum principiorum speculabilium, qui ex Aristotele & etibico, & dicitur *Intel- lectus*, ita datur habitus principiorum practicorum, qui vocatur *Synteresis*. Hanc quidam confundunt cum conscientia habituali: alii vero distin- guunt, dicuntque, synteresim esse habitum principiorum tantum universalissimorum, e. g. *Bonum est faciendum, malum vitandum, jus suum cuique tribuendum*: at verò conscientiam habitualem di- cunt, esse habitum principiorum magis particu- larium. Sed hæc parvi momenti sunt.

218. Jam *Conscientia actualis* (de qua præcipue nobis agendum) definitur à Layman lib. *1. tr. 1. c. 2.* *Actus intellectus practici ju- dicantis, aliquid, sic & nunc, agendum esse, vel fuisse, tanquam bonum honestum, vel fugiendum*